

VROUWEN EN MANNEN IN BELGIË

GENDERSTATISTIEKEN EN GENDERINDICATOREN
TWEEDE EDITION

INSTITUUT VOOR DE GELIJKHEID
VAN VROUWEN EN MANNEN

.be

VROUWEN EN MANNEN IN BELGIË

GENDERSTATISTIEKEN EN GENDERINDICATOREN
TWEEDE EDITION

2011

COLOFON

Uitgever:

Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen
Ernest Blerotstraat 1
1070 Brussel
T. +32 (0)2 233 41 75
F. +32 (0)2 233 40 32
gelijkheid.manvrouw@igvm.belgie.be
www.igvm.belgium.be

In samenwerking met:

Algemene Directie Statistiek en Economische informatie
FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie
WTC III
Simon Bolivarlaan 30
1000 Brussel

Auteurs:

Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen:
Hildegard Van Hove
Geraldine Reymenants
Nicolas Bailly
Jeroen Decuyper

Lay-out en druk:

Gevaert Graphics

Verantwoordelijke uitgever:

Michel Pasteel, Directeur Instituut voor de gelijkheid
van vrouwen en mannen

Depotnummer:

D/2011/10.043/28

INHOUDSTAFEL

LIJST VAN AFKORTINGEN 4

INLEIDING..... 6

DANKWOORD 8

HOOFDSTUK 1: BEVOLKING 11

- 1.1 Leeftijdsverdeling 13
- 1.2 Vruchtbaarheid 15
- 1.3 Sterfte 17
- 1.4 Levensverwachting 21
- 1.5 Huwelijken en echtscheidingen 23
- 1.6 Wettelijke samenwoning 35
- 1.7 Burgerlijke staat 36
- 1.8 Gezinssamenstelling 39

HOOFDSTUK 2: MIGRATIE 41

- 2.1 Immigratie 43
- 2.2 Gemengde huwelijken 47
- 2.3 Asielaanvragen en erkenningen 51

HOOFDSTUK 3: INKOMEN EN ARMOEDE 59

- 3.1 Loonkloof 63
- 3.2 Inkomsten van zelfstandigen 67
- 3.3 Pensioenkloof 69
- 3.4 Leefloon 77
- 3.5 Inkomenskloof 83
- 3.6 Financiële afhankelijkheidsgraad 84

HOOFDSTUK 4: BETAALDE ARBEID 91

- 4.1 Arbeidssituatie van de bevolking op beroepsactieve leeftijd 93
- 4.2 Segregatie van de arbeidsmarkt 111
 - 4.2.1 Horizontale segregatie 111
 - 4.2.2 Verticale segregatie 119
- 4.3 Deeltijds werk 123
- 4.4 Tijdelijke contracten 133
- 4.5 Jobstudenten 135

INHOUDSTAFEL

HOOFDSTUK 5: ONDERNEMERSCHAP.... 139

5.1 Zelfstandigen	141
5.2 Starters.....	147
5.3 Werkgevers.....	150

HOOFDSTUK 6:

COMBINATIE ARBEID-GEZIN..... 151

6.1 Begeleidende maatregelen	153
6.2 Beleving en praktijk	165

HOOFDSTUK 7: TIJDSBESTEDING 177

HOOFDSTUK 8: BESLUITVORMING 193

8.1 Politieke macht.....	195
8.2 Rechterlijke macht.....	209
8.3 Federale overheid.....	213
8.4 Andere besluitvormingsinstanties.....	219

HOOFDSTUK 9: GEZONDHEID..... 225

9.1 Gezondheidstoestand	227
9.2 Zwangerschap en abortus	237
9.3 Gezondheidskosten	243

HOOFDSTUK 10: CRIMINALITEIT..... 247

10.1 Veroordelingen en straffen	251
10.2 Verdachten en slachtoffers.....	261
10.3 Onveiligheid.....	263

HOOFDSTUK 11: PARTNERGEWELD..... 271

11.1 Partnergeweld	275
11.2 Specifieke vormen van geweld tussen
ex-partners.....	293
11.3 Andere vormen van
gendergerelateerd geweld.....	295

HOOFDSTUK 12: MOBILITEIT 299

12.1	Betrokkenheid van vrouwen en mannen bij verkeersongevallen	301
12.2	De veiligheid van vrouwen en mannen op de autosnelwegen.....	309
12.3	De veiligheid van vrouwen en mannen op de fiets	311
12.4	De veiligheid van vrouwen en mannen op de motor.....	313
12.5	Rijden onder invloed van alcohol.....	317

HOOFDSTUK 13: OPLEIDING 319

13.1	Opleidingsniveau van de Belgen	321
13.2	Levenslang leren.....	327

HOOFDSTUK 14:**WETENSCHAP EN TECHNOLOGIE 333**

14.1	Onderzoek en ontwikkeling	335
14.2	Academische wereld.....	339
14.3	Informaticaspecialisten.....	343

HOOFDSTUK 15: ICT-GEBRUIK 345

15.1	Computergebruik.....	347
15.2	Internetgebruik.....	357

BIJLAGEN 365

Lijst van tabellen	366
Lijst van grafieken	378
Bibliografie	384
Inhoudsindex	390

LIJST VAN AFKORTINGEN

ADSEI	Algemene Directie Statistiek en Economische informatie, FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie
Belfirst	Financial Reports and Statistics on Belgian and Luxembourg Companies
BIVV	Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid
CGVS	Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen
cRZ	Centrum voor relatievorming en zwangerschapsproblemen
FOD	Federale overheidsdienst
GIB	gewaarborgd inkomen voor bejaarden
ICT	informatie- en communicatietechnologie
IGO	inkomensgarantie voor ouderen
IGVM	Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen
NAR	Nationale Arbeidsraad

NBB	Nationale Bank van België
PDOS	Pensioendienst voor de overheidssector
POD	Programmatorische overheidsdienst
RIZIV	Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering
RSVZ	Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
RVA	Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
RVP	Rijksdienst voor Pensioenen
SILC	Enquête naar de Inkomens en Levensomstandigheden (Statistics on Income and Living Conditions)
TBO	tijdsbudgetonderzoek
WIV	Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid

INLEIDING

- 1 Artikel 4 van de wet van 12 januari 2007 strekken de tot controle op de toepassing van de resoluties van de wereldvrouwenconferentie die in september 1995 in Peking heeft plaatsgehad en tot integratie van de genderdimensie in het geheel van de federale beleidslijnen (B.S. 13 februari 2007).

Genderstereotypen en opvattingen over sekserolpatronen zijn alomtegenwoordig in onze maatschappij: vrouwen hebben meer auto-ongevallen dan mannen, mannen leven minder lang dan vrouwen, de daders van geweld zijn meestal mannen en de slachtoffers zijn hoofdzakelijk vrouwen. Alvast één van deze uitspraken kan worden weerlegd dankzij de gegevens die in deze publicatie worden bijeengebracht.

“Meten is weten.” Dat was het uitgangspunt van de eerste editie van de publicatie *Vrouwen en mannen in België*, en dit blijft ook de leidraad van deze tweede editie. In deze publicatie wordt een heel aantal genderstatistieken en -indicatoren samengebracht. Het gaat bijvoorbeeld over de verschillende participatie van vrouwen en mannen op de arbeidsmarkt, hun verschillende tijdsbesteding en hun verschillend surfgedrag op internet, het aantal vrouwen en mannen in topfuncties, enzovoort. Het betreft in deze publicatie in de eerste plaats gegevens die de voorbije jaren werden geproduceerd of samengesteld door de federale overheidsdiensten. Sinds 2007, in het kader van de zogenaamde wet gender mainstreaming, zijn zij verplicht om al hun statistieken uit te splitsen naar geslacht en om genderindicatoren op te stellen.¹

De hier verzamelde gegevens laten ons toe om een beeld te schetsen van de huidige samenleving, wat soms opmerkelijke vaststellingen oplevert: in 2010 was iets meer dan de helft van de bevolking jonger dan 65 jaar man, terwijl 58% van de 65-plussers vrouw was; in 2010 telden we voor elke drie afgesloten huwelijken twee echtscheidingen; in 2010 was 10,4% van de vrouwen weduwe en was slechts 2,6% van de mannen weduwnaar.

De bedoeling van deze publicatie is om op een objectieve manier de verschillen tussen vrouwen en mannen voor te stellen, en om zo de maatschappelijke gender(on-)gelijkheid zichtbaar te maken. Met betrekking tot armoede, bijvoorbeeld, tonen de gegevens aan dat meer dan een derde van de vrouwen afhankelijk zijn van het inkomen van de personen waarmee ze samenleven, wat voor slechts 10% van de mannen het geval is.

Dit verschil tussen vrouwen en mannen is het meest uitgesproken bij de gepensioneerden: gepensioneerde vrouwen hebben vijf keer meer kans om in armoede te leven dan gepensioneerde mannen.

Het louter opsplitsen van gegevens naar sekse geeft echter vaak slechts een partieel beeld van de verschillen tussen vrouwen en mannen. Daarom is het interessant om ook andere categorieën, zoals leeftijd, gezinssituatie of opleidingsniveau, in de analyse op te nemen. Deze methodologie laat bijvoorbeeld toe om vast te stellen dat de genderstereotiepe verschillen tussen vrouwen en mannen al op jonge leeftijd vorm krijgen. De gemiddelde tijdsbesteding van tieners is daarvan een sprekend voorbeeld. Op een schooldag doen meisjes tussen 12 en 18 jaar een derde meer huishoudelijk werk dan jongens, op zondag doen ze anderhalve keer zoveel dan jongens, en op zaterdag het dubbele.

Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen streeft ernaar om zoveel mogelijk genderstatistieken en -indicatoren te verzamelen, onder andere via sensibilisering van de federale overheidsdiensten, en om deze gegevens te verspreiden onder een zo breed mogelijk publiek. Deze publicatie is daarvan het resultaat. Hierbij is in het bijzonder aandacht besteed aan de toegankelijkheid van de informatie, onder andere via het gebruik van overzichtelijke tabellen en grafieken.

In deze publicatie komt een aantal nieuwe thema's aan bod, zoals tijdsbesteding, mobiliteit en partnergeweld. Bepaalde domeinen blijven echter nog onderbelicht, bij gebrek aan onderzoek of analyse, of omdat bepaalde gegevens slechts deels openbaar zijn. Het verzamelen en analyseren van cijfergegevens blijft dus een permanente uitdaging – een uitdaging die het Instituut aanneemt, bijvoorbeeld via het uitvoeren van onderzoek over specifieke thema's, om op die manier beter de maatschappij waarin wij leven te begrijpen en de blijvende ongelijkheden in het licht te stellen.

DANKWOORD

Deze publicatie was nooit mogelijk geweest zonder de inbreng van heel veel mensen. In de eerste plaats gaat onze bijzondere dank uit naar de collega's van de Algemene Directie Statistiek en Economische informatie, Lydia Merckx, Freddy Verkruyssen, Anja Termote, Pieter Vermeulen, Geneviève Geenens, Patrick Lusyne, Michel Willems, Leila Bellamammer, Lien Tam Coo en Yvette Charlier.

Verder danken wij onze contactpersonen binnen de verschillende overhedsdiensten die ons cijfers, toelichtingen en feed back bezorgden. Zonder hen zou deze publicatie aanzienlijk dunner zijn uitgevallen. Voor het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen waren dat Ann Michiels, Tine Van Valckenborgh, Valentine Audate en Anja De Wilde. Voor het Federaal Planbureau waren dat Greet De Vil, Koen Hendrickx, Bart Hertveldt, Bart Van den Cruyce, Maritza Lopez-Novella, Sylvie Varlez en Natacha Zuinen. Voor de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg waren dat Tom Bevers, Valérie Gilbert, Marilyne Despiegelleire, Arnaud Collard, Dietert De Vos, Valérie Burnel, Martine Vancorenland en Geneviève Meunier. Voor de POD Maatschappelijke Integratie waren dat Alain Dupont en Frédéric Swaelens. Voor de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening waren dat Richard Van der Auwera, Thierry Tuts en Lut vanden Meersch. Voor de FOD Personeel en Organisatie was dat Serge Colmant. Voor het Ministerie van Defensie waren dat Baudouin Somers en Philippe Stuysts. Voor de FOD Justitie waren dat Erwin De Causmaeker, Ann Renders, Karel Berteloot, Samuel Deltendre, Cindy Hanard en Ellen Van Dael. Voor de FOD Buitenlandse Zaken waren dat Dirk Achten en Karen Van Vlierberge. Voor het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid waren dat Jean Tafforeau en Herman Van Oyen. Voor de FOD Volksgezondheid was dat Christiane Hauzeur. Voor de Federale Politie waren dat

Marc Vandendriessche en Gunther Vanhemelrijck. Voor het Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid waren dat Walter De Pauw, Yvan Casteels, Emmanuelle Dupont en Nathalie Focant. Voor de Rijksdienst voor Pensioenen was dat Hilde Hofman. Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest waren dat Michel Van der Stichele en Walter Claes. Voor de Vlaamse Gemeenschap waren dat Tom Doesselaere en Christel Claesen. Voor het Waalse Gewest waren dat Rudy Jansemme, Marilyn Bossart en Jacques Hazard. Voor de POD Federaal Wetenschapsbeleid was dat Bernard Hausse. Voor de Nationale Bank van België was dat Cécile Buydens en voor de Nationale Arbeidsraad Jean-Paul Delcroix.

Verder werkten we samen met Danièle Meuldres, Síle O'Dorchai, Kim Fredericq Evangelista en Zouhair Alaoui Amine van het Département d'Économie Appliquée van de Université Libre de Bruxelles (DULBEA); met Elke Valgaeren van onderzoeksinstituut SEIN van de Universiteit Hasselt; met Inès de Biolley en Kim Hendrickx van Cap-Sciences humaines van de Université catholique de Louvain; met Jérôme Pieters, Patrick Italiano, Marc Jacquemain, Marie-Thérèse Casman, Frédéric Heselmans en Ivan Toussaint van het Centre d'Étude de l'Opinion van de Université de Liège (CLEO); met Anne-Marie Offermans; met Sabine Hellemans en Ann Buysse van de vakgroep Experimenteel-Klinische en Gezondheidspsychologie van de Universiteit Gent; en met Ignace Glorieux en Theun-Pieter van Tienoven van onderzoeksinstelling TOR van de Vrije Universiteit Brussel. De indicatoren in deze publicatie zijn gebaseerd op de lijst die in 2005 werd uitgewerkt door onderzoeksinstituut SEIN van de Universiteit Hasselt.

Binnen het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen was er de zeer gewaardeerde administratieve ondersteuning van Charlotte Van den Bergh, Aurora Van Hamme en Christel Delvael. Liesbet Vanhollebeke las mee de drukproeven na en Julie Wuytens bleef onvermoeibaar vertalen.

HOOFDSTUK 1

BEVOLKING

HOOFDSTUK 1 BEVOLKING

TABEL 1:

Bevolking naar geslacht en leeftijdscategorie (toestand op 01/01/2010)

		Aantal			Aandeel	
		Vrouwen	Mannen	Totaal	Vrouwen	Mannen
	0-17 jaar	1.082.489	1.131.667	2.214.156	48,89%	51,11%
	18-64 jaar	3.369.251	3.396.339	6.765.590	49,80%	50,20%
	65+ jaar	1.075.944	784.215	1.860.159	57,84%	42,16%
	Totaal	5.527.684	5.312.221	10.839.905	50,99%	49,01%

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

TABEL 2:

Gemiddelde leeftijd van de bevolking naar geslacht (toestand op 01/01/2010)

Vrouwen	Mannen
42,1 jaar	39,5 jaar

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

Bevolkingsstatistieken bieden een eerste inzicht in de levenssituatie en -omstandigheden van vrouwen en mannen in België.

1.1 LEEFTIJDСVERDELING

Op 1 januari 2010 waren er 10,8 miljoen Belgen, waarvan 5,5 miljoen vrouwen en 5,3 miljoen mannen. Dit numerieke verschil tussen vrouwen en mannen is volledig toe te schrijven aan de langere levensverwachting van vrouwen. Doordat vrouwen langer leven, zijn ze in de oudere leeftijdscategorieën in de meerderheid. ([tabel 1 en 6](#))

De langere levensverwachting heeft ook een effect op de gemiddelde leeftijd van de Belgische vrouwen: 42,1 jaar, ten opzichte van 39,5 jaar bij mannen. De gemiddelde leeftijd van de hele Belgische bevolking was in 2010 40,8 jaar. ([tabel 2](#))

TABEL 3:
Evolutie van het vruchtbaarheidscijfer (1999-2008)

1999	1,62
2000	1,67
2001	1,67
2002	1,65
2003	1,67
2004	1,72
2005	1,76
2006	1,80
2007	1,82
2008	1,85

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

TABEL 4:
Gemiddelde leeftijd van de vrouw bij de geboorte van het eerste kind (2008)

28,0 jaar

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

1.2 VRUCHTBAARHEID

De demografische betekenis van vruchtbaarheid is het gemiddeld aantal kinderen per vrouw. België heeft een laag vruchtbaarheidscijfer, maar het neemt de laatste tien jaar wel toe. In 1999 had een Belgische vrouw gemiddeld 1,62 kind; in 2008 is dat gestegen tot 1,85. ([tabel 3](#))

Gemiddeld is een Belgische vrouw 28 jaar bij de geboorte van haar eerste kind. ([tabel 4](#))

TABEL 5:

Sterftecijfer (per duizend) naar geslacht en leeftijd (2007-2009)

	Vrouwen	Mannen
Geboorte	2,849	3,571
10 jaar	0,119	0,119
20 jaar	0,216	0,852
30 jaar	0,373	0,891
40 jaar	0,934	1,632
50 jaar	2,804	4,687
60 jaar	5,675	11,060
70 jaar	12,825	24,150
80 jaar	44,132	69,862
90 jaar	155,932	195,031
100 jaar	378,378	412,844

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

1.3 STERFTE

Tabel 5 geeft de gemiddelde sterftecijfers weer voor de jaren 2007 tot en met 2009 voor de leeftijden 0, 10, 20, enzoverder. De cijfers voor de tussenliggende leeftijden kunnen worden teruggevonden op de website van de Algemene Directie Statistiek en Economische informatie (ADSEI). Het sterftecijfer geeft het aantal overlijdens per duizend inwoners weer. Bij borelingen ligt het sterftecijfer relatief hoog, maar verder stijgt het met de leeftijd. Vrouwen hebben pas op hun 51^e een even hoge kans om te overlijden als in hun eerste levensjaar; bij mannen is dat al op hun 48^e. Het laagste sterftecijfer ligt voor vrouwen op de leeftijd van 4 jaar, en voor mannen op de leeftijd van 9 jaar. ([tabel 5](#))

GRAFIEK 1:

Sterftekans van mannen in verhouding tot de sterftekans van vrouwen naar leeftijd (in jaar) (2007-2009)

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

Algemeen genomen is de sterftekans voor mannen hoger dan voor vrouwen. Enkel op de leeftijd van 6, 7 en 9 jaar hebben jongens minder kans om te overlijden dan meisjes. Grafiek 1 geeft weer hoeveel groter die kans om te overlijden is voor mannen dan voor vrouwen per leeftijd. Een sterftekans van 1 betekent dat de sterftekans van mannen gelijk is aan die van vrouwen. Tussen 19 en 35 jaar hebben mannen minstens tweemaal meer kans om te overlijden dan vrouwen. Op 17, 22 en 24 jaar heeft een man meer dan 3 keer meer kans om te overlijden dan een vrouwelijke leeftijdsgenoot; op de leeftijd van 20 jaar hebben mannen zelfs bijna 4 keer meer kans dan vrouwen om te overlijden. Bij zestigers ligt de sterftekans van mannen opnieuw in de buurt van het dubbele van vrouwen. (*grafiek 1*)

TABEL 6:

Evolutie van de levensverwachting bij geboorte naar geslacht (in jaar) (2000-2009)

	Vrouwen	Mannen	Verschil tussen de levensverwachting bij geboorte van vrouwen en mannen
2000	80,92	74,58	+6,34
2001	81,17	74,92	+6,25
2002	81,19	75,08	+6,11
2003	81,19	75,35	+5,84
2004	81,86	75,97	+5,89
2005	81,86	76,14	+5,72
2006	82,15	76,51	+5,64
2007	82,21	76,74	+5,47
2008	82,32	76,77	+5,55
2009	82,43	77,15	+5,28

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

TABEL 7:

Afhankelijkheidsgraad van ouderen (toestand op 01/01/2010)

	Vrouwen	Mannen	Totaal
	31,93%	23,09%	27,49%

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

- 2 De afhankelijkheidsgraad is hier gedefinieerd als de niet-meer-actieve bevolking (65-plussers) in verhouding tot de actieve bevolking (18-64-jarigen). De Internationale Arbeidsorganisatie definieert de actieve leeftijd als 15 tot en met 64 jaar. Voor België, met een leerplicht tot 18 jaar, is die ondergrens niet erg realistisch.

1.4

LEVENSWERWACHTING

In 2009 was de gemiddelde levensverwachting van vrouwen bij geboorte meer dan 82 jaar, en bij mannen iets meer dan 77 jaar. De gemiddelde levensverwachting neemt ieder jaar toe, omdat mensen gezonder leven en de gezondheidszorg steeds beter wordt. De levensverwachting van mannen stijgt iets sneller dan die van vrouwen, waardoor het verschil tussen hun beider levensverwachtingen kleiner wordt. ([tabel 6](#))

Een laag geboortecijfer leidt in combinatie met een lange levensverwachting tot vergrijzing: een steeds groter deel van de bevolking behoort tot de niet-meer-actieve groep. Een manier om dit in cijfers weer te geven is de afhankelijkheidsgraad van ouderen. Die geeft het percentage 65-plussers weer ten opzichte van de bevolking op actieve leeftijd.² In 2010 was de afhankelijkheidsgraad van oudere vrouwen 31,93% en die van oudere mannen 23,09%. Dit betekent dat er voor elke tien vrouwen op actieve leeftijd meer dan drie vrouwen boven de 65 jaar waren; en voor elke 10 mannen op actieve leeftijd, meer dan twee ouderen. ([tabel 7](#))

TABEL B:

Evolutie van het aantal huwelijken en echtscheidingen (2000-2010)

	Huwelijken	Echtscheidingen
2000	45.123	27.002
2001	42.110	29.314
2002	40.434	30.628
2003	41.777	31.355
2004	43.326	31.405
2005	43.141	30.840
2006	44.813	29.189
2007	45.561	30.081
2008	45.613	35.366
2009	43.303	32.606
2010	42.159	28.903

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

1.5 HUWELIJKEN EN ECHTSCHEIDINGEN

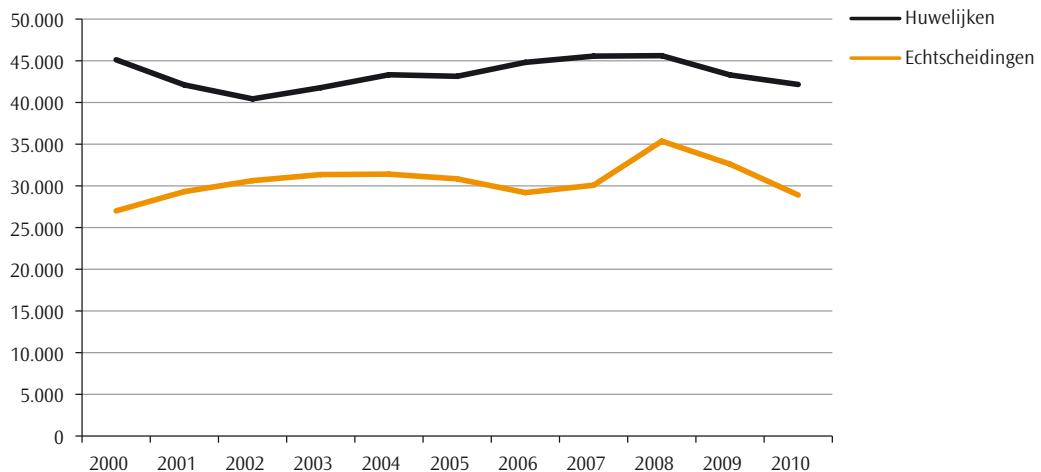
Tabel 8 geeft het aantal huwelijken en het aantal echtscheidingen weer voor de periode 2000-2010. Tussen 2002, toen er nauwelijks meer dan 40.000 huwelijken werden afgesloten, en 2008 steeg het aantal huwelijken jaarlijks; in 2009 en 2010 daalde het opnieuw licht. Tegenover elke drie afgesloten huwelijken stonden er in 2010 twee echtscheidingen. (*tabel 8, grafiek 2*)

Tabel 9 focust in het bijzonder op homohuwelijken en homoseksuele echtscheidingen. Sinds 1 juni 2003 kunnen in België personen van hetzelfde geslacht met elkaar huwen, en dus ook scheiden. In 2004 huwden 1.244 mannen met een andere man. Dit aantal gaat jaarlijks licht achteruit. Het aantal vrouwen dat een huwelijk afsluit met een vrouw is sinds 2004 daarentegen gestegen, in die mate dat in 2010 meer vrouwen een homohuwelijk afsloten dan mannen. Vrouwen verbreken echter ook vaker een homohuwelijk. (*tabel 9, grafiek 3*)

GRAFIEK 2:

Evolutie van het aantal huwelijken en echtscheidingen (2000-2010)

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

TABEL 9:

Evolutie van het aantal personen dat huwt met iemand van hetzelfde geslacht, en uit de echt scheidt van iemand van hetzelfde geslacht* (2004-2010)

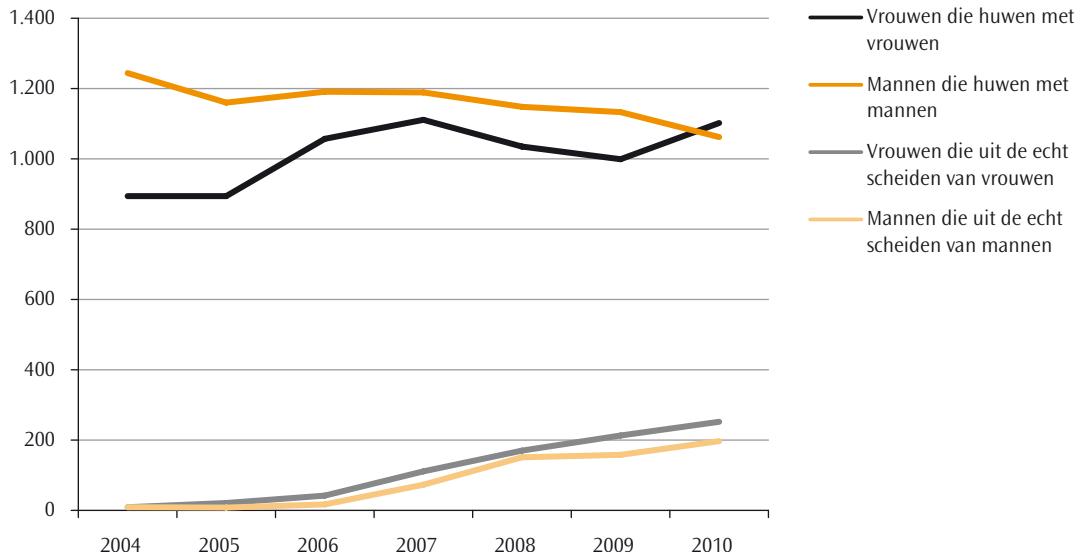
	Homohuwelijk		Homoseksuele echtscheiding	
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
2004	894	1.244	9	9
2005	894	1.160	21	8
2006	1.057	1.191	42	17
2007	1.111	1.189	111	73
2008	1.035	1.148	170	151
2009	999	1.133	213	158
2010	1.102	1.062	252	197

* Het Rijksregister registreert niet de homohuwelijken als dusdanig, maar wel het aantal personen dat daarbij is betrokken. De oneven cijfers in de tabel zijn te wijten aan het feit dat sommige partners niet zijn ingeschreven in het Rijksregister, of het gevolg van ongelijke registratie in de betrokken gemeenten.

Bron: ADSEI op basis van het Rijksregister.

GRAFIK 3:

Evolutie van het aantal personen dat huwt met iemand van hetzelfde geslacht, en uit de echt scheidt van iemand van hetzelfde geslacht* (2004-2010)

* Het Rijksregister registreert niet de homohuwelijken als dusdanig, maar wel het aantal personen dat daarbij is betrokken.

Bron: ADSEI op basis van het Rijksregister.

In België trouwt men op veeleer latere leeftijd, en die leeftijd stijgt bovendien jaarlijks. De gemiddelde leeftijd bij het eerste huwelijk lag in 2010 voor vrouwen op 29,7 jaar en voor mannen op 32,1 jaar. Voor alle huwelijken samen, met inbegrip van tweede, derde en eventueel volgende huwelijken, ligt de gemiddelde leeftijd nog hoger. (*tabel 10*)

TABEL 10:

Gemiddelde leeftijd bij het huwelijk en bij het eerste huwelijk naar geslacht (in jaar) (2005-2010)

	Huwelijk		Eerste huwelijk	
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
2005	32,1	35,1	28,5	30,8
2006	32,7	35,7	28,8	31,2
2007	32,7	35,7	29,0	31,4
2008	32,9	35,9	29,2	31,8
2009	33,2	36,2	29,7	32,1
2010	33,4	36,4	29,7	32,1

Bron: ADSEI, Thematische Directie Maatschappij.

Bij een echtscheiding heeft het huwelijk gemiddeld 14 tot 15 jaar geduurd. Op het moment van de echtscheiding zijn mannen gemiddeld een drietal jaar ouder dan vrouwen. (*tabel 11*)

TABEL 11:

Evolutie van de gemiddelde leeftijd bij echtscheiding naar geslacht en van de gemiddelde duur van een huwelijk (in jaar) (2000-2010)

	Vrouwen	Mannen	Duur huwelijk
2000	38,9	41,2	14,4
2001	39,5	41,9	14,7
2002	39,4	41,8	14,5
2003	39,8	42,2	14,6
2004	40,1	42,5	14,7
2005	40,4	42,9	14,8
2006	40,8	43,3	14,9
2007	41,1	43,6	15,0
2008	41,6	44,0	15,0
2009	41,5	44,1	14,6
2010	41,8	44,4	14,7

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

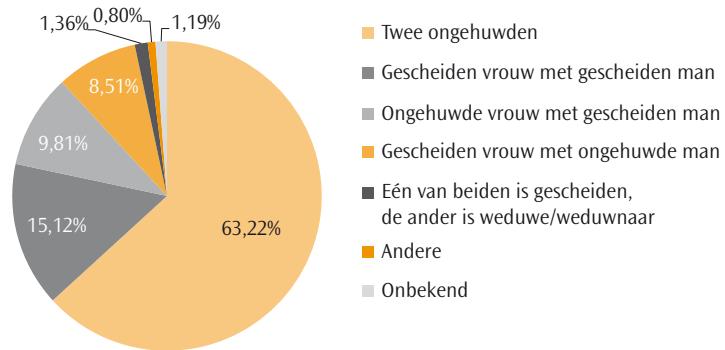
Het merendeel van de huwelijken (63%) zijn eerste huwelijken, voor beide partners. Bij 33% van de huwelijken is minstens één van beide partners gescheiden, en betreft het voor hem of haar dus een tweede of volgende huwelijk. (*tabel 12, grafiek 4*)

TABEL 12:
Verdeling huwelijken naar type huwelijk (2010)

Type huwelijk	
Twee ongehuwden	63,22%
Gescheiden vrouw met gescheiden man	15,12%
Ongehuwde vrouw met gescheiden man	9,81%
Gescheiden vrouw met ongehuwde man	8,51%
Eén van beiden is gescheiden, de ander is weduwe/weduwnaar	1,36%
Andere	0,80%
Onbekend	1,19%
Totaal	100,00%

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

GRAFIEK 4:
Verdeling huwelijken naar type huwelijk (2010)

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

TABEL 13:

Verdeling huwelijken naar leeftijd (2010)

	Aantal		Verdeling	
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
-20 jaar	672	100	1,59%	0,24%
20-29 jaar	19.956	15.005	47,34%	35,59%
30-39 jaar	11.840	14.310	28,08%	33,94%
40-49 jaar	6.042	7.109	14,33%	16,86%
50-59 jaar	2.901	3.943	6,88%	9,35%
60-69 jaar	602	1.308	1,43%	3,10%
70+ jaar	146	384	0,35%	0,91%
Totaal	42.159	42.159	100,00%	100,00%

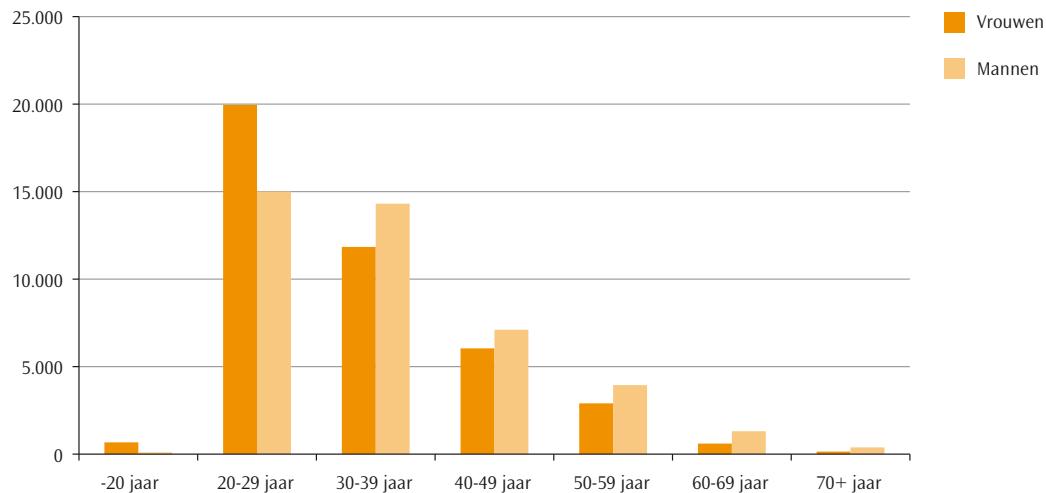
Bron: ADSEI, Thematische Directie Maatschappij.

Tabel 13 geeft het aantal huwelijken in 2010 weer naar leeftijd van de huwelijkspartners. Vrouwen trouwen op jongere leeftijd dan mannen: bij bijna de helft van de huwelijken was de vrouw jonger dan 30 jaar, tegenover 36% van de mannen. Mannen blijven echter meer tot op latere leeftijd (opnieuw) trouwen. ([tabel 13, grafiek 5](#))

GRAFIEK 5:

Verdeling huwelijken naar leeftijd (2010)

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

TABEL 14:

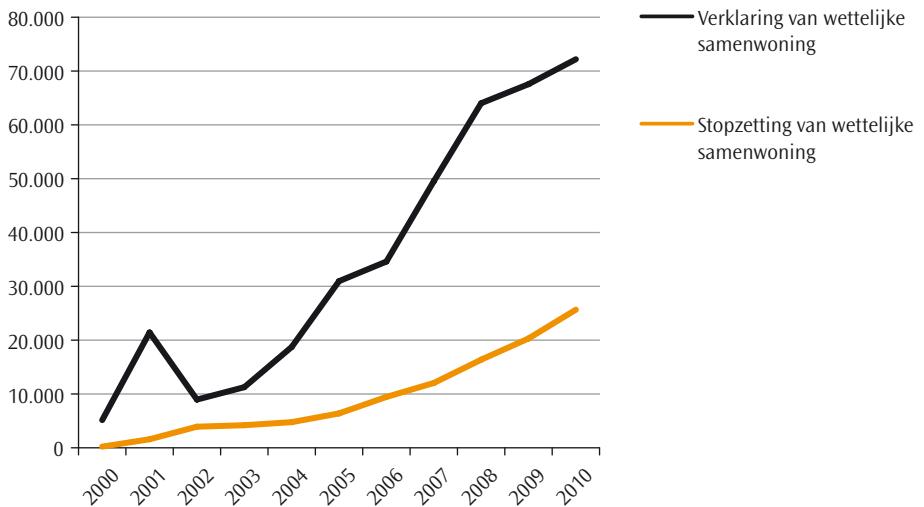
Evolutie van het aantal personen dat een verklaring aflegt van wettelijke samenwoning, en van een stopzetting van wettelijke samenwoning (2000-2010)

	Verklaring van wettelijke samenwoning			Stopzetting van wettelijke samenwoning		
	Tussen personen van verschillend geslacht	Tussen personen van hetzelfde geslacht	Totaal	Tussen personen van verschillend geslacht	Tussen personen van hetzelfde geslacht	Totaal
2000	4.397	747	5.144	192	28	220
2001	20.380	1.047	21.427	1.529	56	1.585
2002	8.239	719	8.958	3.802	120	3.922
2003	10.470	793	11.263	3.648	548	4.196
2004	17.802	927	18.729	4.340	423	4.763
2005	29.811	1.150	30.961	5.956	432	6.388
2006	33.366	1.239	34.605	8.927	522	9.449
2007	47.790	1.725	49.515	11.493	547	12.040
2008	61.900	2.121	64.021	15.625	745	16.370
2009	65.406	2.155	67.561	19.487	821	20.308
2010	69.946	2.245	72.191	24.632	1.028	25.660

Bron: ADSEI op basis van het Rijksregister.

GRAFIEK 6:

Evolutie van het aantal personen dat een verklaring aflegt van wettelijke samenwoning, en van een stopzetting van wettelijke samenwoning (2000-2010)

Bron: ADSEI op basis van het Rijksregister.

1.6 WETTELIJKE SAMENWONING

Tabel 14 geeft het aantal personen weer dat in de periode 2000-2010 een verklaring van wettelijke samenwoning aflegde, of van de stopzetting daarvan. Samenlevingsovereenkomsten kunnen ook worden afgesloten tussen, bijvoorbeeld, samenlevende broers of zussen; het hoeft dus niet noodzakelijk om partners te gaan. Beide partijen mogen echter niet verbonden zijn door een huwelijk of door een andere wettelijke samenwoning. Het Rijksregister registreert enkel het aantal personen dat is betrokken bij een samenlevingsovereenkomst, of de stopzetting daarvan, en niet het aantal samenlevingsovereenkomsten als dusdanig.

Sinds 2002 is het aantal wettelijke samenwoningsovereenkomsten sterk toegenomen. Maar ook het aantal stopzettingen ervan gaat in stijgende lijn. Deze tendens geldt zowel voor de samenlevingsovereenkomsten die zijn afgesloten tussen personen van verschillend geslacht als tussen personen van hetzelfde geslacht. Het valt evenwel op dat samenlevingsovereenkomsten tussen personen van hetzelfde geslacht verhoudingsgewijs meer worden stopgezet. ([tabel 14, grafiek 6](#))

1.7 BURGERLIJKE STAAT

Tabel 15 geeft de burgerlijke staat weer. ‘Ongehuwd’ betekent dat men nog nooit gehuwd is geweest. De bevolkingspiramide (grafiek 7) geeft de burgerlijke staat naar leeftijd. Er zijn meer ongehuwde mannen, doordat er in de jongere leeftijdscategorieën iets meer mannen zijn, maar vooral doordat ze gemiddeld later trouwen. Vrouwen zijn dan weer oververtegenwoordigd bij de weduwen en de gescheidenen, omdat ze minder vaak hertrouwen, maar vooral omdat ze gemiddeld langer leven. In de bevolkingspiramide valt op dat er in de categorie 65- tot 85-jarigen een belangrijk aandeel weduwen en gescheiden vrouwen is. Langer leven blijkt dus voor heel wat vrouwen samen te gaan met alleen komen te staan. ([tabel 15, grafiek 7](#))

TABEL 15:

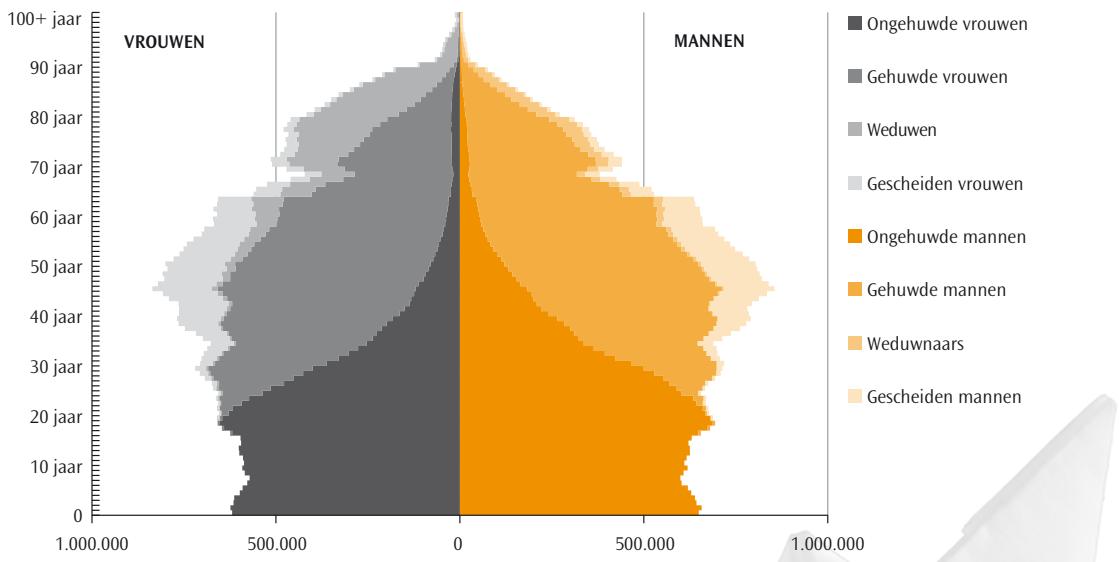
Bevolking naar burgerlijke staat (toestand op 01/01/2010)

	Aantal		Verdeling	
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
Ongehuwd	2.242.329	2.544.712	40,57%	47,90%
Gehuwd	2.221.974	2.220.538	40,20%	41,80%
Weduwe/-naar	572.684	138.243	10,36%	2,60%
Gescheiden	490.697	408.728	8,88%	7,69%
Totaal	5.527.684	5.312.221	100,00%	100,00%

Bron: ADSEI, Thematische Directie Maatschappij.

GRAFIEK 7:

Bevolking naar burgerlijke staat (toestand op 01/01/2010)

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

TABEL 16:

Indeling in huishoudtypes (2001-2007) en het groeipercentage (2007 ten opzichte van 2001)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Groeipercentage 2007 t.o.v. 2001
Alleenwonende vrouwen	17,4%	17,5%	17,6%	17,6%	17,7%	17,8%	17,8%	+2%
Alleenwonende mannen	14,2%	14,5%	14,8%	15,1%	15,3%	15,4%	15,6%	+10%
Echtparen zonder inwonende kinderen	22,1%	21,9%	21,7%	21,5%	21,4%	21,2%	21,1%	-5%
Echtparen met ongehuwde, inwonende kinderen	29,4%	28,6%	27,7%	26,9%	26,2%	25,6%	25,0%	-15%
Moeders met ongehuwde, inwonende kinderen, al dan niet samenwonend met anderen	8,6%	8,8%	9,1%	9,3%	9,5%	9,7%	9,8%	+14%
Vaders met ongehuwde, inwonende kinderen, al dan niet samenwonend met anderen	2,8%	3,0%	3,2%	3,4%	3,6%	3,8%	4,1%	+46%
Samenlevende personen die noch gehuwd, noch ouder-kind zijn	4,7%	4,9%	5,1%	5,3%	5,5%	5,6%	5,8%	+23%
Samenlevende personen waarbij er meer dan één echtpaar is, of meer dan één ouder-kindrelatie	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%	0,8%	+0%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Bron: ADSEI, Dienst Demografie, Rijksregister.**TABEL 17:**

Aantal alleenwonenden (toestand op 01/01/2009)

Vrouwen	Mannen	Totaal
822.762	725.182	1.547.944

Bron: ADSEI, Thematische Directie Samenleving.

1.8 GEZINSSAMENSTELLING

Een laatste bevolkingskenmerk dat hier aan bod komt, is gezinssamenstelling. Officiële gegevens over huishoudens geven de gezinssamenstelling niet altijd goed weer. De registraties in het Rijksregister zijn gebaseerd op de volgende elementen: personen die samenwonen op hetzelfde adres en een gemeenschappelijk huishouden hebben, huwelijken tussen deze personen en ouder-kindrelaties. Een gehuwde koppel met of zonder kinderen is bijvoorbeeld zonder problemen onder te brengen in de indeling. Ongehuwd samenwonenden en nieuw samengestelde gezinnen kunnen moeilijker worden gecategoriseerd. Mensen die feitelijk samenwonen, maar niet op hetzelfde adres gedomicilieerd zijn, komen bijvoorbeeld afzonderlijk in de categorieën van alleenstaanden terecht. Een alleenstaande vader die samenwoont met een alleenstaande moeder en hun respectievelijke kinderen vormen samen een ‘huishouden met meerdere familiekernen’ (m.a.w. samenlevende personen waarbij er meer dan één echtpaar is, of meer dan één ouder-kindrelatie). Helemaal moeilijk wordt het wanneer die beide ongehuwde partners ouder zijn van dezelfde kinderen. Als de kinderen dan bijvoorbeeld fiscaal ten laste zijn van de vader, kan dat als een alleenstaande vader met inwonende ‘anderen’ (zijnde de moeder) worden gecategoriseerd. Het aantal alleenstaande ouders ‘stricto sensu’, d.w.z. zonder inwonende anderen, kunnen in deze indeling niet worden afgelezen.

Tabel 16 toont de evolutie van het aandeel huishoudens dat tot een bepaald type behoort. Met bovenstaande opmerking in het achterhoofd, merken we op dat vooral de ‘nieuwe’ gezinsvormen exponentieel toenemen: ongehuwde moeders, ongehuwde vaders (al dan niet alleenstaand) en samenwonenden. De categorieën alleenwonenden nemen eveneens toe. België telt in 2009 meer dan 1,5 miljoen alleenwonenden. Iets meer dan de helft ervan zijn vrouwen. ([tabel 16 en 17](#))

Dit hoofdstuk kwam tot stand in samenwerking met de Dienst Demografie van de Algemene Directie Statistiek en Economische informatie (ADSEI).

Voor meer informatie over dit onderwerp, zie:
Website ADSEI: www.statbel.fgov.be

HOOFDSTUK 2

MIGRATIE

HOOFDSTUK 2 MIGRATIE

TABEL 18:

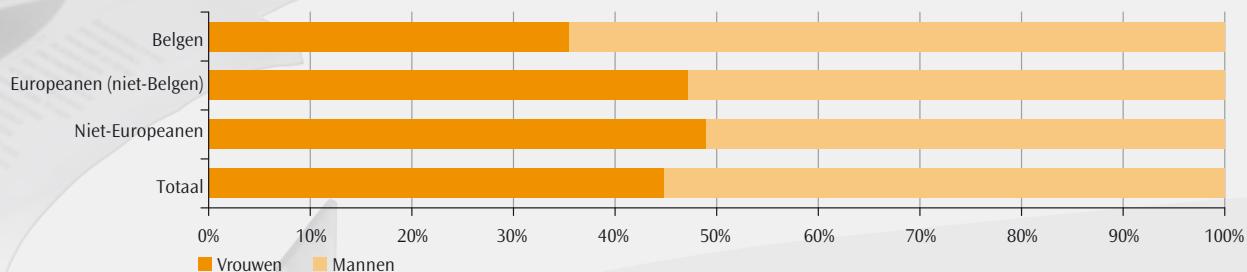
Aantal en aandeel immigraties naar geslacht (2007)

	Aantal			Aandeel	
	Vrouwen	Mannen	Totaal	Vrouwen	Mannen
Belgen	12.965	23.518	36.483	35,5%	64,5%
Europeanen (niet-Belgen)	30.323	33.910	64.233	47,2%	52,8%
Niet-Europeanen	22.386	23.307	45.693	49,0%	51,0%
Totaal	65.674	80.735	146.409	44,9%	55,1%

Bron: ADSEI.

GRAFIEK 8:

Aandeel immigraties naar geslacht (2007)

Bron: ADSEI.

Een kleine 10% van de Belgische bevolking bestaat uit personen die de Belgische nationaliteit bezitten, maar afkomstig zijn uit het buitenland of ouders hebben die de Belgische nationaliteit niet bezitten. Dit fenomeen is echter niet zo gemakkelijk in statistieken te vatten. Wanneer iemand de Belgische nationaliteit verkrijgt, wordt diens afkomst vaak ‘onzichtbaar’, omdat er niet altijd informatie is over de nationaliteit bij geboorte, of over de nationaliteit van de ouders bij geboorte. Dit hoofdstuk gaat daarom niet over allochtonen, maar over migratie. Er wordt dieper ingegaan op immigratie en het migratiesaldo, op gemengde huwelijken en op asielaanvragen en erkenningen als vluchteling.

De gegevens zijn afkomstig van de ADSEI en van het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS).

2.1 IMMIGRATIE

De meerderheid van de vrouwen en mannen die zich in de loop van 2007 vanuit het buitenland in België vestigden, had ofwel de Belgische ofwel een andere Europese nationaliteit. Van de mannelijke immigranten was een kleine 30% Belg, van de vrouwelijke bijna 20%. Van alle immigranten samen was 55,1% man. Bij de immigranten van buiten Europa is de verhouding tussen vrouwen en mannen bijna gelijk: 49% tegenover 51%. (*tabel 18, grafiek 8*)

Wanneer er rekening wordt gehouden met de mensen die vertrekken uit België, en het aantal emigranten wordt afgetrokken van het aantal immigranten (d.i. het migratiesaldo), vormen vrouwen bij de niet-Europeanen zelfs de meerderheid, namelijk 56,1%. Het negatieve getal bij de Belgen voor zowel vrouwen als mannen geeft weer dat er voor deze categorie een negatief migratiesaldo is: in 2007 zijn er meer vrouwen en mannen met de Belgische nationaliteit uit België vertrokken, dan dat er zich vanuit het buitenland in België hebben gevestigd. ([tabel 19](#))

TABEL 19:
Migratiesaldo naar geslacht* (2007)

	Aantal			Aandeel	
	Vrouwen	Mannen	Totaal	Vrouwen	Mannen
Belgen	-3.781	-5.351	-9.132	41,4%	58,6%
Europeanen (niet-Belgen)	19.829	23.336	43.165	45,9%	54,1%
Niet-Europeanen	11.964	9.360	21.324	56,1%	43,9%
Totaal	28.012	27.345	55.357	50,6%	49,4%

* Immigranten – emigranten.

Bron: ADSEI.

Tabel 20 geeft de top 10 van de nationaliteiten van de immigranten weer. Vrouwelijke en mannelijke immigranten zijn grotendeels afkomstig uit dezelfde landen. De grootste categorie bestaat uit Belgen die uit het buitenland terugkeren. De buurlanden Frankrijk en Nederland staan zowel voor vrouwen als voor mannen op de tweede en derde plaats. Uit Polen komen er meer mannen naar België, uit Marokko meer vrouwen. ([tabel 20](#))

TABEL 20:

Tien meest frequente nationaliteiten van immigranten naar geslacht, en de subtotalen voor de drie meest frequente werelddelen (2007)

	Vrouwen		Mannen	
België	12.965	19,7%	België	23.518
Frankrijk	6.134	9,3%	Frankrijk	6.135
Nederland	5.332	8,1%	Nederland	6.038
Marokko	4.237	6,5%	Polen	5.728
Polen	3.665	5,6%	Marokko	3.594
Roemenië	2.404	3,7%	Roemenië	3.087
Duitsland	1.677	2,6%	Duitsland	1.708
Turkije	1.575	2,4%	Turkije	1.605
Verenigde Staten	1.240	1,9%	Italië	1.561
Bulgarije	1.161	1,8%	Bulgarije	1.464
Europa (onder België)	30.323	46,2%	Europa (onder België)	33.910
Afrika	7.871	12,0%	Afrika	7.062
Azië	4.236	6,5%	Azië	3.565
Totaal	65.674	100,0%	Totaal	80.735

Bron: ADSEI.

TABEL 21:

Aantal gemengde huwelijken naar geslacht (2006)

	Aantal	Aandeel t.o.v. totale aantal huwelijken
Belgische vrouwen met buitenlandse mannen	4.327	9,7%
Belgische mannen met buitenlandse vrouwen	4.095	9,1%
Belgische vrouwen met Belgische mannen	34.229	76,4%
Buitenlandse vrouwen met buitenlandse mannen	2.162	4,8%

Bron: ADSEI, Dienst Demografie, publicatie 'Huwelijken en echtscheidingen 2006', p. 64 e.v.

2.2 GEMENGDE HUWELIJKEN

Een kleine 20% van de huwelijken in 2006 was gemengd, in die zin dat één van beide partners Belg was en één van beiden niet-Belg. Dit percentage is ongeveer evenredig opgebouwd uit huwelijken waarbij de man uit het buitenland komt en die waarbij de vrouw uit het buitenland komt. ([tabel 21](#))

Tabel 22 geeft de top 10 weer van de meest voorkomende nationaliteiten van de niet-Belgische huwelijkspartners en de procentuele aandelen van de verschillende werelddelen. In de eerste plaats kan worden vastgesteld dat de buitenlandse bruiden uit een grotere verscheidenheid aan herkomstlanden komen dan de buitenlandse bruidegom: 71,5% van de mannelijke buitenlandse huwelijkspartners komt uit de top 10-landen, tegenover slechts 57,7% van de vrouwelijke. Eén derde van de buitenlandse mannen in een gemengd huwelijk heeft een Noord-Afrikaanse nationaliteit, bij de vrouwen is dat slechts 16%. Bij de buitenlandse vrouwen die met een Belgische man trouwen komen enkele Centraal- en Oost-Europese nationaliteiten in de top 10 voor: een kleine 20% van de buitenlandse bruiden zijn afkomstig uit Centraal- en Oost-Europese landen (met inbegrip van de ex-Sovjet-Unie-landen). In de top 10 van de buitenlandse bruidegoms vinden we geen enkel Centraal- of Oost-Europees land terug. ([tabel 22](#))

TABEL 22:

Tien meest frequente nationaliteiten van buitenlandse huwelijkspartners naar geslacht, en de verdeling over de werelddelen van herkomst (2006)

Nationaliteit van buitenlandse mannen die met een Belgische vrouw huwden			
	Top 10	Werelddeel	
Marokko	27,0%	Europa (+ Turkije en Rusland)	44,7%
Frankrijk	9,8%	Noord-Afrika	34,9%
Nederland	8,9%	Afrika (zonder Noord-Afrika)	10,5%
Italië	8,0%	Amerika	3,6%
Algerije	4,9%	Azië	5,4%
Turkije	4,7%	Andere	0,8%
Tunesië	2,4%	Totaal	100,0%
Verenigd Koninkrijk	2,1%		
D.R. Congo	1,9%		
Spanje	1,9%		
Andere	28,5%		
Totaal	100,0%		

Nationaliteit van buitenlandse vrouwen die met een Belgische man huwden			
Top 10		Werelddeel	
Marokko	13,6%	Europa (+ Turkije en Rusland)	53,2%
Frankrijk	11,1%	Noord-Afrika	15,9%
ex-Sovjet-Unie	8,5%	Afrika (zonder Noord-Afrika)	10,7%
Nederland	6,3%	Amerika	8,1%
Italië	6,0%	Azië	11,2%
Polen	4,3%	Andere	0,9%
Duitsland	2,4%	Totaal	100,0%
D.R. Congo	2,0%		
Portugal	1,9%		
Turkije	1,6%		
Andere	42,3%		
Totaal	100,0%		

Bron: ADSEI, Dienst Demografie, publicatie 'Huwelijken en echtscheidingen 2006', p. 64 e.v.

TABEL 23:

Evolutie van het aantal en aandeel asielaanvragen naar geslacht (1999, 2004-2010)

		Aantal		Aandeel	
		Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
	1999	12.444	23.297	34,8%	65,2%
	2004	5.089	9.760	34,3%	65,7%
	2005	5.182	10.115	32,9%	67,1%
	2006	3.605	7.355	32,8%	67,2%
	2007	2.731	5.584	32,8%	67,2%
	2008	2.747	6.174	30,8%	69,2%
	2009	2.731	5.584	30,8%	69,2%
	2010	2.747	6.174	31,8%	68,2%

Bron: CGVS.

2.3 ASIELAANVRAGEN EN ERKENNINGEN

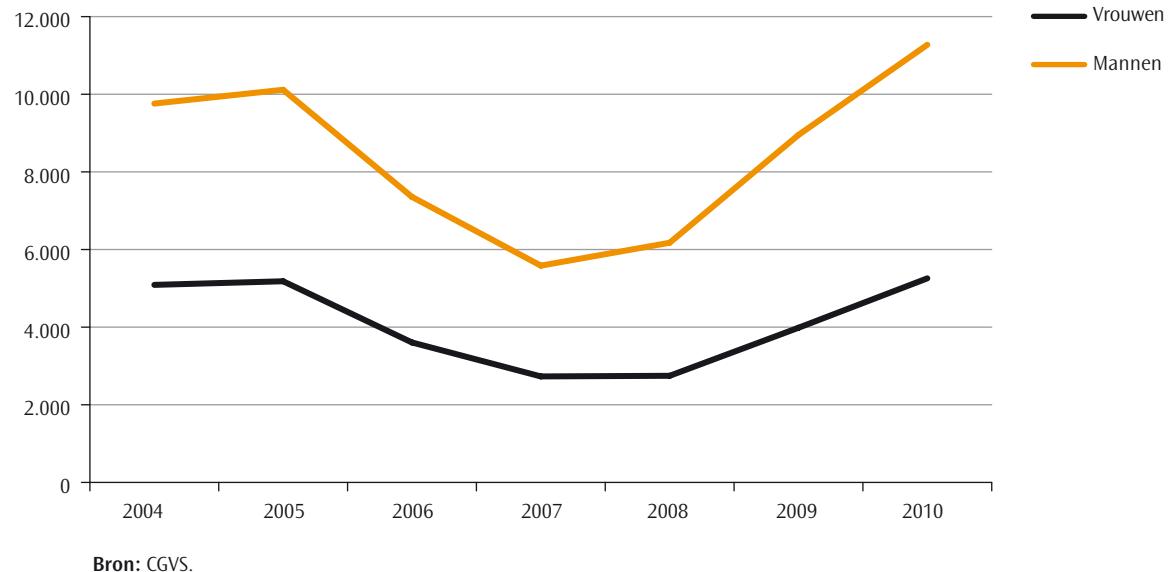
De asielprocedure werd in de loop van 2007 aangepast. De Dienst Vreemdelingenzaken registreert de asielaanvragen en deze worden vervolgens onderzocht door het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen. Het CGVS beslist uiteindelijk over de erkenning als vluchteling.

De gepresenteerde gegevens zijn gebaseerd op de statistieken van het CGVS.

Ongeveer twee derde van de asielaanvragen worden gedaan door mannen. Vanaf 1999 daalde het aandeel van vrouwen, in 2009 bleef het stabiel en in 2010 nam het terug licht toe. In 2010 werd een kleine 32% van de aanvragen ingediend door vrouwen. ([tabel 23, grafiek 9](#))

GRAFIEK 9:
Evolutie van het aantal asielaanvragen naar geslacht (2004-2010)

Ook bij de niet-begeleide minderjarigen zijn meisjes in de minderheid. In 2010 maakten zij slechts iets meer dan één vierde uit van de minderjarigen die een aanvraag deden. ([tabel 24](#))

Tot en met 2009 maakten vrouwen wel iets meer kans dan mannen om als vluchteling te worden erkend. In 2009 werd 25,1% van de asielaanvragen van vrouwen erkend, tegenover 23,9% van die van mannen. Terwijl het erkenningspercentage zowel voor vrouwen als voor mannen met ongeveer 6 procentpunt was gestegen in 2008, werd er de twee volgende jaren een daling ingezet die vooral bij de vrouwen zeer uitgesproken was: min 12,1 procentpunt, tegenover min 4,0 procentpunt bij de mannen. In 2010 werd nog 18,2% van de aanvragen van vrouwen en 23,2% van de aanvragen van mannen erkend. In dat jaar werd voor het eerst sinds 2007 een hoger percentage aanvragen van mannen dan van vrouwen erkend.

TABEL 24:

Asilaanvragen door niet-begeleide minderjarigen naar geslacht (2010)

Meisjes	Jongens
27,1%	72,9%

Bron: CGVS.

TABEL 25:

Erkenningspercentage voor volwassenen en niet-begeleide minderjarigen (volgens de nieuwe procedure) naar geslacht*
(2007-2010)

		Volwassenen		Minderjarigen	
		Vrouwen	Mannen	Meisjes	Jongens
	2007	23,9%	21,1%	31,0%	25,0%
	2008	30,3%	27,2%	50,9%	36,9%
	2009	25,1%	23,9%	73,5%	57,9%
	2010**	18,2%	23,2%	56,5%	44,8%

* Bij de niet-begeleide minderjarigen gaat het om kleine aantallen, waardoor de percentages over de jaren heen sterk kunnen fluctueren zonder dat dit op een evolutie wijst.

** Voor de minderjarigen zijn deze cijfers gebaseerd op eigen berekeningen van het IGVM.

Bron: CGVS.

TABEL 26:

Evolutie van het aantal en aandeel erkenningen naar geslacht (2004-2010)

		Aantal		Aandeel	
		Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
	2004	1.120	1.160	49,1%	50,9%
	2005	1.373	1.686	44,9%	55,1%
	2006	834	1.080	43,6%	56,4%
	2007	784	1.058	42,6%	57,4%
	2008	888	1.255	41,4%	58,6%
	2009*	1.001	2.139	31,9%	68,1%
	2010*	956	2.616	26,8%	73,2%

* Deze cijfers zijn gebaseerd op eigen berekeningen van het IGVM.

Bron: CGVS.

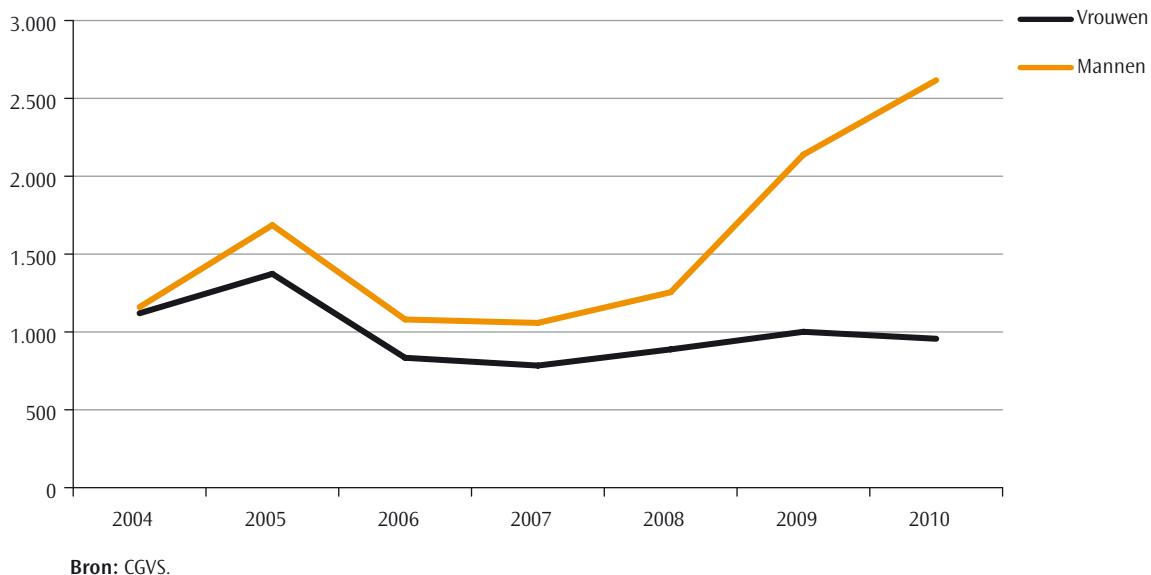
De erkenningspercentages van niet-begeleide minderjarigen zijn telkens hoger dan die van volwassenen. In 2009 werden bijna drie vierde van de aanvragen van meisjes erkend, en meer dan de helft van de aanvragen van jongens. Ook hier lagen tussen 2007 en 2009 de percentages voor meisjes hoger dan die voor jongens. Bij minderjarigen was dit ook in 2010 nog het geval, met een erkenningspercentage van 56,5% bij de meisjes, tegenover 44,8% bij de jongens. ([tabel 25](#))

Door de hogere kans op erkenning voor vrouwen lag de verhouding tussen vrouwen en mannen bij de erkende vluchtelingen enkele jaren geleden minder ongelijk dan bij de aanvragen. In 2004 was nog bijna de helft van het aantal erkende vluchtelingen vrouw. De combinatie van de lagere aantal aanvragen en het steeds dalende aandeel van vrouwen bij de erkenningen, leidde echter tot een steeds groter wordend verschil tussen het aantal erkenningen van vrouwen en mannen. In 2010 was het aandeel van de vrouwen onder de erkende vluchtelingen gedaald tot 26,8%. Of in absolute aantallen: er werden nog maar 956 vrouwen als vluchteling erkend, tegenover 2.616 mannen. ([tabel 26, grafiek 10](#))

GRAFIEK 10:

Evolutie van het aantal erkenningen naar geslacht (2004-2010)

Bron: CGVS.

Voor meer informatie over dit onderwerp, zie:

- Website ADSEI: www.statbel.fgov.be
- *Partnerkeuze en huwelijksuiting van allochtone mannen: een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van het partnerkeuzeproces en het huwelijk van Marokkaanse, Turkse en Sikhmannen*, Brussel: IGVM, 2009.

HOOFDSTUK 3

INKOMEN EN ARMOEDE

HOOFDSTUK 3 INKOMEN EN ARMOEDE

60

HOOFDSTUK 3

Ongelijkheden in inkomen tussen vrouwen en mannen hangen met veel zaken samen. Enerzijds zijn deze ongelijkheden een gevolg van andere ongelijkheden, op de arbeidsmarkt of in de verdeling van betaalde en onbetaalde arbeid. Indirect zijn ze een gevolg van oude rolpatronen en het model waarop onze sociale zekerheid is geënt. Anderzijds houden inkomensverschillen ongelijkheden mee in stand; de mate waarin iemand bestaanszeker is, bepaalt immers grotendeels zijn of haar keuzemogelijkheden. In hoofdstuk 6 komt bijvoorbeeld ter sprake dat de kostprijs van kinderopvang voor mannen zelden een obstakel vormt om te gaan werken, of meer uren te gaan werken; voor vrouwen is dat soms wel het geval.

Inkomensindicatoren worden vaak gebruikt om armoede en bestaanszekerheid in beeld te brengen. Een belangrijk aspect van armoede is immers het gebrek aan voldoende financiële middelen. Daarom zijn er in dit hoofdstuk ook een aantal armoede-indicatoren opgenomen. Het gaat uitsluitend om gebrek aan bestaansmiddelen. Andere armoede-indicatoren hebben betrekking op tewerkstelling, scholing, huisvesting, gezondheid en sociale participatie. In het kader van deze publicatie horen die eerder thuis in andere hoofdstukken.

In dit hoofdstuk wordt de loonkloof besproken, de verschillen in inkomsten van zelfstandigen, de pensioenkloof, het aantal rechthebbenden op de inkomensgarantie voor ouderen en het leefloon, algemene inkomensverschillen en financiële afhankelijkheid.

TABEL 27:

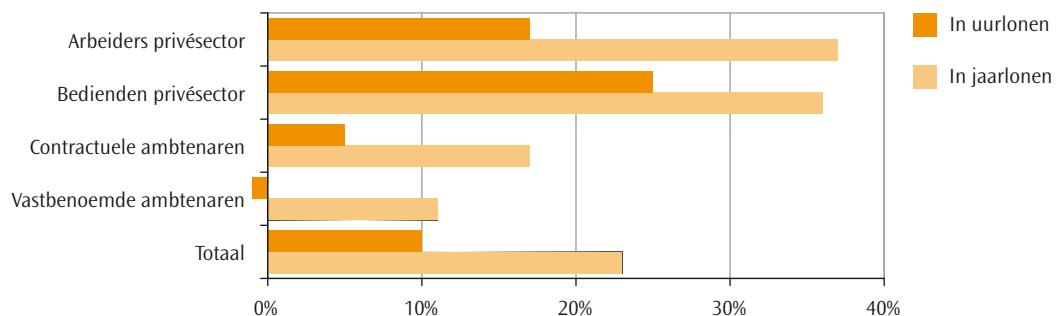
Loonkloof in uur- en jaarlonen naar statuut (2008)

	Privésector		Publieke sector		Totaal
	Arbeiders	Bedienden	Contractuelen	Statutairen	
Loonkloof - uurlonen	17%	25%	5%	-1%	10%
Loonkloof - jaarlonen	37%	36%	17%	11%	23%

Bronnen: Federaal Planbureau en ADSEI, Enquête naar de Structuur en de Verdeling van de Lonen.

GRAFIEK 11:

Loonkloof in uur- en jaarlonen naar statuut (2008)

Bronnen: Federaal Planbureau en ADSEI, Enquête naar de Structuur en de Verdeling van de Lonen.

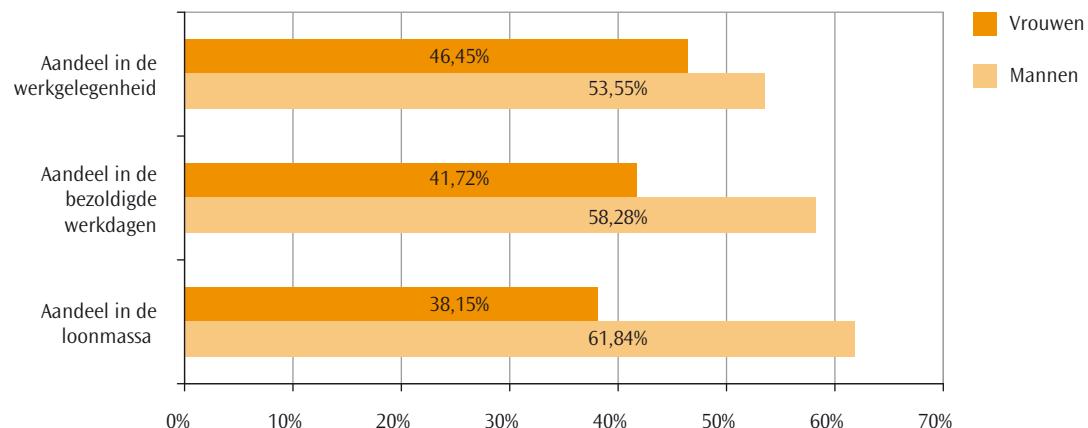
3.1 LOONKLOOF

De loonkloof tussen vrouwen en mannen bedraagt 10% over alle sectoren heen, berekend op basis van bruto-uurlonen. Dit algemene cijfer verbergt echter grote verschillen naar statuut. In de privésector bedraagt de loonkloof op basis van bruto-uurlonen bij bedienden 25% en bij arbeiders 17%. Bij statutaire ambtenaren is de loonkloof vrijwel onbestaande, maar bij de mensen die tewerkgesteld zijn bij de overheid met een arbeidscontract (de ‘contractuelen’) is ze nog 5%. Het grote verschil tussen de privésector en de overheidssector kan worden verklaard doordat de lonen veel sterker gereguleerd zijn bij de overheid. Naarmate er meer spelting is in lonen, groeit ook de loonkloof tussen vrouwen en mannen. Om diezelfde reden is de loonkloof bij bedienden in de privésector groter dan bij arbeiders. (*tabel 27, grafiek 11*)

Vrouwen werken veel vaker deeltijds dan mannen. Los van de verschillen in uurloon, heeft deeltijds werken natuurlijk een enorme impact op de maandlonen en jaarlonen van mensen. In grafiek 11 wordt naast de loonkloof in uurlonen, ook die in jaarlonen weergegeven. De loonkloof wordt aanzienlijk groter als het effect van deeltijds werken erin wordt opgenomen. Dan blijkt dat arbeiders bedienden ‘bijbenen’; arbeidsters hebben aan het einde van het jaar 37% minder verdien dan hun mannelijke collega’s, vrouwelijke bedienden 36%. Voor contractuele ambtenaren bedraagt de loonkloof in jaarlonen 17%, voor statutairen 11%. Gemiddeld verdienen vrouwen per jaar over de sectoren heen en ongeacht de arbeidsduur 23% minder dan mannen. (*tabel 27, grafiek 11*)

GRAFIEK 12:

Aandeel vrouwen en mannen in werkgelegenheid, bezoldigde werkdagen en loonmassa (2008)

Bronnen: RSZ en ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten.

De loonkloof kan ook worden berekend op basis van de verdeling van de totale loonmassa. Vrouwen ontvangen 38% van alle brutolonen, terwijl 46% van de werknemers vrouw is en alle vrouwen samen 42% van de werkuren voor hun rekening nemen. Omgerekend komt dit neer op een totale loonkloof van 8,4 miljard euro voor 2008. Dat wil zeggen dat alle vrouwelijke werknemers samen in België 8,4 miljard te weinig verdienst hebben in 2008. De gecorrigeerde totale loonkloof, gebaseerd op de verdeling van arbeidsuren, bedraagt 3,6 miljard. (*grafiek 12*)

TABEL 28:

Gemiddelde inkomsten (in euro) van zelfstandigen naar categorie en geslacht en de inkomstenkloof* (2009)

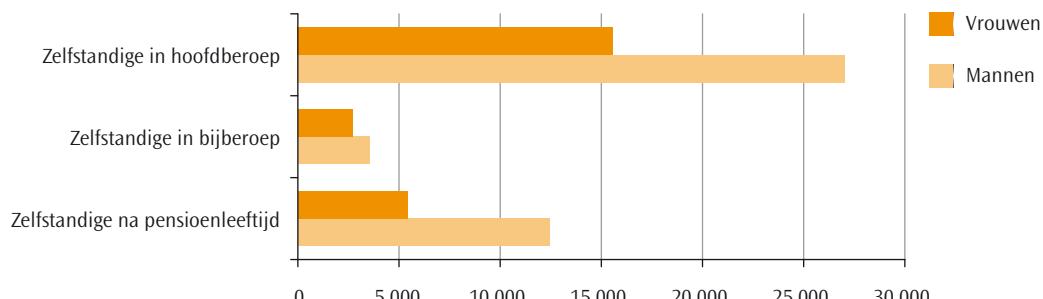
	Vrouwen	Mannen	Inkomstenkloof
Zelfstandige in hoofdberoep	15.576,62	27.039,26	42%
Zelfstandige in bijberoep	2.712,26	3.544,40	23%
Zelfstandige na pensioenleeftijd	5.428,98	12.446,79	56%

* Het gaat om aangegeven nettoberoepsinkomsten. Dit zijn de brutoberoepsinkomsten, verminderd met de beroepsuitgaven, beroepslasten en eventuele beroepsverliezen.

Bron: Website RSVZ.

GRAFIEK 13:

Gemiddelde inkomsten (in euro) van zelfstandigen naar categorie en geslacht (2009)

Bron: Website RSVZ.

3.2 INKOMSTEN VAN ZELFSTANDIGEN

Ook bij zelfstandigen bestaat er een soort ‘loonkloof’: vrouwelijke zelfstandigen verdienen gemiddeld minder dan mannelijke. De gegevens moeten wel met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Het gaat immers om aangegeven netto-inkomsten, op basis waarvan de sociale bijdragen worden bepaald. De verschillen tussen vrouwen en mannen blijken echter erg groot te zijn. Bij de zelfstandigen in hoofdberoep bedraagt de kloof 42%; bij zelfstandigen die actief blijven na de pensioenleeftijd zelfs 56%. Bij de zelfstandigen in bijberoep is het verschil kleiner, maar bedraagt het nog altijd 23%. Om een vergelijking te maken met werknemers in de privésector, moet er worden gekeken naar de loonkloof in jaarlonen. Die bedroeg 37% bij arbeiders en 36% bij bedienenden. (*tabel 28, grafiek 13*)

TABEL 29:

Gemiddeld pensioen volgens pensioenregeling naar geslacht, en pensioenkloof (maandbedrag in euro)* (2011)

	Vrouwen	Mannen	Verschil in gemiddeld maandbedrag	Pensioenkloof
Zuiver werknemer	922,65	1.243,29	320,64	26%
Zuiver zelfstandige	634,87	941,04	306,17	33%
Zuiver overheid	2.059,00	2.453,00	394,00	16%
Werknemer + zelfstandige	934,85	1.075,82	140,97	13%
Werknemer + overheid	1.685,13	2.255,81	570,68	25%
Zelfstandige + overheid	1.673,52	2.198,75	525,23	24%
Werknemer + zelfstandige + overheid	1.519,78	1.851,31	331,53	18%
Gemiddeld pensioen zonder onderscheid van regeling	1.131,76	1.466,85	335,08	23%

* De cijfers hebben betrekking op de toestand op 01/07/2010 voor de pensioenen zuiver overheid en op 01/01/2011 voor de overige pensioenen. De gemiddelde maandbedragen zijn gebaseerd op gemiddelde loopbanen.

Bronnen: RVP en PDOS (bewerking Federaal Planbureau).

3.3 PENSIOENKLOOF

Er zijn 1.075.944 vrouwen en 784.215 mannen in België 65 jaar of ouder (zie ook hoofdstuk 1). Samen maken ze ongeveer één zesde van de bevolking uit. Omdat het hoofdzakelijk om niet-meer-actieven gaat, vormen ze een wat aparte categorie als het over inkomen gaat. Het verschil tussen de gemiddelde pensioenmaandbedragen van vrouwen en mannen, met andere woorden de pensioenkloof, is een gevolg van verschillen in loopbanen en loon- en inkomstenongelijkheden. De pensioenkloof is tevens het gevolg van het socialezekerheidssysteem, waarin rechten nog steeds niet geïndividualiseerd zijn en waarin zeker voor de pensioenen grote verschillen bestaan naar statuut. Ten slotte leven vrouwen gemiddeld vijf jaar langer dan mannen. Er zijn dus meer hoogbejaarde vrouwen dan hoogbejaarde mannen. Terwijl de jong gepensioneerden al rechten hebben kunnen opbouwen gedurende hun volledige loopbaan, is dat voor hoogbejaarden niet het geval. Het huidige pensioensysteem is maar in voege getreden terwijl ze al aan het werk waren, of terwijl hun partner dat was.

Tabel 29 geeft de gemiddelde pensioenbedragen weer voor vrouwen en mannen naar regeling, en de pensioenkloof. Gemiddeld genomen bedraagt de pensioenkloof tussen vrouwen en mannen zonder onderscheid naar regeling 23%. Bij de zelfstandigen is de kloof het grootst: 33%.
(tabel 29)

TABEL 30:

Verdeling van het aantal pensioengerechtigden over de categorieën van het pensioenbedrag, naar geslacht (maandbedragen in euro)* (2008)

	Vrouwen	Mannen
0,01 - 249	12%	7%
250 - 499	7%	3%
500 - 749	9%	6%
750 - 999	30%	16%
1.000 - 1.249	17%	21%
1.250 - 1.499	10%	16%
1.500 - 1.749	5%	10%
1.750 - 1.999	2%	7%
2.000 - 2.249	2%	4%
2.250 - 2.499	2%	3%
2.500 - 2.749	2%	2%
2.750 - 2.999	1%	1%
3.000 en meer	1%	4%

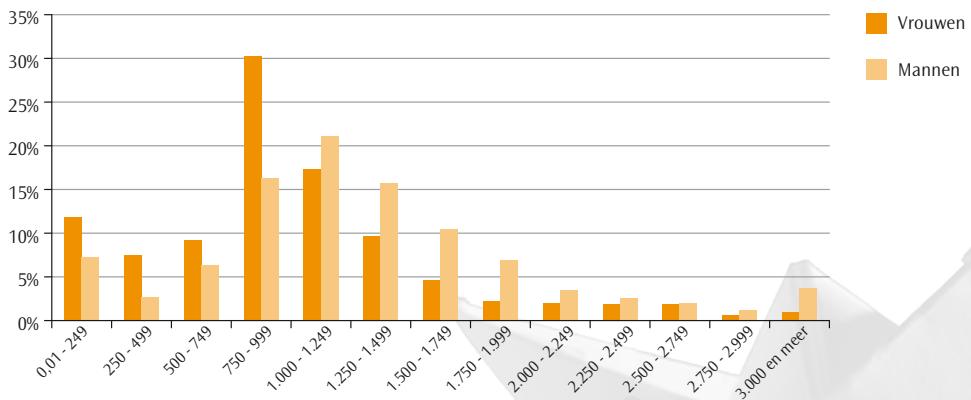
* De cijfers hebben betrekking op de toestand op 01/01/2008 voor alle pensioengerechtigden over de verschillende regelingen heen. De frequentieverdeling van de overheidspensioenen op 01/01/2008 wordt benaderd via de verdeling op 01/07/2007 en 01/07/2008.

Bronnen: RVP en PDOS (bewerking Federaal Planbureau).

Uit de verdeling van vrouwen en mannen over de categorieën van de pensioenmaandbedragen blijkt dat vrouwen sterk oververtegenwoordigd zijn in de lagere categorieën. Wie geen recht heeft op een pensioen is in deze verdeling niet opgenomen. 59% van de pensioengerechtigde vrouwen en 33% van de pensioengerechtigde mannen ontvangt maandelijks een bedrag kleiner dan 1.000 euro. Ongeveer de helft van hen ontvangt een bedrag kleiner dan 750 euro. 7% van de pensioengerechtigde vrouwen en 13% van de pensioengerechtigde mannen ontvangt maandelijks meer dan 2.000 euro. ([tabel 30, grafiek 14](#))

GRAFIEK 14:

Verdeling van het aantal pensioengerechtigden over de categorieën van het pensioenbedrag, naar geslacht (maandbedragen in euro) (2008)

Bronnen: RVP en PDOS (bewerking Federaal Planbureau).

TABEL 31:

Verdeling van pensioengerechtigden, gemiddeld pensioen en pensioenkloof, naar pensioenvoordeel en geslacht (maandbedragen in euro) (2008)

	Verdeling		Gemiddeld maandbedrag (euro)		Verschil in gemiddeld maandbedrag	Pensioenkloof
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen		
Rustpensioen	48,05%	98,51%	998,99	1.329,00	330,01	24,8%
Overlevingspensioen*	51,95%	1,49%	1.006,58	952,79	-53,79	-5,6%

* Al dan niet in combinatie met rustpensioen. In 2011 cumuleerden 53% van de vrouwen die recht hadden op een overlevingspensioen dit met een eigen rustpensioen.

Bronnen: RVP en PDOS (bewerking Federaal Planbureau).

Het recht op pensioen is gebaseerd op de eigen loopbaan, op die van de overleden partner, of op beide. In het eerste geval spreekt men van een rustpensioen, in het tweede van een overlevingspensioen. Indien het eigen pensioenbedrag erg laag is, mag men een overlevingspensioen met een rustpensioen cumuleren. Tabel 31 geeft weer hoeveel van de pensioengerechtigde vrouwen en mannen recht hebben op een overlevingspensioen. Bij vrouwen is dat meer dan de helft; bij de mannen een magere anderhalf procent. Vrouwen met een overlevingspensioen zijn in verhouding iets beter af dan vrouwen met een rustpensioen. Mannen met een rustpensioen krijgen echter gemiddeld per maand nog 330 euro meer. Mannen die voor hun pensioen zijn aangewezen op de rechten die werden opgebouwd door hun overleden echtgenote ontvangen gemiddeld de laagste bedragen. ([tabel 31](#))

TABEL 32:

Aantal gerechtigden op de inkomensgarantie voor ouderen en het gewaarborgd inkomen voor bejaarden, naar geslacht* (2011)

		Totaal IGO + GIB 102.508											
		Vrouwen 69.101 (100,0%)				Mannen 33.407 (100,0%)							
		IGO 61.219 88,6%		GIB 7.882 11,4%		IGO 31.735 95,0%		GIB 1.672 5,0%					
		Basisbedrag		Verhoogd basisbedrag			Basisbedrag		Verhoogd basisbedrag				
		12.169 17,6%		49.050 71,0%			15.754 47,2%		15.981 47,8%				
enkel IGO	IGO + pensioen	enkel IGO	IGO + pensioen	enkel GIB	GIB + pensioen	enkel IGO	IGO + pensioen	enkel IGO	IGO + pensioen	enkel GIB	GIB + pensioen		
8.904 12,9%	3.265 4,7%	4.469 6,5%	44.581 64,5%	1.580 2,3%	6.302 9,1%	1.295 4,1%	14.459 45,6%	1.111 3,5%	14.870 46,9%	345 1,1%	1.327 4,2%		

* 32 IGO-gerechtigde vrouwen en 13 IGO-gerechtigde mannen waren in de gegevens niet gespecificeerd naar categorie.

Ze werden in deze tabel buiten beschouwing gelaten.

Bron: RVP, Jaarlijkse statistiek van uitkeringsgerechtigden - editie 2008 (bewerking Federaal Planbureau).

Wanneer ouderen onvoldoende bestaansmiddelen hebben, kunnen ze onder bepaalde voorwaarden een uitkering ontvangen, de inkomensgarantie voor ouderen (IGO), of een gewaarborgd inkomen voor bejaarden (GIB). Het GIB is de oude regeling: enkel wie er reeds recht op had en voor wie een IGO nadeliger zou uitvallen, ontvangt nog een GIB. Op zich zijn de bedragen niet erg hoog, maar ze mogen worden gecumuleerd met het (per definitie) ontoereikend pensioen. In tabel 32 wordt de indeling gegeven van vrouwen en mannen die recht hebben op een IGO of een GIB. Meer dan twee derde van de IGO- en GIB-gerechtigden is vrouw. In vergelijking met de mannen zijn de vrouwelijke rechthebbenden vaker alleenstaand (verhoogd basisbedrag), hebben ze vaker nog recht op de oude regeling (GIB) en gebeurt het vaker dat ze de uitkeringen niet kunnen cumuleren met een rust- of overlevingspensioen. In zekere zin kan het aantal IGO- en GIB-gerechtigden worden gelezen als een armoede-indicator. Binnen deze categorie is de positie van vrouwen nog zwakker dan die van mannen. 14.955 oudere vrouwen krijgen enkel een uitkering en geen pensioen, tegenover 2.751 mannen. In verhouding tot de populatie van de 65-plussers moet een groter aandeel van vrouwen een beroep doen op deze uitkeringen: 6,0% in vergelijking met 3,6% van de mannen. ([tabel 32 en 33](#))

TABEL 33:

Aandeel IGO- en GIB-gerechtigden in de bevolking van 65 jaar en ouder, naar geslacht* (2011)

Vrouwen	Mannen
6,0%	3,6%

* Er werd een schatting gemaakt van de bevolking op 01/01/2011 op basis van de gegevens van de voorgaande jaren.

Bronnen: RVP en ADSEI.

TABEL 34:

Rechthebbenden op het leefloon, naar geslacht (2005-2010)

		Aantal		Aandeel	
		Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
	2005	46.086	31.806	59,2%	40,8%
	2006	47.275	32.355	59,4%	40,6%
	2007	48.162	32.958	59,4%	40,6%
	2008	50.242	35.464	58,6%	41,4%
	2009	54.231	40.365	57,3%	42,7%
	2010	54.275	40.639	57,2%	42,8%

Bron: POD Maatschappelijke Integratie.**TABEL 35:**

Rechthebbenden op het leefloon, naar categorie en geslacht (2010)

		Aantal			Verdeling	
		Vrouwen	Mannen	Totaal	Vrouwen	Mannen
	Samenwonend	14.063	14.109	28.172	25,9%	34,7%
	Alleenstaand	18.725	21.891	40.616	34,5%	53,9%
	Met gezin ten laste (minstens 1 minderjarig kind)	21.487	4.639	26.126	39,6%	11,4%
	Totaal	54.275	40.639	94.914	100,0%	100,0%

Bron: POD Maatschappelijke Integratie.

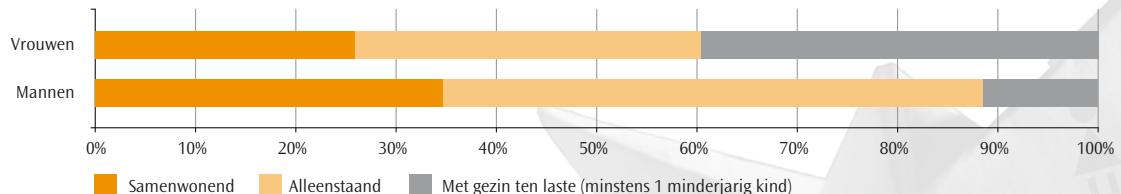
3.4 LEEFLOON

Wie over onvoldoende bestaansmiddelen beschikt, kan onder bepaalde voorwaarden een leefloon aanvragen. Opnieuw kunnen deze cijfers als armoede-indicatoren worden gelezen. 57,2% van de leefloongerechtigden is vrouw. Het aantal rechthebbenden neemt de laatste jaren telkens lichtjes toe. Het aandeel van vrouwen neemt lichtjes af. In verhouding komen er dus meer mannelijke leefloongerechtigden bij. ([tabel 34](#))

Bijna 40% van de vrouwen die een leefloon ontvangen, heeft minstens één minderjarig kind ten laste. Bij de mannen is dat maar één op tien. Meer dan de helft van de mannen die een leefloon ontvangen, is alleenstaand. In absolute aantallen zijn de leefloongerechtigde vrouwen en mannen die samenwonen of alleenstaand zijn min of meer vergelijkbaar. Enkel bij de alleenstaande ouders vinden we bijna vijf keer meer vrouwen dan mannen. ([tabel 35, grafiek 15](#))

GRAFIK 15:

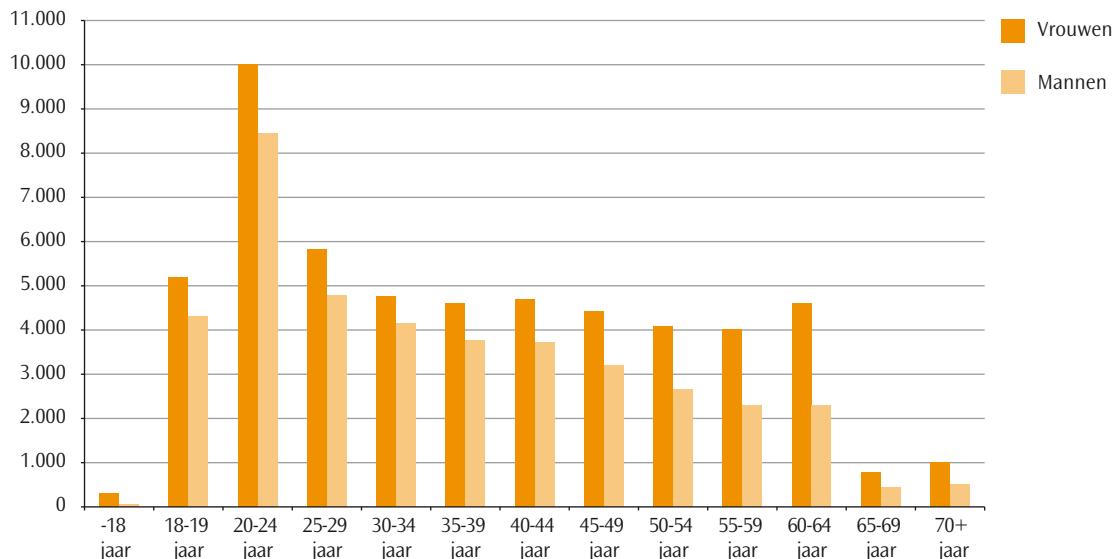
Procentuele verdeling van de rechthebbenden op het leefloon, naar categorie en geslacht (2010)

Bron: POD Maatschappelijke Integratie.

GRAFIEK 16:

Verdeling van de rechthebbenden op het leefloon, naar leeftijd en geslacht (2010)

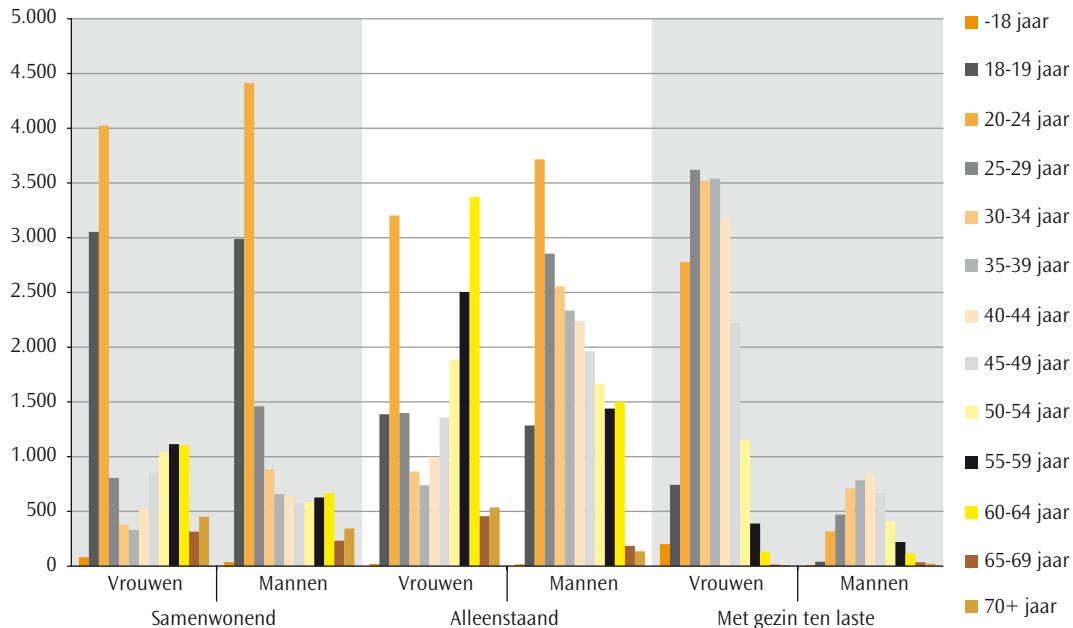
Bron: POD Maatschappelijke Integratie.

Zowel bij vrouwen als bij mannen is de grootste categorie leefloongerechtigden tussen 20 en 24 jaar. Bij mannen neemt het aantal rechthebbenden vanaf 25 jaar af. Bij vrouwen zet de daling op 25 jaar zich niet verder door. Tot aan de pensioenleeftijd blijven er steeds vrij grote aantallen vrouwen een leefloon ontvangen. Grafiek 17 geeft de aantallen naar leeftijd weer, uitgesplitst naar categorie. Bij de rechthebbenden met een gezin ten laste, vinden we zowel bij vrouwen als bij mannen een uitgesproken piek die samenvalt met de leeftijd waarop mensen meestal voor kinderen zorgen, met een top tussen 35 en 44 jaar. Zoals reeds vastgesteld zijn er veel meer vrouwelijke rechthebbenden met een gezin ten laste dan mannelijke. Het aantal alleenstaande mannen die een leefloon ontvangen, daalt met het ouder worden. Bij vrouwen neemt het aantal alleenstaande rechthebbenden vanaf 35 jaar echter opnieuw toe, met een belangrijke categorie van 55 tot 64 jaar. Bij de samenwonende rechthebbenden zijn er heel wat jonger dan 25 jaar. Ook hier vinden we bij de vrouwen een relatieve piek tussen 50 en 64 jaar. ([grafiek 16 en 17](#))

GRAFIK 17:

Verdeling van de rechthebbenden op het leefloon, naar leeftijd en geslacht (2010)

Bron: POD Maatschappelijke Integratie.

Tenslotte kan ook het aantal leefloongerechtigden in verhouding tot de bevolking op actieve leeftijd worden beschouwd. Van de vrouwen tussen 18 en 64 jaar ontvangt 1,55% een leefloon. Bij de mannen is dat maar 1,17%. (*tabel 36*)

TABEL 36:

Aandeel gerechtigden op het leefloon in de bevolking (18-64 jaar), naar geslacht (2010)

Vrouwen	Mannen
1,55%	1,17%

Bronnen: POD Maatschappelijke Integratie en ADSEI.

TABEL 37:

Verhouding tussen het gemiddelde geïndividualiseerd inkomen van vrouwen ten opzichte van dat van mannen voor verschillende aspecten van het inkomen (in procenten) (2007)

	V/M
Bruto-inkomen	56%
Netto-inkomen	63%
Inkomens uit economische activiteit	71%
Transfers van de staat	77%

Bron: ADSEI, Statistics on Income and Living Conditions (SILC) (bewerking DULBEA).

GRAFIEK 18:

Verhouding tussen het gemiddelde geïndividualiseerd inkomen van vrouwen ten opzichte van dat van mannen voor verschillende aspecten van het inkomen (2007)

Bron: ADSEI, Statistics on Income and Living Conditions (SILC) (bewerking DULBEA).

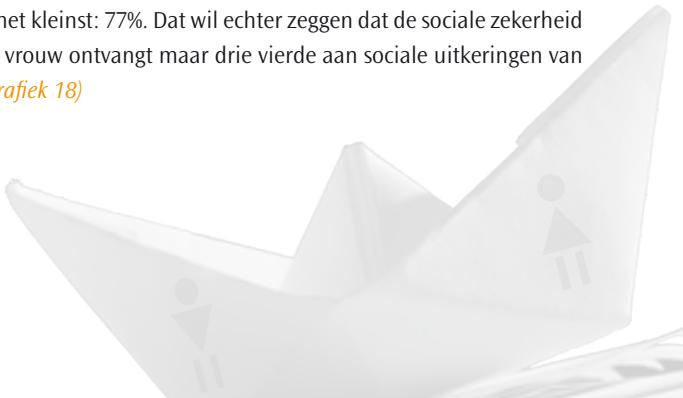
- 3 Het volledige rapport kan worden aangevraagd bij het IGVM. Het project werd gefinancierd door de POD Federaal Wetenschapsbeleid, op vraag van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen en de Algemene Directie Statistiek en Economische informatie.

3.5

INKOMENSKLOOF

In de bovenstaande paragrafen werden verschillende soorten inkomens afzonderlijk bestudeerd. Op basis van de Enquête naar de Inkomens en Levensomstandigheden (SILC) van de Algemene Directie Statistiek en Economische informatie kan er een globale analyse worden gemaakt van inkomensverschillen tussen vrouwen en mannen. De indicatoren in deze en in de volgende paragraaf zijn het werk van het onderzoeksteam DULBEA (Université Libre de Bruxelles) in het kader van het Belgian Gender and Income Analysis-project (BGIA).³

Vrouwen hebben gemiddeld maar 56% van het bruto-inkomen van mannen. Omdat hogere inkomens in verhouding meer worden belast dan lagere, is het verschil in netto-inkomen kleiner. Vrouwen hebben gemiddeld 63% van het netto-inkomen van mannen. Van alle inkomens uit arbeid samen (loon, inkomsten als zelfstandige, bijverdiensten, ...) ontvangen vrouwen gemiddeld 71% van wat mannen verdienen. Voor inkomsten uit sociale zekerheid is het verschil het kleinste: 77%. Dat wil echter zeggen dat de sociale zekerheid de ongelijkheid mee versterkt: de gemiddelde vrouw ontvangt maar drie vierde aan sociale uitkeringen van wat de gemiddelde man ontvangt. ([tabel 37](#), [grafiek 18](#))

3.6 FINANCIËLE AFHANKELIJKHEIDSGRAAD

Armoederisicopercentages worden klassiek berekend op het niveau van het gezin. Gezinnen blijven echter niet steeds samen; bovendien bestaat er ook ongelijkheid binnen gezinnen, zodat de verschillende gezinsleden op langere termijn niet in dezelfde mate bestaanzeker zijn. Om die geïndividualiseerde armoederisico's in beeld te brengen ontwikkelde DULBEA de indicator 'financiële afhankelijkheidsgraad': in welke mate zijn vrouwen en mannen afhankelijk van het inkomen van de partner (of andere gezinsleden) om niet onder de armoedegrens te belanden? Voor alleenstaanden maakt het weinig verschil of het armoederisico wordt berekend op gezinsniveau, dan wel op individueel niveau: wie financieel afhankelijk is van andere gezinsleden, maar er alleen voorstaat, is arm.

Tabel 38 geeft deze financiële afhankelijkheidsgraad naar geslacht en een aantal andere sociale kenmerken. Meer dan één derde van de vrouwen is aangewezen op het inkomen van huisgenoten. Bij mannen is dat maar één op tien. Voltijds werken blijkt een goede bescherming te bieden, al werkt die bescherming beter voor mannen dan voor vrouwen. Slechts 4% van de mannen en 7% van de vrouwen die voltijds werken hebben een individueel inkomen onder de armoedegrens. Het verschil tussen vrouwen en mannen is het grootst bij gepensioneerden: gepensioneerde vrouwen hebben vijf keer meer kans om onder de individuele armoedegrens te zitten dan gepensioneerde mannen. Ook bij werkzoekenden en andere inactieven lopen de cijfers voor vrouwen en mannen uiteen. Dit heeft grotendeels te maken met het socialezekerheidssysteem, waar bedragen meestal verschillen naar gezinssituatie en vrouwen verhoudingsgewijs vaker in de relatief weinig beschermd categorie van 'samenwonenden' terechtkomen. (*tabel 38, grafiek 19*)

Voor de verschillende leeftijdscategorieën bestaan er vrij grote verschillen tussen vrouwen en mannen in financiële afhankelijkheid. Bij jongeren vinden we een vrij grote financiële afhankelijkheid, die kan worden verklaard door het langer studeren. Vanaf 60 jaar ligt de financiële afhankelijkheidsgraad van vrouwen vijfmaal hoger dan die van mannen. In de leeftijdscategorie 50 tot 59 jaar zijn er echter ook 4,5 keer meer vrouwen financieel afhankelijk dan mannen. (*tabel 38, grafiek 19*)

De financiële afhankelijkheidsgraad van vrouwen daalt drastisch wanneer ze hoger opgeleid zijn. Meer dan de helft van de laagopgeleide vrouwen zit individueel onder de armoedegrens. Eén op vijf van de hoogopgeleide vrouwen zit echter, ondanks haar opleiding, nog steeds onder die grens. (*tabel 38, grafiek 19*)

TABEL 3B:

Financiële afhankelijkheidsgraad naar geslacht en activiteitsstatus, leeftijd, opleidingsniveau, gezinssituatie en nationaliteit (2006)

	Vrouwen	Mannen
Totaal	36%	11%
Activiteitsstatus		
Voltijd werkend	7%	4%
Deeltijd werkend	14%	12%
Werkzoekend	42%	28%
Gepensioneerd	46%	9%
Andere inactieve[n]	79%	53%
Leeftijd		
-30 jaar	35%	26%
30-49 jaar	24%	7%
50-59 jaar	40%	9%
60-65 jaar	50%	10%
65+ jaar	49%	9%
Opleidingsniveau		
Maximum lager secundair onderwijs	52%	14%
Maximum hoger secundair onderwijs	39%	11%
Hoger onderwijs	19%	9%

►

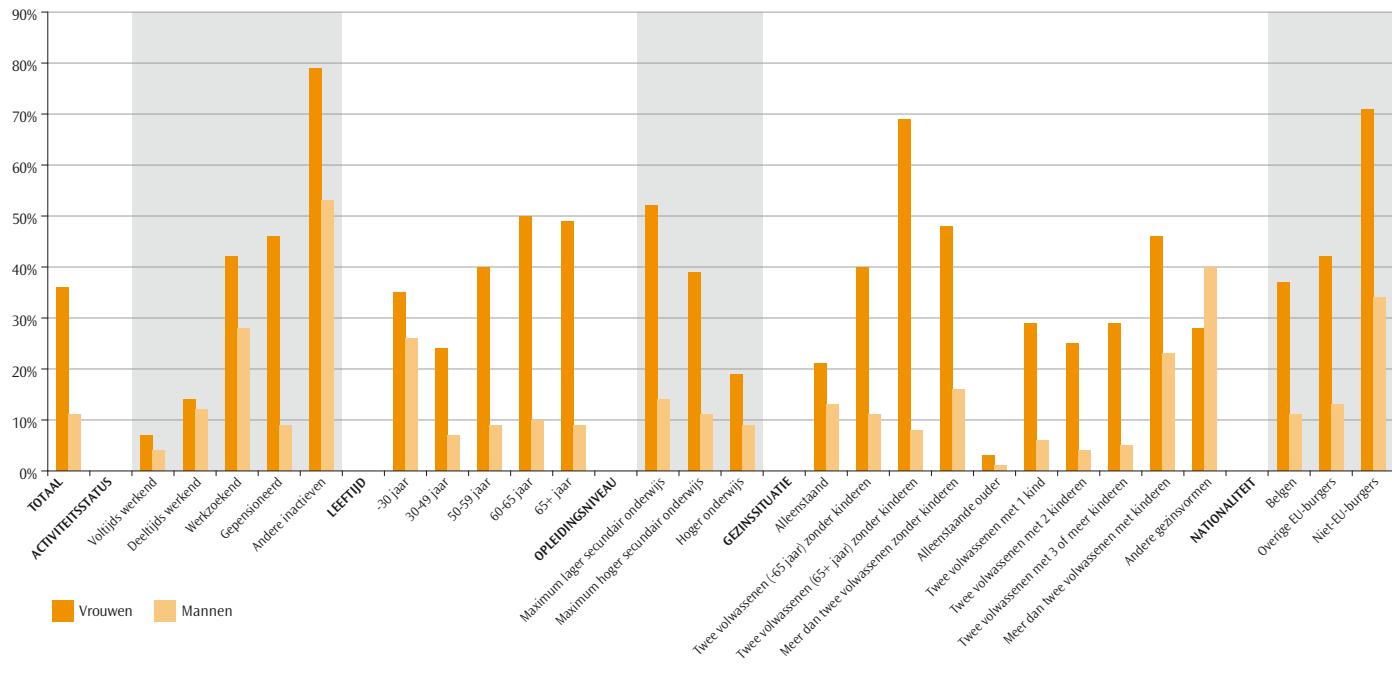
Gezinssituatie		
Alleenstaand	21%	13%
Twee volwassenen (-65 jaar) zonder kinderen	40%	11%
Twee volwassenen (65+ jaar) zonder kinderen*	69%	8%
Meer dan twee volwassenen zonder kinderen	48%	16%
Alleenstaande ouder	3%	1%
Twee volwassenen met 1 kind	29%	6%
Twee volwassenen met 2 kinderen	25%	4%
Twee volwassenen met 3 of meer kinderen	29%	5%
Meer dan twee volwassenen met kinderen	46%	23%
Andere gezinsvormen	28%	40%
Nationaliteit		
Belgen	37%	11%
Overige EU-burgers	42%	13%
Niet-EU-burgers	71%	34%

* Minstens één van beiden is 65 jaar of ouder.

Bron: ADSEI, Statistics on Income and Living Conditions (SILC) (bewerking DULBEA).

GRAFIEK 19:

Financiële afhankelijkheidsgraad naar geslacht en activiteitsstatus, leeftijd, opleidingsniveau, gezinssituatie en nationaliteit (2006)

Bron: ADSEI, Statistics on Income and Living Conditions (SILC) (bewerking DULBEA).

Bij de opsplitsing naar gezinssamenstelling blijkt de financiële afhankelijkheidsgraad van vrouwen altijd hoger te liggen dan die van mannen, met uitzondering van de restcategorie ‘andere gezinsvormen’. Verrassend genoeg en in tegenstelling tot andere armoede-indicatoren, doen alleenstaande ouders het erg goed. Dat kan worden verklaard doordat zij binnen het socialezekerheidssysteem wel gezinscorrecties ontvangen en dat die bedragen ook daadwerkelijk aan hen worden uitgekeerd. Bij oudere koppels blijkt de financiële afhankelijkheidsgraad van vrouwen verder op te lopen tot zeven op de tien. Aangezien het over koppels gaat, worden de weduwen die een overlevingspensioen ontvangen hier buiten beschouwing gelaten. Bij gezinnen met kinderen ligt de financiële afhankelijkheidsgraad van vrouwen een stuk hoger dan bij alleenstaande vrouwen; die van mannen ligt net een stuk lager. Dit sluit aan bij andere vaststellingen, namelijk dat het hebben van kinderen over het algemeen een negatieve impact heeft op de arbeidsmarktpositie van vrouwen en een positieve op die van mannen. Vrij veel vrouwen uit de koppels zonder kinderen zitten onder de individuele armoedegrens (40%). Waarschijnlijk is een relatief groot deel van deze koppels al wat ouder en gaat het in feite om koppels waarvan de kinderen reeds uit huis zijn. (*tabel 38, grafiek 19*)

Wat nationaliteit betreft, zijn Belgen meer bestaanszeker dan andere EU-burgers, en die weer meer dan niet-EU-burgers. Vrouwen hebben telkens aanzienlijk meer kans om onder de armoedegrens te zitten dan mannen. Zeven op de tien vrouwen van niet-Europese nationaliteit zijn aangewezen op het inkomen van gezinsleden om niet onder de armoedegrens te zitten. (*tabel 38, grafiek 19*)

Voor meer informatie over dit onderwerp, zie:

- *De Loonkloof tussen vrouwen en mannen in België*. Jaarlijkse rapporten, Brussel: IGVM, 2007-2011.
- Loonkloofwebsite: www.loonkloof.be
- *Gender en inkomen: analyse en ontwikkeling van indicatoren. Belgian Gender and Income Analysis (BGIA)*, Brussel: IGVM, 2011.
- FOD Sociale Zekerheid (2005-2011), *NAP Sociale inclusie, Indicatorenbijlage*.
- Website RSVZ: www.rsvz.be
- Website POD Maatschappelijke Integratie: www.mi-is.be
- Website ADSEI: www.statbel.fgov.be

HOOFDSTUK 4

BETAALDE ARBEID

HOOFDSTUK 4 BETAALDE ARBEID

92

HOOFDSTUK 4

De verschillen in het dagelijkse leven van vrouwen en mannen in België hebben voor een belangrijk deel te maken met de verdeling van werk. We spreken hier over ‘betaalde arbeid’, maar er bestaan ook grote verschillen in onbetaalde arbeid, en het ene staat niet los van het andere. Onbetaalde arbeid wordt besproken in het hoofdstuk over tijdsbesteding. In dit hoofdstuk wordt eerst een beeld geschetst van de bevolking op beroepsactieve leeftijd, vervolgens worden de verschillen in de arbeidsmarktpositie van loontrekkende vrouwen en mannen besproken en ten slotte wordt de situatie van jobstudenten onderzocht. De cijfers in dit hoofdstuk zijn grotendeels gebaseerd op de Enquête naar de Arbeidskrachten van de ADSEI.

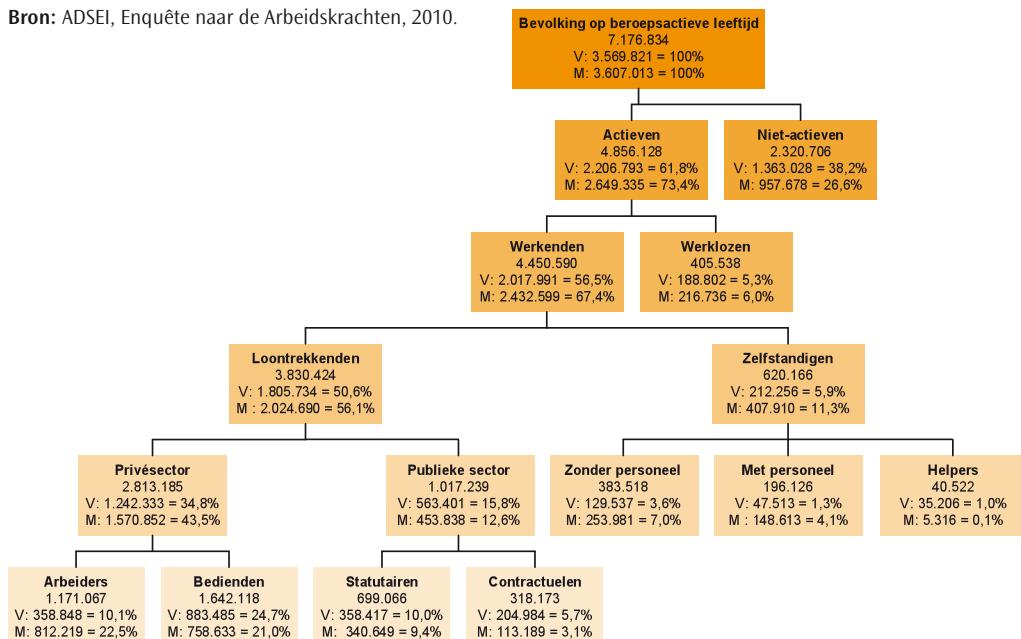
4.1 ARBEIDSSITUATIE VAN DE BEVOLKING OP BEROEPSACTIEVE LEEFTIJD

Volgens de Internationale Arbeidsorganisatie (International Labour Organisation, ILO) omvat de bevolking op beroepsactieve leeftijd alle personen van 15 tot 64 jaar. In die periode worden mensen geacht in staat te zijn om betaalde arbeid te verrichten. Voor België is die definitie te ruim, aangezien jongeren leerplichtig zijn tot 18 jaar. Omwille van de vergelijkbaarheid van de gegevens, respecteren we echter de internationale definitie.

GRAFIEK 20:

Verdeling van de bevolking op beroepsactieve leeftijd (15-64 jaar) naar arbeidssituatie en geslacht (2010)

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

Van de mannen tussen 15 en 64 jaar is 73,4% beroepsactief, van de vrouwen 61,8%. Deze groep ‘actieven’ kan verder worden opgedeeld in degenen die daadwerkelijk aan het werk zijn en de werkzoekenden. 67,4% van de mannen op beroepsactieve leeftijd is aan het werk, tegenover 56,5% van de vrouwen. Van de vrouwen tussen 15 en 64 jaar is 5,3% werkloos; voor de mannen is dat 6%. Ongeveer 14% van de werkende bevolking is zelfstandig. Eén op tien vrouwen die aan het werk zijn, is zelfstandige in hoofdberoep (of helper); voor de mannen is dat één op zes (zie ook hoofdstuk 5). Drie vierde van de loontrekkenden werkt in de privésector. In de publieke sector werken meer vrouwen dan mannen, maar mannelijke ambtenaren zijn in verhouding vaker vastbenoemd. In de privésector zijn zeven op tien vrouwen aan het werk als bediende, terwijl bij de mannen iets meer dan de helft als arbeider aan de slag is. ([grafiek 20](#))

TABEL 39:

Aantal en aandeel vrouwen en mannen in de bevolking op beroepsactieve leeftijd (15-64 jaar) naar arbeidssituatie (2010)

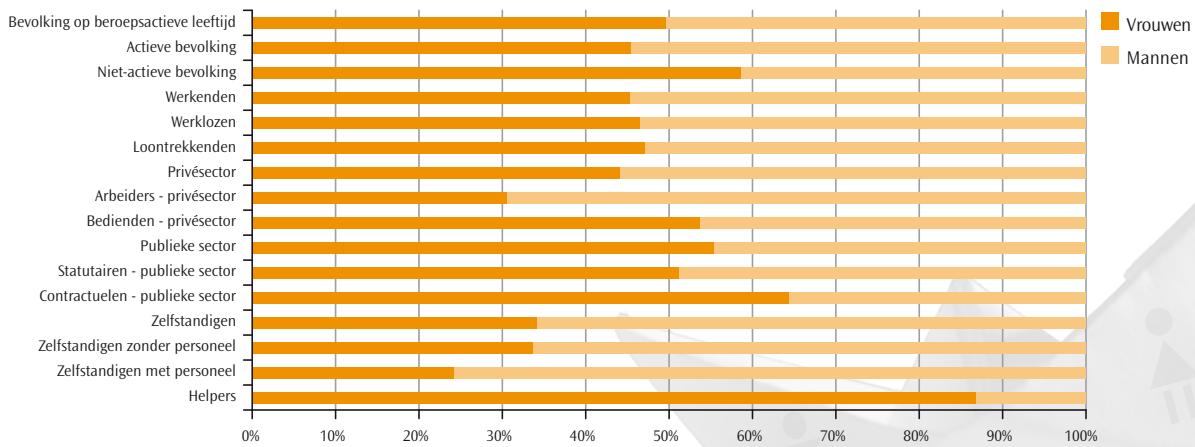
	Aantal			Aandeel	
	Vrouwen	Mannen	Totaal	Vrouwen	Mannen
Bevolking op beroepsactieve leeftijd	3.569.821	3.607.013	7.176.834	49,7%	50,3%
Actieve bevolking (werkenden en werklozen)	2.206.793	2.649.335	4.856.128	45,4%	54,6%
Niet-actieve bevolking (studenten, huisvrouwen of -mannen,...)	1.363.028	957.678	2.320.706	58,7%	41,3%
Werkenden (loontrekkenden en zelfstandigen)	2.017.991	2.432.599	4.450.590	45,3%	54,7%
Werklozen	188.802	216.736	405.538	46,6%	53,4%
Loontrekkenden (privé- en publieke sector)	1.805.734	2.024.690	3.830.424	47,1%	52,9%
Prive-sector (arbeiders en bedienden)	1.242.333	1.570.852	2.813.185	44,2%	55,8%
Arbeiders	358.848	812.219	1.171.067	30,6%	69,4%
Bedienden	883.485	758.633	1.642.118	53,8%	46,2%
Publieke sector (statutairen en contractuelen)	563.401	453.838	1.017.239	55,4%	44,6%
Statutairen	358.417	340.649	699.066	51,3%	48,7%
Contractuelen	204.984	113.189	318.173	64,4%	35,6%
Zelfstandigen	212.256	407.910	620.166	34,2%	65,8%
Zelfstandigen zonder personeel	129.537	253.981	383.518	33,8%	66,2%
Zelfstandigen met personeel (werkgevers)	47.513	148.613	196.126	24,2%	75,8%
Helpers	35.206	5.316	40.522	86,9%	13,1%

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

Voor iedere arbeidssituatie kan worden nagegaan hoe het aandeel van vrouwen en mannen is. Het betreft dezelfde gegevens als in grafiek 20, maar ditmaal worden de percentages berekend binnen elke categorie. Terwijl het aantal vrouwen en mannen op beroepsactieve leeftijd min of meer gelijk is, gaat dat niet op voor de meeste andere categorieën. Een duidelijk overwicht aan vrouwen vinden we bij de helpers van zelfstandigen, met andere woorden de ‘meewerkende echtgenoten’, bij de contractuele ambtenaren en bij de niet-actieve bevolking. Mannen zijn dan weer sterk in de meerderheid bij de zelfstandigen met personeel, bij de arbeiders in de privésector en bij de zelfstandigen zonder personeel. ([tabel 39, grafiek 21](#))

GRAFIK 21:

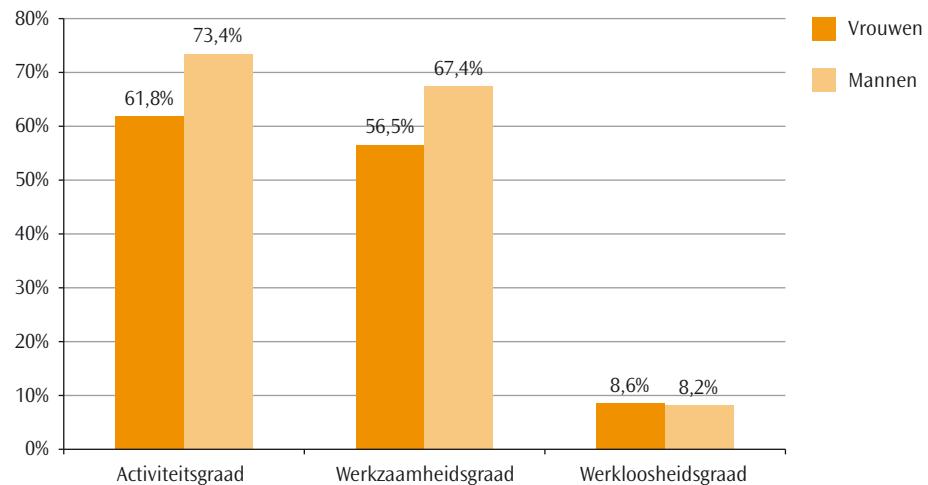
Aandeel vrouwen en mannen in de bevolking op beroepsactieve leeftijd (15-64 jaar) naar arbeidssituatie (2010)

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

GRAFIEK 22:

Activiteits-, werkzaamheids- en werkloosheidsgraad naar geslacht (2010)

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

Drie courante indicatoren om de arbeidssituatie van een land te meten zijn de activiteitsgraad, de werkzaamheidsgraad en de werkloosheidsgraad. De activiteitsgraad is het aandeel vrouwen en mannen dat aan het werk is of werkloos is (en actief werk zoekt) ten opzichte van de bevolking op beroepsactieve leeftijd. De werkzaamheidsgraad geeft het aandeel van de bevolking op beroepsactieve leeftijd weer dat effectief aan het werk is. De werkloosheidsgraad is het aandeel van de actieve bevolking dat werkloos is. Uit grafiek 22 blijkt dat er vooral in de activiteitsgraad (61,8% voor vrouwen, tegenover 73,4% voor mannen) en de werkzaamheidsgraad (56,5% voor vrouwen, tegenover 67,4% voor mannen) grote verschillen bestaan tussen vrouwen en mannen. (*grafiek 22*)

TABEL 40:

Werkzaamheidsgraad naar leeftijd en geslacht (2010)

	Vrouwen	Mannen	Totaal
15-19 jaar	4,8%	6,9%	5,9%
20-24 jaar	40,6%	47,3%	44,0%
25-29 jaar	74,1%	80,9%	77,5%
30-34 jaar	77,2%	86,8%	82,0%
35-39 jaar	78,6%	87,6%	83,1%
40-44 jaar	77,9%	87,9%	83,0%
45-49 jaar	73,4%	86,5%	80,0%
50-54 jaar	65,7%	83,1%	74,4%
55-59 jaar	43,1%	63,3%	53,1%
60-64 jaar	14,4%	26,2%	20,2%
Totaal	56,5%	67,4%	62,0%

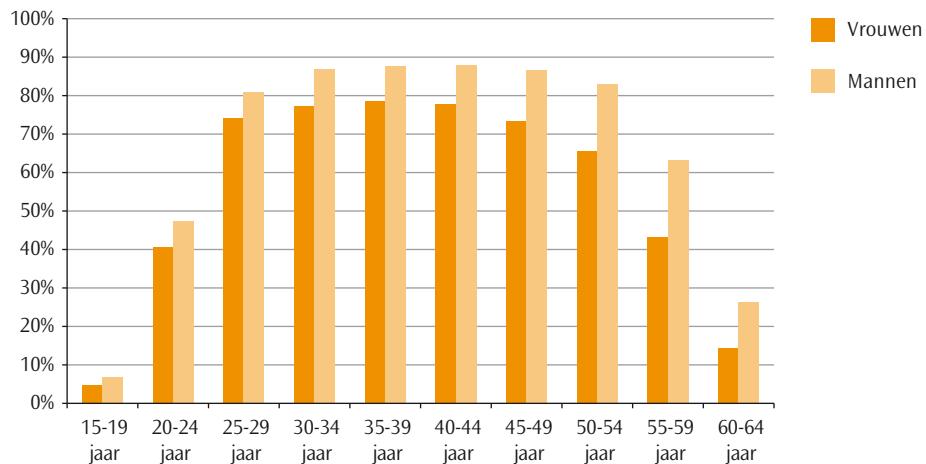
Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

De verschillen tussen vrouwen en mannen zijn nog meer uitgesproken als er rekening wordt gehouden met leeftijd en opleiding. In alle leeftijdscategorieën is de werkzaamheidsgraad van mannen hoger dan die van vrouwen. Over het algemeen ligt de werkzaamheidsgraad het hoogst tussen 30 en 49 jaar. Op oudere leeftijd zijn er minder mensen aan het werk. Voor vrouwen begint die daling in de werkzaamheidsgraad al op 45 jaar en zet dan vrij sterk door; voor mannen begint die pas op 50 jaar. Het verschil in werkzaamheidsgraad van vrouwen en mannen is dan ook aanzienlijk voor 50-plussers. Tussen 50 en 54 jaar is nog 83% van de mannen aan het werk, tegenover 66% van de vrouwen. In de leeftijdscategorie van 55 tot 59 jaar daalt de werkzaamheid bij mannen tot 63%, terwijl slechts 43% van de vrouwen in die leeftijdscategorie nog aan het werk is. ([tabel 40, grafiek 23](#))

GRAFIEK 23:

Werkzaamheidsgraad naar leeftijd en geslacht (2010)

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

Over de jaren heen evolueert de werkzaamheid anders voor vrouwen dan voor mannen. Grafiek 24 geeft de evolutie weer in werkzaamheid naar leeftijd en geslacht van 1986 tot 2010. Terwijl de werkzaamheidsgraad voor mannen veeleer stabiel blijft, steeg ze voor vrouwen in die periode aanzienlijk, hoewel ze ook in 2010 voor alle leeftijdscategorieën lager ligt dan voor mannen. De evolutie voor de leeftijdscategorie 25-54-jarigen is vrijwel parallel met de algemene trend. Bij de jongeren is de werkzaamheid zowel voor vrouwen als voor mannen gedaald in het begin van de jaren 1990. Voor de categorie 55-64-jarigen neemt de werkzaamheid sinds 2001 toe voor vrouwen en mannen. Tabel 41 geeft de cijfergegevens weer voor de jaren 1990, 2000 en 2010. ([tabel 41, grafiek 24](#))

TABEL 41:

Evolutie in de werkzaamheidsgraad naar leeftijd en geslacht (1990, 2000, 2010)

			1990	2000	2010
15-24 jaar	Vrouwen	27,5%	25,3%	23,1%	
	Mannen	31,7%	32,8%	27,3%	
25-54 jaar	Vrouwen	54,6%	67,2%	74,4%	
	Mannen	88,3%	87,3%	85,5%	
55-64 jaar	Vrouwen	9,4%	16,7%	29,2%	
	Mannen	34,3%	36,4%	45,6%	

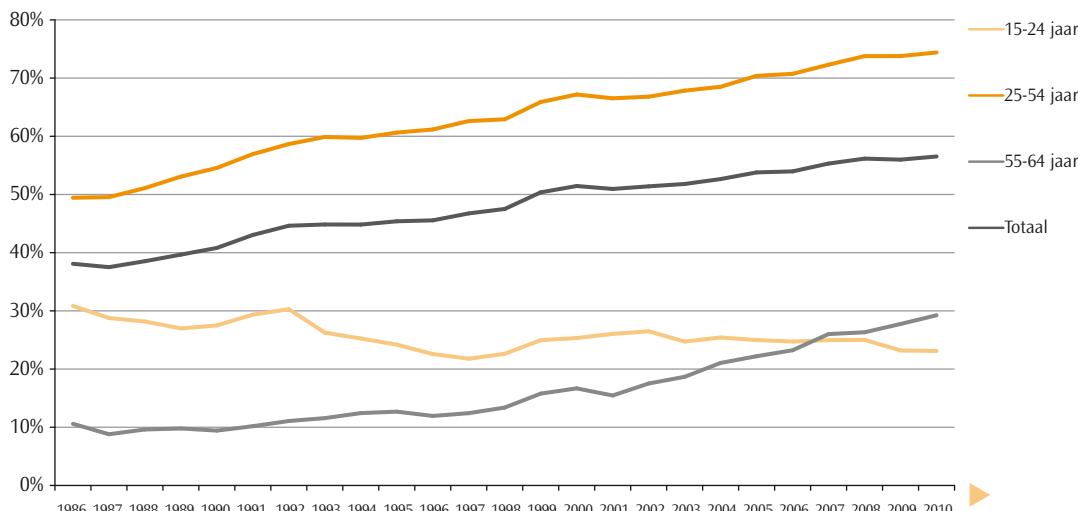
Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

- 4 In 1992 en 1999 werden er wijzigingen doorgevoerd in de vragenlijst, boven dien werd er in 1999 overgegaan op een permanente bevraging, gespreid over het hele jaar. Dit kan een breuk in de gegevens met zich meebrengen.

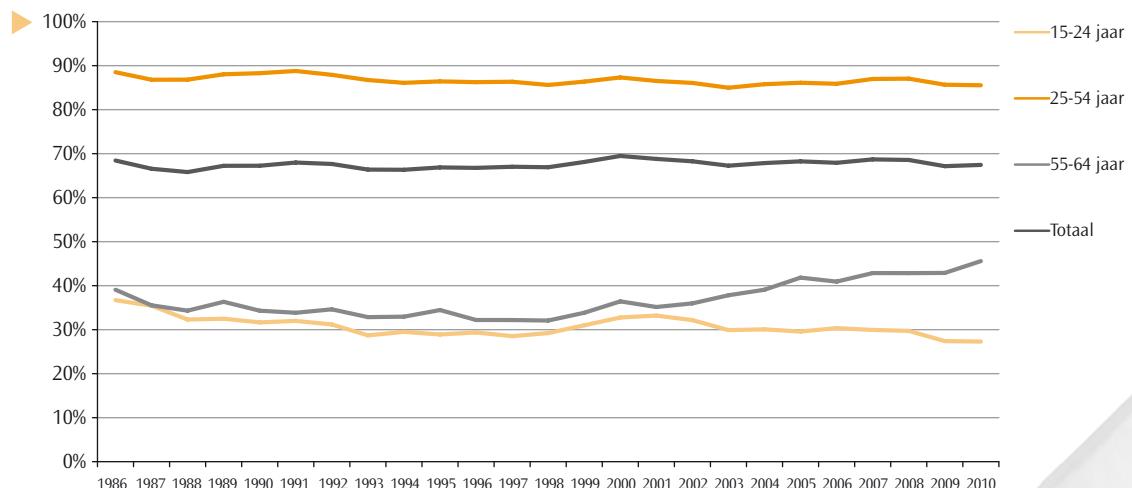
GRAFIEK 24:

Evolutie in de werkzaamheidsgraad naar leeftijd en geslacht (1986-2010)⁴

VROUWEN

MANNEN

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

TABEL 42:

Werkzaamheidsgraad naar opleidingsniveau en geslacht (2010)

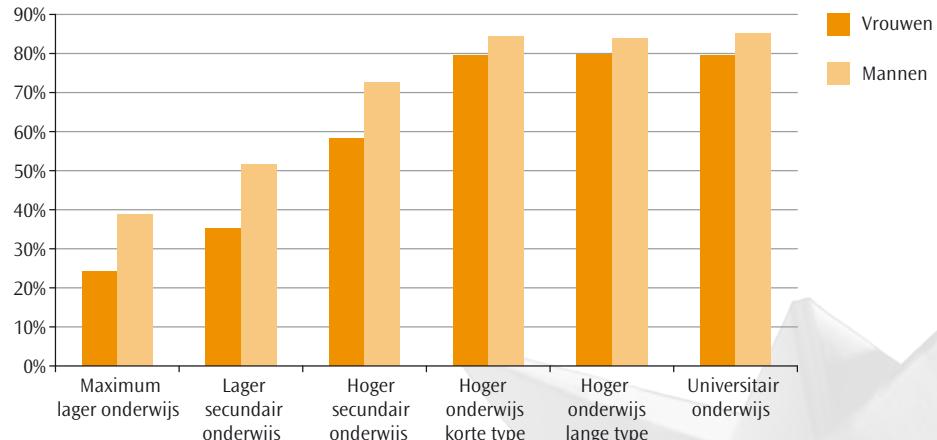
	Vrouwen	Mannen	Totaal
Maximum lager onderwijs	24,3%	38,9%	31,4%
Lager secundair onderwijs	35,3%	51,5%	44,0%
Hoger secundair onderwijs	58,2%	72,6%	65,7%
Hoger onderwijs korte type	79,4%	84,5%	81,4%
Hoger onderwijs lange type	79,9%	83,8%	82,0%
Universitair onderwijs	79,5%	85,0%	82,5%

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

Opleidingsniveau heeft een grotere impact op de kansen dat iemand aan het werk is dan leeftijd. Over het algemeen zijn lager opgeleiden minder vaak aan het werk dan hoger opgeleiden. Dit geldt zowel voor mannen als voor vrouwen. Voor vrouwen is het verschil in werkzaamheidsgraad tussen laagopgeleiden en hoger opgeleiden echter nog groter dan bij mannen. In elke categorie zijn vrouwen minder aan het werk dan mannen, maar bij de hoger opgeleiden (vanaf hoger onderwijs van het korte type) zijn de genderverschillen minder uitgesproken dan bij lager opgeleiden. ([tabel 42, grafiek 25](#))

GRAFIK 25:

Werkzaamheidsgraad naar opleidingsniveau en geslacht (2010)

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

- 5 Laagopgeleid = maximum lager secundair onderwijs; middenopgeleid = maximum hoger secundair onderwijs; hoogopgeleid = minstens hoger onderwijs van het korte type.

TABEL 43:

Evolutie in de werkzaamheidsgraad naar opleidingsniveau en geslacht (1990, 2000, 2010)⁵

			1990	2000	2010
	Laagopgeleid	Vrouwen	27,8%	30,7%	30,8%
		Mannen	59,8%	55,2%	46,9%
	Middenopgeleid	Vrouwen	51,0%	56,1%	58,2%
		Mannen	71,7%	74,4%	72,6%
	Hoogopgeleid	Vrouwen	75,5%	80,1%	79,5%
		Mannen	86,1%	88,9%	84,6%

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

TABEL 44:

Aantal huisvrouwen en -mannen binnen de beroepsactieve bevolking, en groeipercentage ten opzichte van 1986 (2010)

	Aantal	Groeipercentage
Huisvrouwen	472.492	-61%
Huismannen	15.705	+165%

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

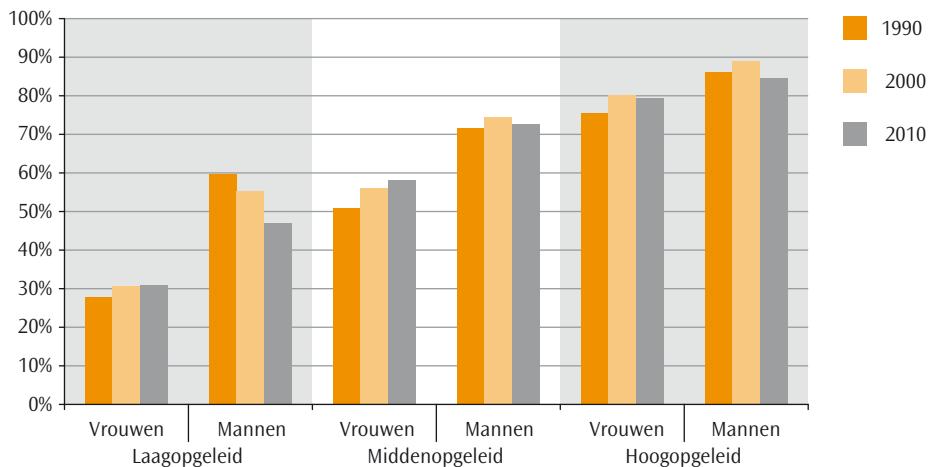
Tabel 43 geeft de werkzaamheid weer voor mannen en vrouwen naar opleidingsniveau voor de jaren 1990, 2000 en 2010. De werkzaamheidsgraad van laagopgeleide en middenopgeleide vrouwen stijgt in deze periode; voor hoogopgeleide vrouwen stijgt ze tussen 1990 en 2000, maar daalt ze opnieuw licht in 2010. Voor mannen blijft de werkzaamheid min of meer gelijk voor hoog- en middenopgeleiden, maar daalt ze vrij sterk voor laagopgeleiden. De werkzaamheidsgraad ligt steeds lager voor vrouwen dan voor mannen met hetzelfde opleidingsniveau. (*tabel 43, grafiek 26*)

In de Enquête naar de Arbeidskrachten wordt ook de niet-actieve bevolking bevraagd. Een enigszins aparte categorie vormen de huisvrouwen/huismannen. 97% van alle ‘huismensen’ is vrouw, 3% man. Het aantal huismannen is echter sterk gestegen ten opzichte van 1986 en het aantal huisvrouwen is sterk gedaald. Tabel 44 geeft het aantal huisvrouwen en -mannen weer voor 2010 voor de bevolking vanaf 15 jaar en het groeipercentage ten opzichte van 1986. Het aantal huisvrouwen is met meer dan 60% afgenomen, terwijl het aantal huismannen meer dan verdubbeld is. (*tabel 44*)

GRAFIEK 26:

Evolutie in de werkzaamheidsgraad naar opleidingsniveau en geslacht (1990, 2000, 2010)

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

4.2 SEGREGATIE VAN DE ARBEIDSMARKT

4.2.1 HORIZONTALE SEGREGATIE

Er is niet enkel een verschil in de mate waarin vrouwen en mannen aan het werk zijn; ze werken ook deels in verschillende sectoren. Tabel 45 geeft de sectoren weer gerangschikt naar de aanwezigheid van vrouwen. De zogenaamde ‘feminisatiegraad’ verwijst naar het aandeel vrouwen in de totale tewerkstelling: graad 1 bevat de sectoren waarin 0 tot 10% vrouwen zijn tewerkgesteld, graad 2 die met 10 tot 20% vrouwen, enzovoort. De gegevens in tabel 45 hebben betrekking op de totale tewerkstelling, en omvatten dus niet enkel loontrekkenden, maar ook zelfstandigen en helpers. Kleine sectoren waarvoor de Enquête naar de Arbeidskrachten onvoldoende betrouwbare gegevens bevat, zijn niet apart weergegeven; ze zijn opgenomen in de categorie ‘overige sectoren’.

In de bouwsector (weg- en waterbouw, bouw van gebouwen, ...) is er een duidelijk overwicht aan mannen. Ook in de industrie vormen mannen de meerderheid; de textielsector vormt hierop de enige – maar belangrijke – uitzondering. Vrouwen zijn duidelijk in de meerderheid in het onderwijs, de gezondheidszorg, de maatschappelijke dienstverlening en bij het huishoud personeel. ([tabel 45](#))

- 6 De gegevens omtrent de kleine sectoren (< 5.000), zoals bosbouw, het vervoer over water en de vervoardiging van tabaksproducten, zijn onvoldoende betrouwbaar, en werden daarom samen opgenomen in de categorie 'overige sectoren'.

TABEL 45:Totale tewerkstelling in België per sector, naar feminisatiegraad (2007)⁶

	Graad	Sector	Aantal			Aandeel	
			Vrouwen	Mannen	Totaal	Vrouwen	Mannen
Graad 1	42 Weg- en waterbouw	2.578	32.393	34.971	7,4%	92,6%	
	43 Gespecialiseerde bouwwerkzaamheden	15.689	188.350	204.040	7,7%	92,3%	
	33 Reparatie en installatie van machines en apparaten	1.062	12.115	13.177	8,1%	91,9%	
	41 Bouw van gebouwen; ontwikkeling van bouwprojecten	7.206	76.473	83.679	8,6%	91,4%	
Graad 2	27 Vervaardiging van metalen in primaire vorm	4.218	36.071	40.289	10,5%	89,5%	
	16 Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout en van kurk, exclusief meubelen; vervaardiging van artikelen van riet en van vlechtwerk	2.578	18.770	21.348	12,1%	87,9%	
	49 Vervoer te land en vervoer via pijpleidingen	16.542	114.372	130.914	12,6%	87,4%	
	28 Vervaardiging van machines, apparaten en werktuigen	5.520	34.681	40.201	13,7%	86,3%	

	25 Vervaardiging van producten van metaal, exclusief machines en apparaten	8.931	54.863	63.794	14,0%	86,0%
	45 Groot- en detailhandel in en onderhoud en reparatie van motorvoertuigen en motorfietsen	12.560	70.116	82.675	15,2%	84,8%
	38 Inzameling, verwerking en verwijdering van afval; terugwinning	4.302	21.916	26.218	16,4%	83,6%
	30 Vervaardiging van andere transportmiddelen	1.752	8.811	10.563	16,6%	83,4%
	23 Vervaardiging van andere niet-metaalhoudende minerale producten	4.923	24.149	29.072	16,9%	83,1%
	29 Vervaardiging en assemblage van motorvoertuigen, aanhangwagens en opleggers	11.160	47.537	58.697	19,0%	81,0%
	62 Ontwerpen en programmeren van computerprogramma's, computerconsultancy-activiteiten en aanverwante activiteiten	13.392	56.900	70.292	19,1%	80,9%
	11 Vervaardiging van dranken	2.427	9.800	12.227	19,9%	80,1%

	Graad 3	20 Vervaardiging van chemische producten	11.719	45.276	56.995	20,6%	79,4%
		36 Winning, behandeling en distributie van water	1.835	6.861	8.695	21,1%	78,9%
		19 Vervaardiging van cokes en van geraffineerde aardolieproducten	2.133	7.744	9.877	21,6%	78,4%
		22 Vervaardiging van producten van rubber of kunststof	5.139	18.544	23.683	21,7%	78,3%
		31 Vervaardiging van meubelen	3.998	14.386	18.384	21,7%	78,3%
		80 Beveiligings- en opsporingsdiensten	3.680	12.148	15.828	23,2%	76,8%
		35 Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht	8.024	22.752	30.776	26,1%	73,9%
		77 Verhuur en lease	2.880	8.124	11.003	26,2%	73,8%
		17 Vervaardiging van papier en papierwaren	3.898	10.920	14.818	26,3%	73,7%
		52 Opslag en vervoerondersteunende activiteiten	21.930	54.274	76.204	28,8%	71,2%
		61 Telecommunicatie	12.106	29.613	41.719	29,0%	71,0%
		51 Luchtvaart	3.492	8.471	11.963	29,2%	70,8%
	Graad 4	26 Vervaardiging van informaticaproducten en van elektronische en optische producten	6.236	14.435	20.670	30,2%	69,8%
		71 Architecten en ingenieurs; technische testen en toetsen	13.297	29.250	42.548	31,3%	68,7%

	59 Productie van films en video- en televisieprogramma's, maken van geluidsopnamen en uitgeverijen van muziekopnamen	2.471	5.406	7.877	31,4%	68,6%
	27 Vervaardiging van elektrische apparatuur	4.685	10.155	14.839	31,6%	68,4%
	01 Teelt van gewassen, veeteelt, jacht en diensten in verband met deze activiteiten	17.598	37.860	55.458	31,7%	68,3%
	46 Groothandel en handelsbemiddeling, met uitzondering van de handel in motorvoertuigen en motorfietsen	49.200	101.855	151.055	32,6%	67,4%
	18 Drukkerijen, reproductie van opgenomen media	8.884	16.556	25.440	34,9%	65,1%
	53 Posterijen en koeriers	15.207	27.940	43.148	35,2%	64,8%
	10 Vervaardiging van voedingsmiddelen	33.465	59.265	92.729	36,1%	63,9%
	63 Dienstverlenende activiteiten op het gebied van informatie	2.464	4.193	6.657	37,0%	63,0%
	73 Reclamewezen en marktonderzoek	6.498	10.660	17.158	37,9%	62,1%
	70 Activiteiten van hoofdkantoren; adviesbureaus op het gebied van bedrijfsbeheer	12.221	18.642	30.863	39,6%	60,4%

Graad 5							
	93 Sport, ontspanning en recreatie	9.937	14.599	24.536	40,5%	59,5%	
	32 Overige industrie	5.346	7.686	13.032	41,0%	59,0%	
	66 Ondersteunende activiteiten voor verzekeringen en pensioenfondsen	12.765	17.865	30.630	41,7%	58,3%	
	68 Exploitatie van en handel in onroerend goed	9.641	12.864	22.505	42,8%	57,2%	
	90 Creatieve activiteiten, kunst en amusement	9.905	13.106	23.011	57,0%	43,0%	
	13 Vervaardiging van textiel	11.254	14.553	25.807	43,6%	56,4%	
	64 Financiële dienstverlening, exclusief verzekeringen en pensioenfondsen	40.008	51.242	91.250	43,8%	56,2%	
	56 Eet- en drinkgelegenheden	55.218	66.502	121.720	45,4%	54,6%	
	60 Programmeren en uitzenden van radio- en televisieprogramma's	3.920	4.593	8.513	46,0%	54,0%	
	58 Uitgeverijen	8.194	9.565	17.759	46,1%	53,9%	
	99 Extraterritoriale organisaties en lichamen	19.650	22.471	42.121	46,7%	53,3%	
	84 Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen	194.974	212.909	407.883	47,8%	52,2%	
	75 Veterinaire diensten	2.675	2.912	5.587	47,9%	52,1%	
	74 Overige gespecialiseerde wetenschappelijke en technische activiteiten	7.870	8.103	15.973	49,3%	50,7%	

		65 Verzekeringen, herverzekeringen en pensioenfondsen, exclusief verplichte sociale verzekeringen	17.854	18.265	36.119	49,4%	50,6%
		21 Vervaardiging van farmaceutische grondstoffen en producten	17.973	18.047	36.020	49,9%	50,1%
	Graad 6	72 Speur- en ontwikkelingswerk op wetenschappelijk gebied	10.172	9.233	19.405	52,4%	47,6%
		81 Diensten in verband met gebouwen; landschapsverzorging	39.435	33.897	73.332	53,8%	46,2%
		79 Reisbureaus, reisorganisatoren, reservingsbureaus en aanverwante activiteiten	6.833	5.714	12.547	54,5%	45,5%
		91 Bibliotheeken, archieven, musea en overige culturele activiteiten	7.431	6.200	13.631	54,5%	45,5%
		94 Verenigingen	19.332	15.950	35.282	54,8%	45,2%
		69 Rechtskundige en boekhoudkundige dienstverlening	36.849	28.776	65.625	56,2%	43,8%
		82 Administratieve en ondersteunende activiteiten ten behoeve van kantoren en overige zakelijke activiteiten	15.711	12.228	27.939	56,2%	43,8%
		47 Detailhandel, met uitzondering van de handel in auto's en motorfietsen	207.881	147.890	355.772	58,4%	41,6%
		55 Verschaffen van accommodatie	12.719	8.514	21.233	59,9%	40,1%

►

Graad 7	85 Onderwijs	286.996	127.169	414.164	69,3%	30,7%
	78 Terbeschikkingstelling van personeel	23.894	10.328	34.222	69,8%	30,2%
Graad 8	86 Menselijke gezondheidszorg	228.677	82.295	310.972	73,5%	26,5%
	93 Overige persoonlijke diensten	45.586	13.745	59.331	76,8%	23,2%
	14 Vervaardiging van kleding	5.507	1.649	7.157	77,0%	23,0%
Graad 9	88 Maatschappelijke dienstverlening zonder huisvesting	127.379	27.081	154.460	82,5%	17,5%
	87 Maatschappelijke dienstverlening met huisvesting	120.561	22.186	142.747	84,5%	15,5%
Graad 10	97 Huishoudens als werkgever van huishoudelijk personeel	34.863	3.204	38.068	91,6%	8,4%
	Overige sectoren (geen betrouwbare gegevens beschikbaar)	5.847	23.485	29.332	19,9%	80,1%
	Totaal	2.030.918	2.457.784	4.488.702	45,2%	54,8%

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

4.2.2 VERTICALE SEGREGATIE

Ook de verticale segregatie is een belangrijke indicator voor de positie van vrouwen en mannen op de arbeidsmarkt. Vrouwen en mannen zijn deels tewerkgesteld in andere functieniveaus: over het algemeen zijn vrouwen oververtegenwoordigd in de lagere functies, mannen in de hogere. De moeilijkheden die vrouwen ondervinden om door te stoten naar de leidinggevende functies worden ook wel het 'glazen plafond' genoemd. In hoofdstuk 8 wordt dieper ingegaan op vrouwen in besluitvorming.

Tabel 46 geeft weer in welke mate het aandeel van vrouwen bij de leidinggevenden in een sector een afspiegeling is van de mate waarin ze in die sector zijn tewerkgesteld. Algemeen zien we dat er zo'n 25% te weinig vrouwelijke leidinggevenden zijn in vergelijking met hun aandeel in de totale tewerkstelling. In het onderwijs, de culturele sector en in de sector van de financiële activiteiten en verzekeringen zijn er meer dan 30% te weinig vrouwelijke leidinggevenden. In de informatie- en communicatiesector en in de extraterritoriale organisaties en lichamen is er daarentegen een tekort aan mannelijke leidinggevenden.

(tabel 46)

- 7 Voor enkele sectoren zijn de percentages gebaseerd op cijfers < 5.000. Deze zijn minder betrouwbaar en moeten met grote voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. Ze werden in deze tabel cursief gezet.

TABEL 46:

Aandeel vrouwen in de totale tewerkstelling per sector, aandeel vrouwen bij bedrijfsleiders en hoger kaderpersoneel, relatief tekort aan vrouwelijke leidinggevenden in percentage en per 100 bedrijfsleiders (2010)⁷

Sector	Aandeel vrouwen	Aandeel vrouwen bij leidinggevenden	Relatieve tekort aan vrouwelijke leidinggevenden	Tekort aan vrouwen op 100 bedrijfsleiders
Landbouw, bosbouw en visserij	29,9%	21,3%	28,7%	9
<i>Winning van delfstoffen</i>	15,0%	100,0%	-568,0%	-85
Industrie	25,2%	23,2%	7,9%	2
<i>Productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht</i>	26,1%	22,3%	14,6%	4
<i>Distributie van water; afval- en afval-waterbeheer en sanering</i>	16,9%	24,1%	-42,9%	-7
<i>Bouwnijverheid</i>	7,9%	9,7%	-22,5%	-2
Groot- en detailhandel; reparatie van auto's en motorfietsen	45,7%	36,0%	21,2%	10
<i>Vervoer en opslag</i>	21,8%	19,8%	9,3%	2
<i>Verschaffen van accommodatie en maaltijden</i>	47,5%	38,7%	18,5%	9
Informatie en communicatie	27,8%	30,9%	-11,0%	-3

	Financiële activiteiten en verzekeringen	44,7%	28,8%	35,6%	16
	<i>Exploitatie van en handel in onroerend goed</i>	42,8%	14,3%	66,7%	29
	Vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten	45,4%	36,6%	19,5%	9
	Administratieve en ondersteunende diensten	52,9%	39,0%	23,3%	14
	Openbaar bestuur en defensie; verplichte sociale verzekeringen	47,8%	43,7%	8,6%	4
	Onderwijs	69,3%	47,3%	31,7%	22
	Menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening	78,4%	58,0%	26,1%	20
	Kunst, amusement en recreatie	43,8%	30,1%	31,2%	14
	Overige diensten	66,3%	42,0%	36,7%	24

	<i>Huishoudens als werkgever; niet-gedifferentieerde productie van goederen en diensten door huishoudens voor eigen gebruik</i>	91,6%	100,0%	-9,2%	-8
	Extraterritoriale organisaties en lichamen	46,7%	49,9	-6,9%	-3
	Totaal	45,2%	34,1	24,6%	11

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

4.3 DEELTIJDS WERK

Vrouwen werken vaker deeltijds dan mannen. Van alle loontrekkende vrouwen werkt 44,3% deeltijds; bij mannen is dat slechts 9,3%. Dit heet de deeltijdse arbeidsgraad. ([tabel 47](#))

Grafiek 27 geeft de evolutie weer in de deeltijdse arbeidsgraad naar geslacht. Over het algemeen is het deeltijds werken enorm toegenomen de laatste decennia, zowel bij vrouwen als bij mannen. In 1986 werkten slechts één vierde van de vrouwen en 2% van de mannen deeltijds. ([grafiek 27](#))

TABEL 47:

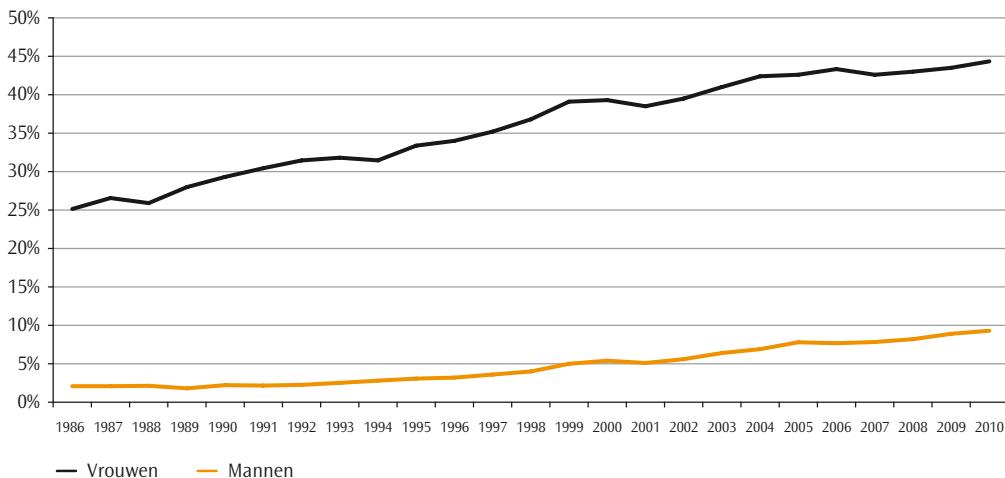
Deeltijdse arbeidsgraad naar geslacht (2010)

Vrouwen	Mannen
44,3%	9,3%

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

GRAFIEK 27:

Evolutie in de deeltijdse arbeidsgraad naar geslacht (1986-2010)

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

- 8 PWA-ers, personen in het systeem van dienstenchèques en gelegenheidswerkers zijn hier niet inbegrepen.

Iets minder dan de helft van alle loontrekkenden is vrouw, namelijk 46,9%. Die verhouding verschift echter drastisch wanneer enkel de voltijdse werknemers in beschouwing worden genomen. Slechts 35% van de voltijdse werknemers is vrouw. Daarentegen maken vrouwen 81% uit van alle deeltijdse werknemers. Een beleid dat een andere impact heeft op voltijdse en deeltijdse werknemers, zal dus altijd indirect ook een genderimpact hebben. (*tabel 48*)

TABEL 48:

Sekseratio bij voltijdse en deeltijdse loontrekkenden (2010)⁸

	Vrouwen	Mannen	Totaal
Voltijds	35,1%	64,9%	100,0%
Deeltijds	80,8%	19,2%	100,0%
Totaal	46,9%	53,1%	100,0%

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

TABEL 49:

Gemiddeld aantal gewoonlijk gepresteerde arbeidsuren per week voor deeltijdse loontrekkenden naar geslacht (2010)

Vrouwen	Mannen
24,1 uur	24,8 uur

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

TABEL 50:

Verdeling van deeltijdse loontrekkenden volgens percentage deeltijds werk naar geslacht (2010)

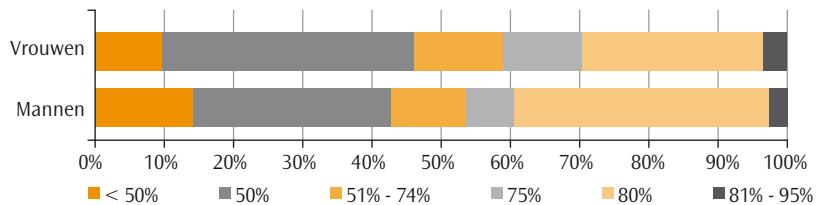
Percentage deeltijdse arbeid	Vrouwen	Mannen	Totaal
< 50%	9,8%	14,2%	10,6%
50%	36,3%	28,7%	34,9%
51% - 74%	12,9%	10,7%	12,5%
75%	11,3%	7,0%	10,5%
80%	26,3%	36,8%	28,3%
81% - 95%	3,4%	2,7%	3,3%
Totaal	100,0%	100,0%	100,0%

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

Niet alle deeltijdse loontrekkenden werken evenveel uren per week. Gemiddeld genomen werken deeltijds werkende mannen 24,8 uur per week, terwijl vrouwen 24,1 uur per week werken. Dat verschil is niet erg groot. Wanneer er wordt gekeken naar de categorieën van deeltijds werk, d.i. het percentage van een voltijdse betrekking dat men gewoonlijk per week werkt, bestaat er echter toch een aantal verschillen tussen de verdeling van vrouwen en mannen. Bij vrouwen zijn degenen die halftijds werken de grootste categorie (36%), gevolgd door degenen die 4/5 werken (26%). Bij mannen is het net omgekeerd: 37% van de deeltijds werkende mannen werkt 4/5, 29% werkt halftijds. ([tabel 49 en 50, grafiek 28](#))

GRAFIK 28:

Verdeling van deeltijdse loontrekkenden volgens percentage deeltijds werk naar geslacht (2010)

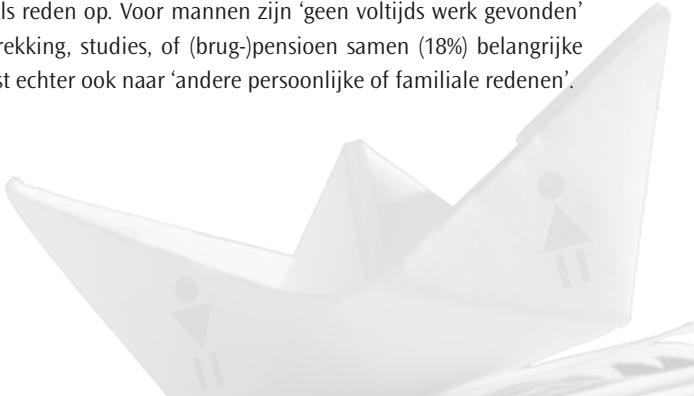
Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

TABEL 51:

Verdeling van deeltijds loontrekkende vrouwen en mannen naar reden van deeltijds werk (2010)

	Vrouwen	Mannen
Terbeschikkingstelling voorafgaand aan het brugpensioen, pensioen of vervroegd pensioen – mag enkel deeltijds werken	1,3%	4,7%
Vindt geen voltijs werk	10,1%	14,8%
Overgeschakeld van voltijs naar deeltijds omwille van bedrijfseconomische redenen	0,5%	2,1%
Een andere (deeltijdse) betrekking vult de hoofdactiviteit aan	3,1%	6,4%
Combinatie met studies	2,1%	6,8%
Gezondheidsredenen (arbeidsongeschiktheid)	4,0%	7,0%
Beroepsredenen (werksfeer of -omstandigheden, stress, pesterijen, ...)	0,7%	1,2%
Zorg voor kinderen of afhankelijke personen, waarvan:	18,8%	4,5%
<i>Ontbreken of het zich niet kunnen veroorloven van gepaste kinderopvang</i>	6,0%	0,7%
<i>Ontbreken of het zich niet kunnen veroorloven van gepaste opvang voor andere afhankelijke personen</i>	0,9%	0,3%
<i>Ontbreken of het zich niet kunnen veroorloven van gepaste kinderopvang EN van opvang voor andere afhankelijke personen</i>	1,2%	0,4%
Andere redenen	10,7%	3,1%

Andere persoonlijke of familiale redenen	33,0%	25,5%
Wenst geen voltijdse betrekking	11,6%	8,4%
De gewenste job wordt enkel deeltijds aangeboden	10,2%	9,4%
Andere redenen	4,7%	9,3%
Totaal	100,0%	100,0%

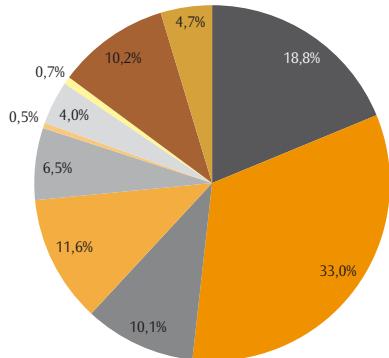
Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

Groter dan de verschillen in aantal gewoonlijk gepresteerde werkuren, zijn de verschillen in de redenen die vrouwen en mannen aanhalen voor hun deeltijds werk. Tabel 51 en grafiek 29 geven deze redenen weer. De zorg voor kinderen of andere afhankelijke personen wordt door 19% van de vrouwen aangehaald. Het is daarmee de tweede vaakst aangehaalde reden, na ‘andere persoonlijke of familiale redenen’. Minder dan 5% van de mannelijke deeltijders geeft zorg als reden op. Voor mannen zijn ‘geen voltijds werk gevonden’ (15%) en de combinatie met een andere betrekking, studies, of (brug-)pensioen samen (18%) belangrijke categorieën. Een kwart van de mannen verwijst echter ook naar ‘andere persoonlijke of familiale redenen’.

(tabel 51, grafiek 29)

GRAFIEK 29:

Verdeling van deeltijds loontrekkende vrouwen en mannen naar reden van deeltijds werk (2010)

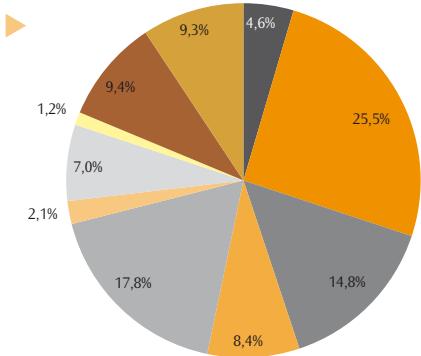
VROUWEN

- Zorg voor kinderen of afhankelijke personen
- Andere persoonlijke of familiale redenen
- Vindt geen voltijds werk
- Wenst geen voltijdse betrekking
- Combinatie met andere betrekking, studies of (brug-)pensioen

- Overgeschakeld van voltijds naar deeltijds omwille van bedrijfseconomische redenen
- Gezondheidsredenen (arbeidsongeschiktheid)
- Beroepsredenen (werksfeer of -omstandigheden, stress, pesterijen, ...)
- De gewenste job wordt enkel deeltijds aangeboden
- Andere redenen

MANNEN

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

TABEL 52:

Verdeling van loontrekkenden naar vast en tijdelijk werk en geslacht (2010)

	Vrouwen	Mannen
Vast werk	90,4%	93,2%
Tijdelijk werk	9,6%	6,8%
Totaal	100,0%	100,0%

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

TABEL 53:

Verdeling van tijdelijk werkenden naar soort contract en geslacht (2010)

		Aantal		Verdeling	
		Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
	Uitzendarbeid	26.444	37.595	15,2%	27,3%
	Dienstencheque / PWA	22.210	4.946	12,7%	3,6%
	Opleiding, stage, leercontract	5.216	10.975	3,0%	8,0%
	Studentenarbeid (met studentencontract)	8.808	6.463	5,1%	4,7%
	Arbeidsovereenkomst van bepaalde duur of voor een bepaald werk	92.608	61.427	53,1%	44,6%
	Andere arbeidsovereenkomst van bepaalde duur	17.378	14.778	10,0%	10,7%
	Gelegenheidswerk zonder formele arbeidsovereenkomst	1.637	1.480	0,9%	1,1%
	Totaal	174.302	137.663	100,0%	100,0%

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

4.4 TIJDELIJKE CONTRACTEN

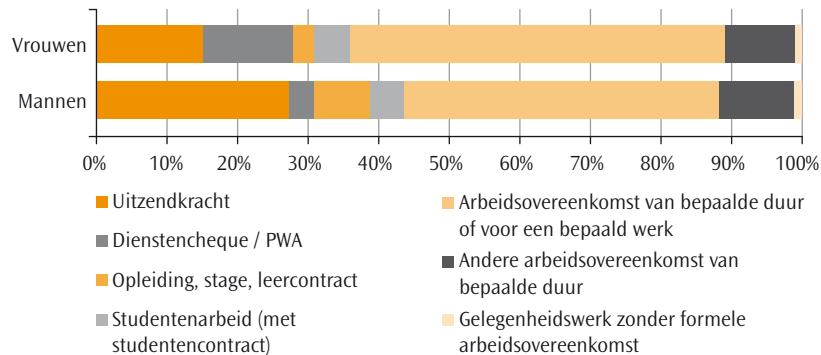
Vrouwen werken vaker met een tijdelijk contract dan mannen. Bijna 10% van de loontrekkende vrouwen heeft geen vast contract, tegenover 7% van de mannen. ([tabel 52](#))

Tabel 53 en grafiek 30 geven de verdeling weer van tijdelijk werkenden naar het soort contract. Veruit de grootste categorie zijn degenen die met een contract van bepaalde duur of voor een bepaald werk zijn tewerkgesteld. Mannen zijn in de meerderheid bij de uitzendkrachten en bij zij die in het kader van een opleiding, stage of leercontract werken. Vrouwen hebben een sterk overwicht bij degenen die werken in het PWA-stelsel of via dienstencheques. Op zich bieden uitzendarbeid en leercontracten meestal meer toekomstperspectieven dan het werken via dienstencheques of PWA. ([tabel 53, grafiek 30](#))

GRAFIEK 30:

Verdeling van tijdelijk werkenden naar soort contract en geslacht (2010)

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

4.5 JOBSTUDENTEN

Studentenarbeid is onder bepaalde voorwaarden vrijgesteld van sociale bijdragen. De Rijksdienst voor Sociale Zekerheid geeft cijfers over het aantal studentenjobs, de totale lonen en het totale aantal dagen waarop ze betrekking hebben. In tabel 54 worden deze gegevens voor het derde kwartaal 2010 weergegeven. Dit heeft betrekking op de zomermaanden, wanneer de meeste jobstudenten aan de slag zijn.

In totaal zijn er meer vrouwelijke dan mannelijke jobstudenten: 201.209 vrouwen tegenover 181.617 mannen. Het totale loon van de vrouwelijke jobstudenten is ook iets hoger dan dat van de mannen. Maar mannelijke jobstudenten verdienen meer dan meisjes, zowel per dag (gemiddeld 5,28 euro meer) als per studentenjob (95,48 euro meer). Het procentuele verschil in dagloon bedraagt 7,40%; per studentenjob berekend, loopt dat verschil op tot 9,58%.

De verklaring hiervoor moet hoofdzakelijk worden gezocht bij de horizontale segregatie: meisjes en jongens komen in andere sectoren terecht en krijgen andere taken toegewezen. We kunnen bijvoorbeeld een onderscheid maken tussen ‘handarbeiders’ (manuele jobs) en ‘hoofdarbeiders’ (zogenaamd intellectuele jobs): meer dan 60% van de mannelijke jobstudenten werkt als handarbeider, terwijl 60% van de vrouwelijke jobstudenten als hoofdarbeider werkt. Het gemiddelde loon van een jobstudent die als handarbeider werkt bedraagt 961,17 euro; dat van een hoofdarbeider slechts 931,04 euro. We stellen echter vast dat mannelijke

TABEL 54:

Studentenarbeid in juli-augustus-september (derde kwartaal) naar geslacht (2010)

	Vrouwen			Mannen		
	Hand-arbeiders	Hoofd-arbeiders	Totaal	Hand-arbeiders	Hoofd-arbeiders	Totaal
Aantal arbeidsplaatsen	81.125	120.084	201.209	110.187	71.430	181.617
Lonen (in euro) (x 1.000)	71.866	109.384	181.250	112.017	68.924	180.941
Dagen (x 1.000)	1.060,4	1.682,1	2.742,6	1.499,0	1.036,4	2.535,3
Gemiddelde duur studentenjob (in dagen)	13,1	14,0	13,6	13,6	14,5	13,9
Gemiddeld loon per studentenjob (in euro)	885,87	910,90	900,80	1.016,61	964,92	996,28
Loonkloof	9,58%					
Gemiddeld dagloon (in euro)	67,77	65,03	66,09	74,73	66,50	71,37
Loonkloof	7,40%					

Bron: RSZ (bewerking IGVM).

jobstudenten die als handarbeider werken gemiddeld meer verdienen dan zij die als hoofdarbeider werken, terwijl het voor meisjes net omgekeerd is. Vrouwelijke jobstudenten die als handarbeider werken, verdienen het minst van alle categorieën. Het procentuele verschil in dagloon tussen vrouwelijke en mannelijke jobstudenten die als hoofdarbeider werken, bedraagt 2,21%; het verschil bij handarbeiders bedraagt 9,31%. (*tabel 54*)

Voor meer informatie over dit onderwerp, zie:

- Website ADSEI: www.statbel.fgov.be
- Website FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg: www.werk.belgie.be
- Website RSZ: www.rsz.be

HOOFDSTUK 5

ONDERNEMERSCHAP

HOOFDSTUK 5 Ondernehmerschap

140

HOOFDSTUK 5

TABEL 55:

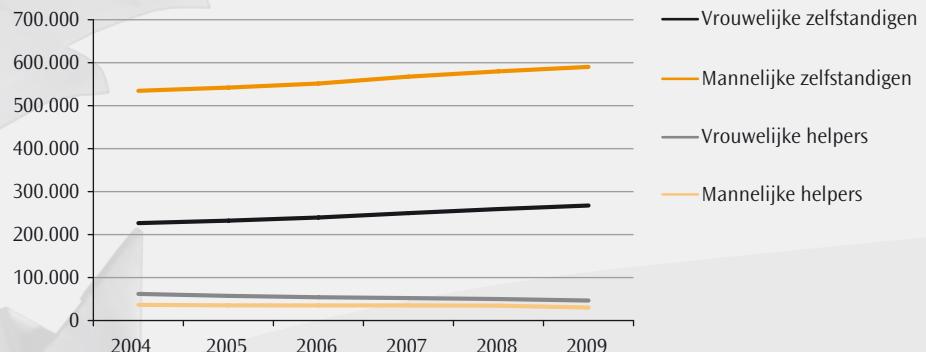
Vrouwelijke en mannelijke verzekeringsplichtigen naar hoedanigheid (toestand op 31/12/2009)

	Aantal			Aandeel		Verdeling	
	Vrouwen	Mannen	Totaal	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
Zelfstandige	267.650	590.259	857.909	31,20%	68,80%	85,18%	95,14%
Helper	46.549	30.184	76.733	60,66%	39,34%	14,82%	4,86%
Totaal	314.199	620.443	934.642	33,62%	66,38%	100,00%	100,00%

Bron: Website RSVZ.

GRAFIEK 31:

Evolutie van het aantal vrouwelijke en mannelijke verzekeringsplichtigen naar hoedanigheid (2004-2009)

Bron: Website RSVZ.

5.1 ZELFSTANDIGEN

- 9 Een zelfstandige oefent een beroepsactiviteit uit zonder door een arbeidsovereenkomst of statuut aan een werkgever te zijn verbonden; een helper staat een zelfstandige bij of vervangt deze in de uitoefening van zijn/haar beroep zonder door een arbeidsovereenkomst te zijn verbonden aan die zelfstandige.

In 2009 waren 934.642 personen aangesloten bij het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen (RSVZ) als zelfstandige of als helper.⁹ Twee derde van de aangeslotenen bij het RSVZ is man. Ze maken de meerderheid uit van de zelfstandigen (69%), maar bijna 61% van de helpers is vrouw. Van de vrouwelijke aangeslotenen is ongeveer 15% helper, tegenover slechts 5% van de mannelijke aangeslotenen. Het aandeel van de helpers onder de vrouwelijke aangeslotenen daalt echter stelselmatig: in 2004 maakten helpers nog 21,5% uit van de vrouwelijke zelfstandigen. Sinds 2004 is het aantal vrouwelijke zelfstandigen met ongeveer 40.000 toegenomen, terwijl het aantal vrouwelijke helpers is gedaald. Deze tendens zien we ook bij de mannelijke aangeslotenen. (*tabel 55, grafiek 31*)

TABEL 56:

Vrouwelijke en mannelijke verzekeringsplichtigen naar aard van bezigheid (toestand op 31/12/2009)

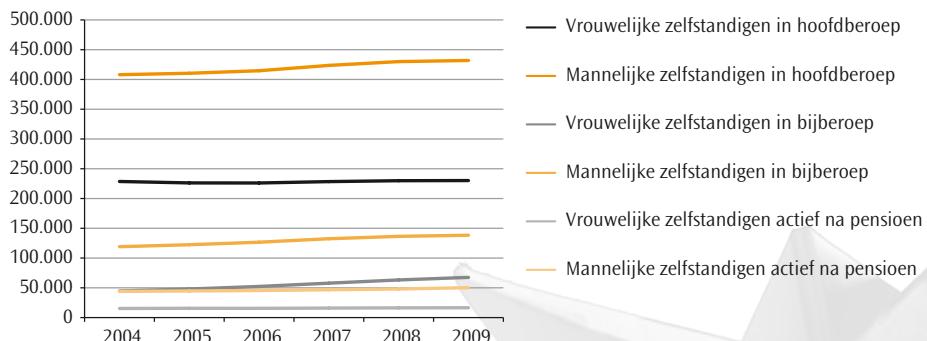
	Aantal			Aandeel		Verdeling	
	Vrouwen	Mannen	Totaal	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
Hoofdbezigheid	230.171	431.868	662.039	34,77%	65,23%	73,26%	69,61%
Nevenbezighed	67.517	138.345	205.862	32,80%	67,20%	21,49%	22,30%
Actief na pensioen	16.511	50.230	66.741	24,74%	75,26%	5,25%	8,10%
Totaal	314.199	620.443	934.642	33,62%	66,38%	100,00%	100,00%

Bron: Website RSVZ.

71% van de verzekerplichtigen voert zijn/haar zelfstandige activiteit uit in hoofdberoep; 65% van hen zijn mannen, tegenover 35% vrouwen. Bij de zelfstandigen in bijberoep is de vrouw-manverhouding gelijkaardig: 33% vrouwen, tegenover 67% mannen. Maar vrouwen maken slechts 25% uit van de zelfstandigen die actief zijn na het pensioen. Grafiek 32 geeft de evolutie van het aantal zelfstandigen weer naar de aard van de bezigheid. Bij de mannen gaat het om veel grotere aantallen dan bij de vrouwen. Enkel het aantal vrouwelijke zelfstandigen in bijberoep vertoont een duidelijke stijgende lijn: van 44.979 in 2004 naar 67.517 in 2009. Bij de mannen is er een lichte stijging in het aantal zelfstandigen in hoofdberoep (+23.892) en in bijberoep (+19.288). ([tabel 56, grafiek 32](#))

GRAFIK 32:

Evolutie van het aantal vrouwelijke en mannelijke verzekerplichtigen naar aard van bezigheid (2004-2009)

Bron: Website RSVZ.

TABEL 57:

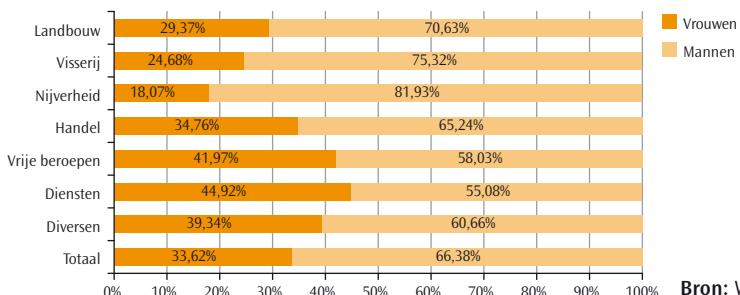
Vrouwelijke en mannelijke zelfstandigen naar bedrijfstak (toestand op 31/12/2009)

		Aantal			Verdeling		
		Vrouwen	Mannen	Totaal	Vrouwen	Mannen	Totaal
	Landbouw	23.773	57.158	80.931	7,57%	9,21%	8,66%
	Visserij	173	528	701	0,06%	0,09%	0,08%
	Nijverheid	34.347	155.704	190.051	10,93%	25,10%	20,33%
	Handel	118.229	221.946	340.175	37,63%	35,77%	36,40%
	Vrije beroepen	95.759	132.383	228.142	30,48%	21,34%	24,41%
	Diensten	37.717	46.247	83.964	12,00%	7,45%	8,98%
	Diversen	4.201	6.477	10.678	1,34%	1,04%	1,14%
	Totaal	314.199	620.443	934.642	100,00%	100,00%	100,00%

Bron: Website RSVZ.

GRAFIEK 33:

Aandeel vrouwelijke en mannelijke zelfstandigen naar bedrijfstak (toestand op 31/12/2009)

Bron: Website RSVZ.

De horizontale segregatie van vrouwen en mannen in bepaalde bedrijfstakken (zie hoofdstuk 4) vinden we ook bij de zelfstandigen terug. 38% van de vrouwelijke zelfstandigen en 36% van de mannelijke zelfstandigen werken in de handel. Vrouwen zijn voorts sterk vertegenwoordigd in de vrije beroepen (30%) en de diensten (12%), terwijl mannen veel vaker actief zijn in de nijverheid (25%), de bedrijfstak die onder andere de bouwsector omvat. In geen enkele bedrijfstak zijn vrouwen in de meerderheid; enkel in de dienstensector (45% vrouwen, tegenover 55% mannen) en de vrije beroepen (42% vrouwen, tegenover 58% mannen) vinden we een vrij groot aandeel vrouwen. In de nijverheidssector zijn vrouwen, met slechts 18%, sterk ondervertegenwoordigd. ([tabel 57, grafiek 33](#))

Vrouwelijke zelfstandigen hebben wel een overwicht in enkele subsectoren, zoals de textiel- en kledingnijverheid, de apothekers, de paramedici (psychologen, verplegers, vroedvrouwen, therapeuten, ...), het privéonderricht, de wetenschap (m.n. zelfstandige geologen, scheikundigen, natuurkundigen, ...) en de schoonheidszorg. Vrouwen maken daarentegen minder dan 10% uit van subbedrijfstakken als bosexploitatie, de metaal- en bouwnijverheid, hout- en meubelnijverheid, en security en bewaking.

TABEL 5B:

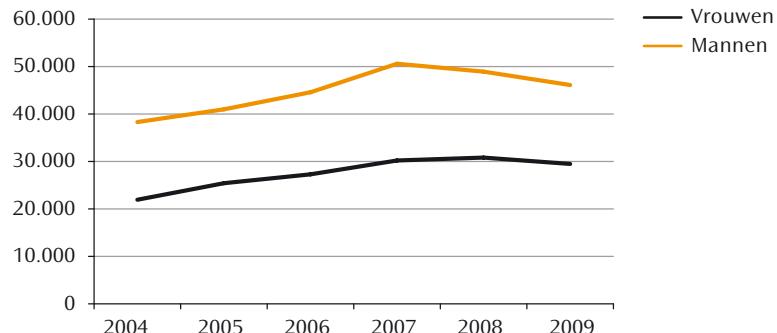
Vrouwelijke en mannelijke starters naar hoedanigheid (toestand op 31/12/2009)

	Aantal			Aandeel		Verdeling	
	Vrouwen	Mannen	Totaal	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
Zelfstandige	26.389	43.055	69.444	38,00%	62,00%	89,51%	93,37%
Helper	3.092	3.056	6.148	50,29%	49,71%	10,49%	6,63%
Totaal	29.481	46.111	75.592	39,00%	61,00%	100,00%	100,00%

Bron: Website RSVZ.

GRAFIEK 34:

Evolutie van het aantal vrouwelijke en mannelijke starters (2004-2009)

Bron: Website RSVZ.

5.2 STARTERS

In 2009 sloten 75.592 personen zich aan bij het RSVZ, en begonnen zij met andere woorden te werken als hetzij zelfstandige (92%) hetzij helper (8%). 39% van de startende zelfstandigen is vrouw, tegenover minder dan 34% van de zelfstandigen in het algemeen. Bij de vrouwelijke starters zijn er minder helpers (10,5%) dan bij het geheel van de vrouwelijke zelfstandigen (15%). Bovendien is het aantal vrouwelijke starters sinds 2004 verhoudingsgewijs iets meer toegenomen dan het aantal mannelijke starters. Dat geldt zowel voor de zelfstandigen in hoofdberoep en in bijberoep als, vooral, voor de zelfstandigen die actief zijn na het pensioen, hoewel het voor die laatste categorie over zeer kleine aantallen gaat. (*tabel 58, grafiek 34*)

TABEL 59:

Vrouwelijke en mannelijke starters naar bedrijfstak (toestand op 31/12/2009)

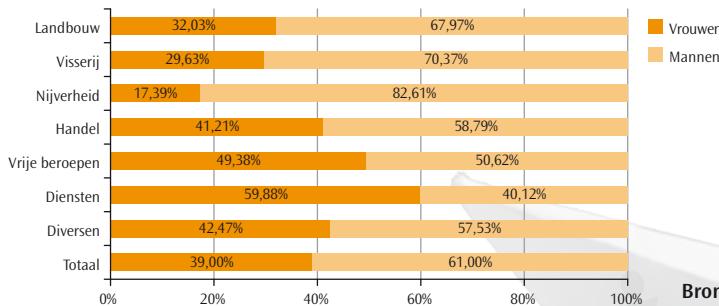
		Aantal			Verdeling		
		Vrouwen	Mannen	Totaal	Vrouwen	Mannen	Totaal
	Landbouw	944	2.003	2.947	3,20%	4,34%	3,90%
	Visserij	8	19	27	0,03%	0,04%	0,04%
	Nijverheid	2.943	13.983	16.926	9,98%	30,32%	22,39%
	Handel	10.234	14.598	24.832	34,71%	31,66%	32,85%
	Vrije beroepen	9.096	9.324	18.420	30,85%	20,22%	24,37%
	Diensten	3.346	2.242	5.588	11,35%	4,86%	7,39%
	Diversen	2.910	3.942	6.852	9,87%	8,55%	9,06%
	Totaal	29.481	46.111	75.592	100,00%	100,00%	100,00%

Bron: Website RSVZ.

Ook bij de startende zelfstandigen is er een horizontale segregatie. Vrouwelijke starters vinden we vooral terug in de handel (35%) en in de vrije beroepen (31%). Mannen gaan vooral in de handel (32%) en in de nijverheid (30%) van start. Opvallend is echter dat vrouwen de meerderheid uitmaken van de starters in de dienstensector (60% vrouwen, tegenover 40% mannen), en bijna de helft van de starters in de vrije en intellectuele beroepen (49% vrouwen, tegenover 51% mannen). Binnen die laatste bedrijfstak startten de laatste 5 jaar trouwens meer vrouwen dan mannen in enkele subsectoren, zoals artsen en chirurgen, tandartsen en apothekers, wat de vervrouwelijking van het medische beroep beklemtoont, en ook bij de dierenartsen, paramedici en in het privéonderricht en de letterkundige sector (letterkundigen, journalisten, vertalers, tolken, publicisten, ...) zijn vrouwelijke starters in de meerderheid. Ook in de advocatuur zijn er sinds 2005 telkens meer vrouwelijke dan mannelijke starters. In de nijverheidssector blijven vrouwelijke starters ondervertegenwoordigd. De keramiek-, textiel- en kledingnijverheid vormen daarop een uitzondering. ([tabel 59, grafiek 35](#))

GRAFIEK 35:

Aandeel vrouwelijke en mannelijke starters naar bedrijfstak (toestand op 31/12/2009)

Bron: Website RSVZ.

5.3 WERKGEVERS

Op basis van de RSVZ-gegevens kan niet onmiddellijk worden afgeleid of de aangeslotenen al dan niet werkgever zijn, en met andere woorden met personeel werken. De Enquête naar de Arbeidskrachten bevat die informatie wel. Iets meer dan 1 op 3 mannelijke zelfstandigen is werkgever, terwijl minder dan 1 op 4 van de vrouwelijke zelfstandigen met personeel werkt. Het relatief groot aantal vrouwelijke zelfstandigen dat helper is, kan dit verschil deels verklaren. (*tabel 60*)

TABEL 60:

Aandeel vrouwelijke en mannelijke zelfstandigen dat met personeel werkt (2010)

Vrouwen	Mannen
22,4%	36,4%

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, 2010.

Voor meer informatie over dit onderwerp, zie:

Website RSVZ: www.rsvz.be

HOOFDSTUK 6

COMBINATIE ARBEID-GEZIN

HOOFDSTUK 6 COMBINATIE ARBEID-GEZIN

TABEL 6.1:

Aantal vergoedingen voor het opnemen van tijdskrediet, aandeel en verdeling, naar geslacht (2010)

	Voltijd*						Halftijd		1/5de tijdskrediet		Totaal
	Zorg				Opleiding	Brug-pensioen	Zonder motief	-50 jaar	50+ jaar	-50 jaar	
	Kind < 8 jaar	Palliatieve zorgen	Ziek familie-lid	Gehandicapte kind							
Aantal											
Vrouwen	4.183	5	282	43	232	91	1.496	8.416	20.108	26.902	20.682
Mannen	235	1	71	6	140	99	1.444	849	8.848	7.073	31.043
Aandeel											
Vrouwen	94,7%	83,3%	80,4%	87,8%	62,4%	47,9%	50,9%	90,8%	69,4%	79,2%	40,0%
Mannen	5,3%	16,7%	19,6%	12,2%	37,6%	52,1%	49,1%	9,2%	30,6%	20,8%	60,0%
Verdeling											
Vrouwen	5,1%	0,0%	0,4%	0,1%	0,3%	0,1%	1,8%	10,2%	24,4%	32,6%	25,1%
Mannen	0,5%	0,0%	0,1%	0,0%	0,3%	0,2%	2,9%	1,7%	17,8%	14,2%	62,3%
											100,0%

* Legende: kind < 8 jaar: uitkeringen wegens opvoeding van een kind jonger dan 8 jaar; palliatieve zorgen: uitkeringen wegens het verlenen van palliatieve zorgen; ziek familielid: uitkeringen wegens het verlenen van bijstand aan, of het verzorgen van een ziek gezins- of familielid; gehandicapte kind: uitkeringen wegens het verzorgen van een inwonend en thuis verzorgd gehandicapte kind; opleiding: uitkeringen wegens het volgen van een erkende opleiding of onderwijs; brugpensioen: uitkeringen in afwachting van (brug-)pensioen; zonder motief: uitkeringen zonder motief.

Bron: RVA.

6.1 BEGELEIDENDE MAATREGELEN

De maatregelen die de combinatie arbeid-gezin moeten vergemakkelijken, worden regelmatig aangepast. Er dient een onderscheid te worden gemaakt tussen het systeem van tijdskrediet in de privésector en loopbaanonderbreking in de overheidssector. Daarnaast bestaan er ook drie thematische verloven, namelijk ouderschapsverlof, verlof om medische bijstand en verlof om palliatieve zorgen.

Vrouwen doen vaker een beroep op deze begeleidende maatregelen om de combinatie arbeid-gezin te vergemakkelijken, door een tijdelijke (voltijdse) onderbreking van de arbeid of door een tijdelijke vermindering van de arbeidsduur. Het opnemen van zorgtaken blijkt hierin een belangrijke factor te zijn. Mannen maken vooral aan het einde van hun loopbaan gebruik van deze mogelijkheden.

Tabel 61 geeft de aantallen weer van vrouwen en mannen (werkzaam in de privésector) die tijdskrediet opnemen, opgedeeld in de verschillende categorieën. Verder geeft tabel 61 zowel het aandeel van vrouwen en mannen binnen elke categorie van het tijdskrediet, als de verdeling van vrouwen en mannen over deze categorieën. Op die manier kan er voor elk type van tijdskrediet worden nagegaan of het vooral door vrouwen dan wel door mannen wordt opgenomen. Tegelijk kan er worden nagegaan welk soort tijdskrediet vrouwen en mannen vooral opnemen. Het voltijdse tijdskrediet is verder opgedeeld naar de redenen voor opname. Bij deeltijds tijdskrediet (halftijds of 1/5de vermindering van arbeidsprestaties) wordt enkel de opdeling tussen min-vijftigers en vijftigplussers gemaakt. ([tabel 61](#))

TABEL 62:

Verdeling van vrouwen en mannen die tijdskrediet opnemen naar percentage vermindering (voltijds, halftijds en 1/5de vermindering) (2010)

	Voltijds	Halftijds	1/5 ^{de} vermindering	Totaal
Vrouwen	7,7%	34,6%	57,7%	100,0%
Mannen	4,0%	19,5%	76,5%	100,0%

Bron: RVA.

TABEL 63:

Zorg als motief bij voltijds tijdskrediet* (2010)

Vrouwen	Mannen
71,3%	15,7%

* Zorg omvat: opvoeding van een kind jonger dan 8 jaar, het verlenen van palliatieve zorgen, het verlenen van bijstand aan of het verzorgen van een ziek gezins- of familielid en het verzorgen van een inwonend en thuis verzorgd gehandicapt kind.

Bron: RVA.

Een 1/5-tijdse vermindering van de arbeidsprestaties is veel populairder dan een halftijdse vermindering. Voltijds tijdskrediet wordt in verhouding het minst opgenomen. In tabel 62 worden de percentages gegeven. Meer dan de helft van de vrouwen en meer dan drie kwart van de mannen die tijdskrediet opnemen, kiezen voor een systeem van 1 dag arbeidsvermindering per week. ([tabel 62](#))

Bij de redenen voor de opname van voltijds tijdskrediet hebben er vier te maken met zorgtaken: opvoeding van een kind jonger dan 8 jaar, het verlenen van palliatieve zorgen, het verlenen van bijstand aan of het verzorgen van een ziek gezins- of familielid en het verzorgen van een inwonend en thuisverzorgd gehandicapte kind. Tijdskrediet omwille van zorg blijkt een overwegend vrouwelijke aangelegenheid te zijn. Bijna 95% van het voltijds tijdskrediet dat wordt opgenomen wegens de opvoeding van kleine kinderen, wordt opgenomen door vrouwen. Ook de drie andere vormen van tijdskrediet wegens zorg, die in verhouding weliswaar weinig voorkomen, worden hoofdzakelijk door vrouwen opgenomen. Voor 71% van de vrouwen die voltijds tijdskrediet opnemen is zorg de motivatie; bij mannen is dat 16%. ([tabel 61 en 63](#))

TABEL 64:

Voorbereiding op pensioen als motief bij tijdskrediet* (2010)

	Vrouwen	Mannen
Voltijds tijdskrediet	1,4%	5,0%
Halftijds tijdskrediet	70,5%	91,7%
1/5 ^{de} vermindering	43,5%	81,4%
Totaal	49,6%	80,4%

* Voor voltijds tijdskrediet: uitkering in afwachting van het (brug-)pensioen; voor deeltijds tijdskrediet (halftijds en 1/5de vermindering): tijdskrediet opgenomen door 50-plussers.

Bron: RVA.

Behalve voor het opnemen van zorgtaken, wordt tijdskrediet ook vaak gezien als een voorbereiding op het pensioen. In de RVA-cijfers zijn mensen in halftijds brugpensioen opgenomen. Bij het voltiuds tijdskrediet bestaat er een categorie ‘in afwachting van het (brug-)pensioen’. In tabel 64 is getracht deze gegevens naast elkaar weer te geven. Helemaal zuiver is dit niet, aangezien er bij deeltijds tijdskrediet enkel een onderscheid wordt gemaakt naar leeftijd. Vijftigplussers die deeltijds tijdskrediet opnemen omwille van zorg, bijvoorbeeld voor ouders of kleinkinderen, kunnen hier niet apart worden onderscheiden. Niettemin kan worden vastgesteld dat tijdskrediet door mannen grotendeels aan het einde van hun loopbaan wordt opgenomen. Van de mannen met halftijds tijdskrediet is meer dan 90% ouder dan vijftig jaar. ([tabel 61 en 64](#))

TABEL 65:

Aantal vergoedingen voor het opnemen van loopbaanonderbreking, aandeel en verdeling, naar geslacht (2010)

	Volledige onderbreking		Vermindering van prestaties		Totaal		Totaal
	-50 jaar	50+ jaar	-50 jaar	50+ jaar	-50 jaar	50+ jaar	
Aantal							
Vrouwen	3.560	1.457	19.743	27.556	23.303	29.013	52.316
Mannen	873	435	2.093	16.491	2.966	16.926	19.892
Aandeel							
Vrouwen	80,3%	77,0%	90,4%	62,6%	88,7%	63,2%	72,5%
Mannen	19,7%	23,0%	9,6%	37,4%	11,3%	36,8%	27,6%
Verdeling							
Vrouwen	6,8%	2,8%	37,8%	52,7%	44,5%	55,5%	100,0%
Mannen	4,3%	2,2%	10,4%	82,1%	14,9%	85,1%	100,0%

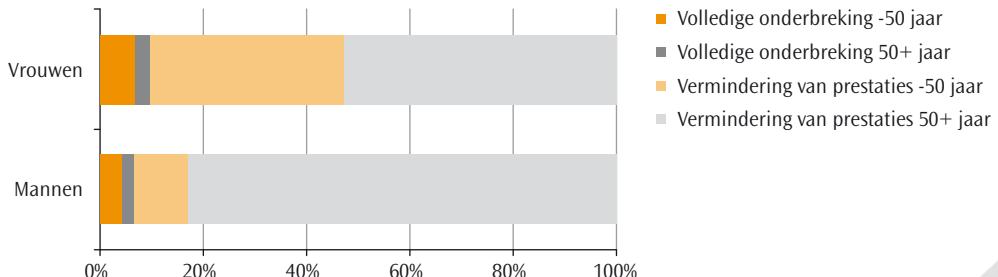
Bron: RVA.

- 10 Tot eind 2001 was 'loopbaanonderbreking' de algemene benaming die ook werd gebruikt in de privésector.

In de overheidssector bestaat een andere regeling voor de vermindering van arbeidsprestaties, met name loopbaanonderbreking.¹⁰ Hier is het overwicht van vrouwen nog groter dan in de privésector: van alle vormen van loopbaanonderbreking samen wordt 72,5% opgenomen door vrouwen. Ook hier stellen we vast dat mannen voornamelijk aan het einde van hun carrière loopbaanonderbreking opnemen: 82% van de mannen in loopbaanonderbreking, tegenover ongeveer de helft van de vrouwen, is ouder dan 50 jaar en is nog deeltijds aan de slag. (*tabel 65, grafiek 36*)

GRAFIK 36:

Verdeling van vrouwen en mannen naar type loopbaanonderbreking (2010)

Bron: RVA.

TABEL 66:

Aantal en aandeel vergoedingen voor het opnemen van thematische verloven, naar geslacht (2010)

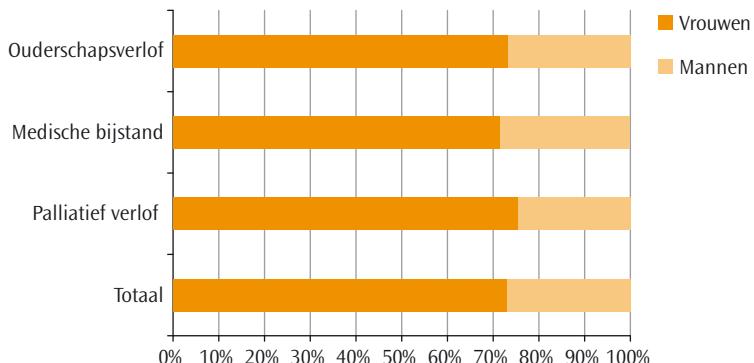
	Volledige onderbreking		Vermindering prestaties		Totaal		Aandeel	
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
Ouderschaps-verlof	7.231	984	30.822	12.907	38.053	13.891	73,3%	26,7%
Medische bijstand	1.310	268	5.045	2.252	6.355	2.520	71,6%	28,4%
Palliatief verlof	131	38	41	18	172	56	75,4%	24,6%
Totaal	8.672	1.290	35.908	15.177	44.581	16.467	73,0%	27,0%

Bron: RVA.

De thematische verloven (ouderschapsverlof, medische bijstand en palliatieve zorgen) kunnen worden opgenomen door alle werknemers uit de privé- en de openbare sector. Het meest verspreid is het ouderschapsverlof. Iets minder dan drie kwart van alle thematische verloven wordt opgenomen door vrouwen; per type van thematisch verlof schommelt het aandeel van vrouwen tussen 71% en 75%. ([tabel 66](#), [grafiek 37](#))

GRAFIK 37:

Aandeel vrouwen en mannen in de vergoedingen voor het opnemen van thematische verloven (2010)

Bron: RVA.

TABEL 67:

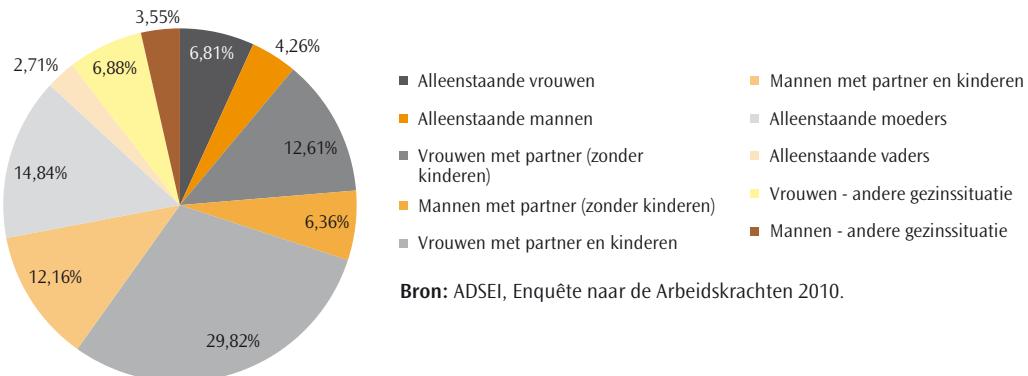
Personen in loopbaanonderbreking of tijdskrediet naar samenstelling van het huishouden en geslacht, en sekseratio (2010)

	Vrouwen	Mannen	Totaal	Sekseratio (V/M)
Eenpersoonshuishouden	6,81%	4,26%	11,07%	1,60
Koppel zonder kinderen	12,61%	6,36%	18,97%	1,98
Koppel met kinderen	29,82%	12,16%	41,98%	2,45
Eenoudergezin	14,84%	2,71%	17,55%	5,48
Overige	6,88%	3,55%	10,43%	1,94
Totaal	70,96%	29,04%	100,00%	2,44

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten 2010.

GRAFIEK 38:

Personen in loopbaanonderbreking of tijdskrediet naar samenstelling van het huishouden en geslacht (2010)

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten 2010.

In tabel 67 wordt het opnemen van tijdskrediet of loopbaanonderbreking weergegeven naar de gezinssituatie van de betrokkenen. De gegevens zijn gebaseerd op de Enquête naar de Arbeidskrachten. In het totaal nemen bijna 2,5 keer meer vrouwen dan mannen tijdskrediet of loopbaanonderbreking. Bij de alleenstaanden is het genderverschil het kleinste; de sekseratio is daar 1,6. Het grootste verschil tussen vrouwen en mannen wordt gevonden bij de eenoudergezinnen: alleenstaande moeders nemen ongeveer 5,5 keer vaker tijdskrediet of loopbaanonderbreking dan alleenstaande vaders. Ook bij de koppels met kinderen is er een vrij groot verschil tussen de opname van tijdskrediet of loopbaanonderbreking door vrouwen en mannen. Overigens maken vrouwen met een partner en met kinderen, met ongeveer 30%, de grootste groep uit van zij die tijdskrediet of ouderschapsverlof nemen. ([tabel 67, grafiek 38](#))

In hoofdstuk 4 zagen we dat vrouwen een lagere activiteitsgraad hebben dan mannen. Op basis van de Enquête naar de Arbeidskrachten kan worden nagegaan welk aandeel van de vrouwen en mannen op actieve leeftijd, d.i. tussen 15 en 64 jaar, niet of minder werkt omwille van het opnemen van zorgtaken. Het gaat dan om mensen die ofwel inactief zijn, of werkloos zonder naar werk te zoeken omwille van het gebrek aan opvangmogelijkheden, of de arbeid tijdelijk hebben onderbroken (gebruik makend van een van de verschillende systemen), of deeltijds werken omwille van de zorg voor het gezin. De verminderde arbeidsmarktparticipatie wegens zorg bedraagt 6% bij vrouwen en minder dan 0,5% bij mannen. ([tabel 68](#))

TABEL 68:

Verminderde arbeidsmarktparticipatie omwille van zorg naar geslacht* (2010)

Vrouwen	Mannen
6,29%	0,28%

* Bij de bevolking op actieve leeftijd (15-64 jaar).

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten 2010.

TABEL 69:

Flexibiliteit ten voordele van de werknemer naar geslacht (2010)

	Flexibiliteit in werkuren		Flexibiliteit in werkdagen	
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
Doorgaans mogelijk	52,3%	50,6%	39,5%	35,5%
Zelden mogelijk	18,8%	18,4%	15,6%	17,5%
Niet mogelijk	28,9%	31,0%	45,0%	47,1%

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, tweede kwartaal 2010.

6.2 BELEVING EN PRAKTIJK

Tegenover de maatregelen die de overheid neemt, staat de manier waarop mensen de combinatie arbeid-gezin beleven. In 2005 werd in de Enquête naar de Arbeidskrachten een extra module opgenomen rond dit thema. Een aantal vragen met betrekking tot de combinatie arbeid-gezin werd opnieuw opgenomen in de Enquête naar de Arbeidskrachten 2010. In de mate van het mogelijke gebruiken we de meest recente gegevens; voor enkele, meer gedetailleerde indicatoren baseren we ons op de module uit 2005.

De respondenten werden onder andere gevraagd over de flexibiliteit op hun werkplek. Flexibiliteit in werkuren is omschreven als de mogelijkheid om begin- en/of eindtijden van de werkdag om gezinsredenen aan te passen met minstens één uur; flexibiliteit in werkdagen is omschreven als de mogelijkheid om de werktijd zo te organiseren dat men om gezinsredenen volledige dagen vrij kan nemen zonder gebruik te maken van vakantiedagen of buitengewoon verlof. Vaak wordt de veronderstelling gemaakt dat vrouwen veeleer zouden kiezen voor een job waarin deze vormen van flexibiliteit mogelijk zijn. De verschillen tussen vrouwen en mannen blijken echter vrij klein. ([tabel 69](#))

TABEL 70:

Gebruik van kinderopvang voor jongste inwonende kind naar geslacht* (2010)

	Vrouwen	Mannen
Ja	31,1%	32,7%
Neen	68,9%	67,3%
Totaal	100,0%	100,0%

* Bij de bevolking op actieve leeftijd, met inwonende kinderen jonger dan 15 jaar.

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, tweede kwartaal 2010.**TABEL 71:**

Gebruik van kinderopvang naar gezinssituatie en geslacht* (2005)

		Koppel met kinderen		Eenoudergezin	
		Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
	Kleuterschool	15,7%	13,1%	14,6%	16,7%
	Crèches, kinderdagverblijven, onthaalouders, opvang buiten de schooluren	21,9%	16,5%	23,2%	25,2%
	Partner, of een andere persoon die in het huishouden woont	9,8%	31,3%	1,7%	20,6%
	Familieleden, buren, vrienden (onbetaald)	26,1%	19,5%	29,2%	24,8%
	Geen kinderopvang en geen kinderen in de kleuterschool	21,8%	17,1%	25,9%	10,3%
	Specifieke situatie	4,7%	2,5%	5,5%	3,4%
	Totaal	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

* Wie vangt uw kind(-eren) op terwijl u werkt?

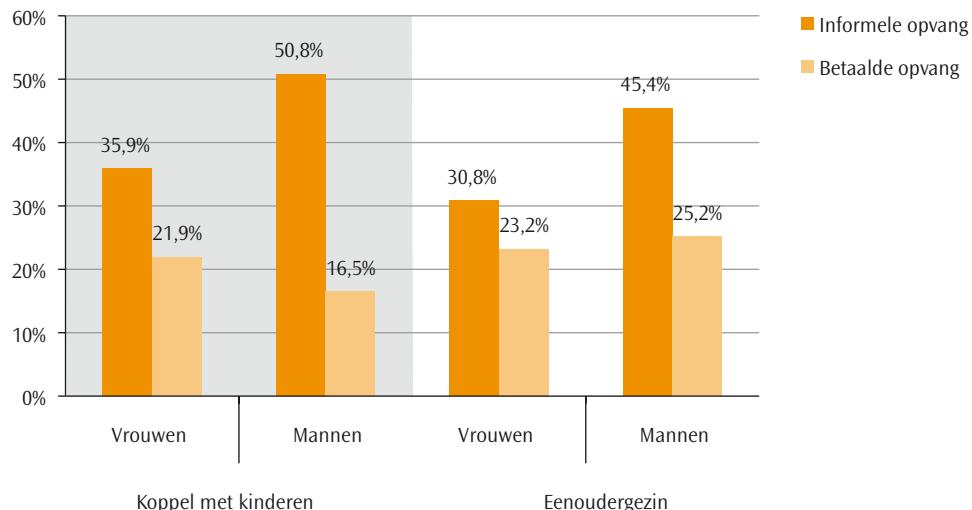
Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, Module combinatie van werk en gezin, tweede kwartaal 2005.

Verder werden de respondenten gevraagd over het gebruik van kinderopvang. Uit tabel 70 blijkt dat in 2010 31% van de vrouwen en 33% van de mannen op actieve leeftijd die inwonende kinderen jonger dan 15 jaar hebben, gebruik maken van kinderopvang voor het jongste inwonende kind. In 2005 werd gevraagd welke (voornaamste) kinderopvang de respondenten gebruiken tijdens de werkuren. In tabel 71 wordt een onderscheid gemaakt naar gezinssituatie (koppels en eenoudergezinnen). Vrouwen kunnen veel minder een beroep doen op de partner of op een ander inwonend gezinslid dan mannen. 31% van de mannen met een partner en 21% van de alleenstaande vaders kunnen de opvang van hun kind(-eren) overlaten aan de (nieuwe) partner of aan een ander inwonend gezinslid. Van de vrouwen met partner kan slechts 10% een beroep doen op haar echtgenoot of vriend. Voor alleenstaande moeders is die mogelijkheid vrijwel onbestaande: voor slechts 2% van hen vangen (nieuwe) partners of andere gezinsleden de kinderen op. Zij kunnen wel iets vaker een beroep doen op familieleden, buren en vrienden. ([tabel 70 en 71](#))

GRAFIK 39:

Gebruik van kinderopvang naar gezinssituatie en geslacht (2005)

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, Module combinatie van werk en gezin, tweede kwartaal 2005.

Als we de verschillende vormen van onbetaalde (informele) opvang optellen en vergelijken met de betaalde opvang, dan blijkt dat mannen veel vaker een beroep kunnen doen op onbetaalde opvang dan vrouwen: 51% van de vaders met partner en 45% van de alleenstaande vaders, tegenover 36% van de moeders met partner en 31% van de alleenstaande moeders. Dat neemt niet weg dat één op vier van de alleenstaande vaders hoofdzakelijk is aangewezen op betaalde opvang. De cijfers voor de alleenstaande moeders (23%) en de moeders met partner (22%) komen daar dicht bij in de buurt. (*tabel 71, grafiek 39*)

TABEL 72:

Neemt (on-)betaald verlof om de kinderen op te vangen tijdens de vakanties* (2005)

	Vrouwen	Mannen
Ja	22,2%	13,3%
Neen	77,8%	86,7%
Totaal	100,0%	100,0%

* Van de personen met inwonende kinderen jonger dan 15 jaar.

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, Module combinatie van werk en gezin, tweede kwartaal 2005.

TABEL 73:

Tevredenheid over de combinatie arbeid-gezin naar geslacht (2005)

	Vrouwen	Mannen
Wenst huidige regeling te behouden	86,7%	91,7%
Wenst (meer uren) te werken	5,6%	2,7%
Wenst minder uren te werken	7,7%	5,6%
Totaal	100,0%	100,0%

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, Module combinatie van werk en gezin, tweede kwartaal 2005.

Voorts namen 22% van de moeders en 13% van de vaders tijdens de schoolvakanties en de periodes dat de crèches gesloten zijn, betaald of onbetaald verlof om de kinderen op te vangen. ([tabel 72](#))

De meeste respondenten blijken tevreden over de manier waarop werk en zorgtaken zijn georganiseerd. Mannen zijn echter meer tevreden dan vrouwen. Van de vrouwen zou 6% meer uren willen werken, of terug aan het werk willen gaan. 8% van de vrouwen zou liever minder uren werken. ([tabel 73](#))

TABEL 74:

Gebrek aan kwaliteitsvolle en betaalbare kinderopvang als voornaamste reden om niet of minder te werken dan gewenst, naar geslacht* (2005)

	Vrouwen	Mannen
Gebrek aan kinderopvangmogelijkheden overdag	12,2%	5,4%
Gebrek aan kinderopvangmogelijkheden buiten de gewone uren	2,9%	2,1%
Gebrek aan kinderopvangmogelijkheden overdag of buiten de gewone uren	1,9%	3,1%
Kinderopvang is te duur	10,6%	0,9%
De beschikbare kinderopvang is van onvoldoende kwaliteit	1,9%	1,5%
Andere reden die geen verband houdt met het gebrek aan geschikte opvangmogelijkheden	70,4%	86,9%
Totaal	100,0%	100,0%

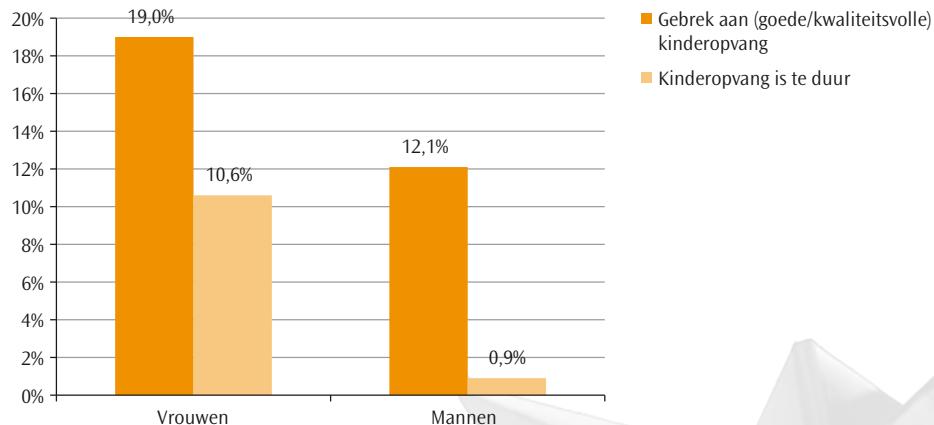
* Van de personen die aangeven dat ze liever (meer uren) zouden werken en minder tijd besteden aan zorgtaken.

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, Module combinatie van werk en gezin, tweede kwartaal 2005.

Gebrek aan betaalbare en kwaliteitsvolle kinderopvang speelt voor meer vrouwen dan mannen een rol in het minder uren werken of het niet gaan werken. Voor 30% van de vrouwen speelt een gebrek aan opvang op één of andere manier een rol; bij de mannen is dat slechts 13%. Terwijl meer dan 10% van de vrouwen vermeldt dat de beschikbare opvang te duur is, vormt dat voor mannen zelden een probleem. ([tabel 74, grafiek 40](#))

GRAFIEK 40:

Gebrek aan kwaliteitsvolle en betaalbare kinderopvang als voornaamste reden om niet of minder te werken dan gewenst, naar geslacht* (2005)

* Van de personen die aangeven dat ze liever (meer uren) zouden werken en minder tijd besteden aan zorgtaken.

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, Module combinatie van werk en gezin, tweede kwartaal 2005.

TABEL 75:

Regelmatige zorg voor andere kinderen of voor zorgbehoevende (zieke, gehandicapte of oudere) familieleden of vrienden, naar geslacht (2010)

	Vrouwen	Mannen
Voor andere kinderen jonger dan 15 jaar	9,5%	7,5%
Voor familieleden of vrienden van 15 jaar of ouder die door ouderdom, ziekte of handicap zorgbehoevend zijn	3,4%	2,4%
Voor andere kinderen en voor zorgbehoevende familieleden of vrienden	0,4%	0,2%
Geen regelmatige zorg voor anderen	86,7%	89,8%
Totaal	100,0%	100,0%

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, tweede kwartaal 2010.

TABEL 76:

Gebrek aan kwaliteitsvolle en betaalbare zorgopvang als voornaamste reden om niet of minder te werken dan gewenst, naar geslacht* (2005)

	Vrouwen	Mannen
Gebrek aan kwaliteitsvolle en betaalbare zorgopvang	51,8%	26,5%
Andere reden die geen verband houdt met het gebrek aan geschikte zorgopvang	48,2%	73,5%
Totaal	100,0%	100,0%

* Omwille van het kleine aantal mannen in de enquête dat minder of niet werkt omwille van de zorg voor anderen, moeten deze cijfers met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

Bron: ADSEI, Enquête naar de Arbeidskrachten, Module combinatie van werk en gezin, tweede kwartaal 2005.

Naast de zorg voor de eigen kinderen, staat in 2010 13% van de vrouwen en 10% van de mannen regelmatig in voor de zorg voor andere kinderen, of voor zorgbehoefende familieleden of vrienden. (*tabel 75*)

Bij de respondenten die in 2005 aangaven minder te werken dan gewenst, vindt de helft van de vrouwen en een kwart van de mannen dat er onvoldoende (zorg-)opvang voorhanden is. (*tabel 76*)

Voor meer informatie over dit onderwerp, zie:

- Website RVA: www.rva.be
- Website ADSEI: www.statbel.fgov.be
- Website IGVM: www.igvm.belgium.be

HOOFDSTUK 7

TIJDSBESTEDING

HOOFDSTUK 7 TIJDSBESTEDING

11 De tabellen 77, 78, 79 en 81 werden samengesteld door Theun-Pieter van Tienoven en Ignace Glorieux (TOR, VUB).

12 In het rapport "Gender en tijdsbesteding" wordt een discriminantenanalyse gepresenteerd: *Gender en tijdsbesteding: verschillen en evolutie in de tijdsbesteding van Belgische vrouwen en mannen (2005, 1999 en 1966)*, Brussel: IGVM, 2009, pp. 27-29.

Een goede manier om verschillen in het dagelijkse leven van vrouwen en mannen te bestuderen, is hun tijdsbesteding vergelijken. Hoewel mensen zich vaak niet bewust zijn van hun vastgeroeste gewoonten, kunnen die worden afgelezen in de patronen van hun wekelijkse tijdsbesteding. In 2009 publiceerde het IGVM het rapport *Gender en tijdsbesteding*, waarin de verschillen tussen vrouwen en mannen ter zake diepgaand werden geanalyseerd. In dit hoofdstuk wordt een kleine selectie uit die studie weergegeven.¹¹

Wanneer er wordt gekeken naar de gemiddelde tijdsbesteding van vrouwen en mannen valt op dat er nog altijd genderstereotiepe patronen bestaan: vrouwen besteden opmerkelijk meer tijd aan huishoudelijk werk en persoonlijke verzorging; mannen werken meer uren buitenhuis en hebben veel meer vrije tijd. Dat wil niet zeggen dat deze stereotypen voor iedereen gelden; het gaat immers om gemiddelden. Er blijken trouwens meer vrouwen 'af te wijken' van het stereotiepe vrouwelijke patroon, dan mannen van het stereotiepe mannelijke.¹²

De voorbije decennia zijn de verschillen tussen vrouwen en mannen minder groot geworden. Werkten mannen in 1966 gemiddeld per week 27 en een half uur langer in een betaalde baan dan vrouwen, dan is dat verschil in 2005 geslonken tot 9 en een half uur. Ook de verdeling van huishoudelijk werk en de zorg voor de kinderen is minder ongelijk geworden: in 2005 waren vrouwen gemiddeld 10 uur per week langer bezig met huishoudelijk werk, in 1999 was dat verschil nog meer dan 11 uur, en in 1966 bedroeg het zelfs 28 uur en 20 minuten. Over het algemeen wordt er minder tijd besteed aan kinderzorg, omdat mensen ook minder kinderen hebben. Toch is ook het genderverschil afgangen: eind jaren zestig besteden vrouwen gemiddeld 4,3 keer meer tijd aan kinderzorg en opvoeding dan mannen. In 1999 en 2005 is dat nog 2,6 keer meer tijd. Hoewel deze evolutie bemoedigend is, blijven er in de 21^e eeuw nog altijd grote verschillen bestaan. Het verschil in vrije tijd tussen vrouwen en mannen is overigens nog toegenomen. ([tabel 77](#))

TABEL 77:

Evolutie in gemiddelde tijdsbesteding per week naar geslacht, vanaf 19 jaar (1966, 1999, 2005)

	Duur per respondent (hh:mm)					
	TBO'66		TBO'99		TBO'05	
	Vrouwen (n=1.051)	Mannen (n=1.025)	Vrouwen (n=3.071)	Mannen (n=2.939)	Vrouwen (n=2.309)	Mannen (n=2.187)
Betaald werk	16:20	43:48	15:28	26:13	15:27	25:02
Huishoudelijk werk	34:49	6:29	25:02	13:46	23:47	13:52
Kinderzorg & opvoeding	3:46	0:52	3:06	1:12	2:54	1:07
Opleiding	1:32	2:11	2:31	2:22	2:30	2:03
Persoonlijke verzorging, eten & drinken	17:22	16:22	16:41	15:39	16:18	14:59
Slapen & rusten	61:42	61:13	62:01	60:14	62:32	60:11
Sociale participatie	7:11	6:59	10:56	10:28	11:01	10:52
Vrije tijd	19:31	22:11	22:35	26:48	22:55	28:42
Verplaatsen	5:17	7:26	9:35	11:13	10:22	11:00

►

	Duur per respondent (hh:mm)					
	Verschillen TBO'66		Verschillen TBO'99		Verschillen TBO'05	
	Vrouwen doen meer	Mannen doen meer	Vrouwen doen meer	Mannen doen meer	Vrouwen doen meer	Mannen doen meer
Betaald werk		27:28		10:45		9:35
Huishoudelijk werk	28:20		11:16		9:55	
Kinderzorg & opvoeding	2:54		1:54		1:47	
Opleiding		0:39		0:09	0:27	
Persoonlijke verzorging, eten & drinken	1:00		1:02		1:19	
Slapen & rusten	0:29		1:47		2:21	
Sociale participatie	0:12		0:28		0:09	
Vrije tijd		2:40		4:13		5:47
Verplaatsen		2:09		1:38		0:38

Bronnen: ADSEI, Belgisch Tijdsbudgetonderzoek 1999 en 2005 (bewerking TOR, VUB); Tijdsbudgetonderzoek 1966, Philip J. Stone, Henry A. Murray Research Center, Massachusetts (analyses TOR, VUB).

TABEL 7B:

Gemiddelde tijdsbesteding per week naar leeftijd van het jongste kind en geslacht, van 19 tot en met 65 jaar (2005)

	Duur per respondent (hh:mm)							
	Jongste kind jonger dan 7 jaar		Jongste kind tussen 7 en 25 jaar		Geen kinderen of jongste kind ouder dan 25 jaar (leeftijd respondent 18-55 jaar)		Geen kinderen of jongste kind ouder dan 25 jaar (leeftijd respondent 56-65 jaar)	
	Vrouwen (n=349)	Mannen (n=313)	Vrouwen (n=698)	Mannen (n=621)	Vrouwen (n=631)	Mannen (n=612)	Vrouwen (n=916)	Mannen (n=861)
Betaald werk	15:38	28:55	16:50	31:50	21:15	28:19	1:32	3:20
Huishoudelijk werk	23:22	13:31	28:34	14:46	20:18	14:09	29:30	20:06
Kinderzorg & opvoeding	12:50	4:58	1:38	0:31	0:30	0:13	1:14	0:39
Opleiding	0:56	0:36	0:23	0:22	1:33	0:59	0:21	0:14
Persoonlijke verzorging, eten & drinken	14:45	14:23	16:09	14:54	16:24	14:52	17:30	17:19
Slapen & rusten	62:46	60:03	61:25	58:07	62:55	59:25	66:48	64:28
Sociale participatie	9:01	10:46	11:05	9:54	10:52	10:34	10:44	11:46
Vrije tijd	18:21	22:38	20:47	25:45	29:06	28:03	33:08	41:40
Verplaatsen	10:08	12:01	11:01	11:36	8:17	11:06	6:47	8:13

n=5.002

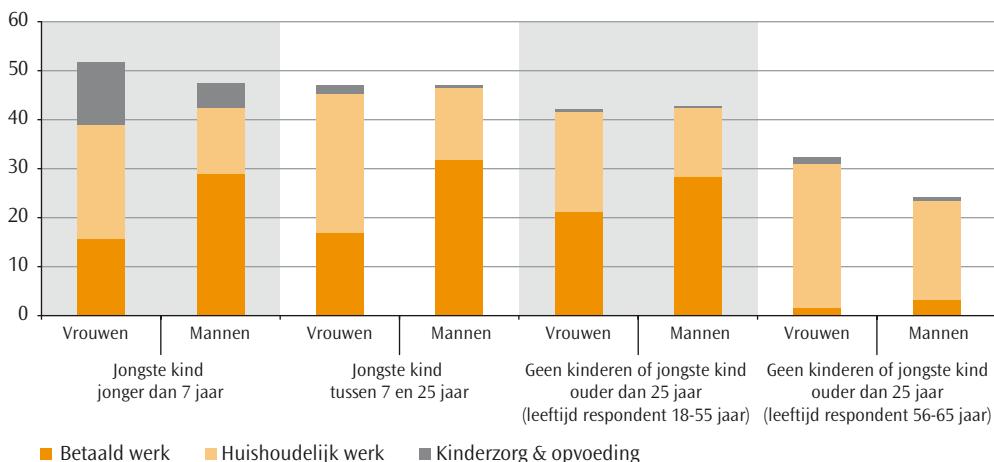
Bron: ADSEI, Belgisch Tijdsbudgetonderzoek 2005 (analyses TOR, VUB).

Tabel 78 geeft de gemiddelde tijdsbesteding weer van vrouwen en mannen naar de leeftijd van het jongste kind. Bij vrouwen en mannen die geen kinderen jonger dan 25 jaar ten laste hebben, is er een onderscheid gemaakt tussen de jongere en de oudere generatie. Bij betaald werk valt op dat de 56- tot 65-jarigen nog weinig aan het werk zijn. Vrouwen zonder kinderen ten laste zijn het meest actief op de arbeidsmarkt: gemiddeld 21 uur en een kwartier per week. Vrouwen met nog jonge kinderen werken in verhouding het minst vaak buitenhuis. Zoals ook in andere studies is aangetoond, hebben kinderen voor mannen een omgekeerd effect: mannen met kinderen tussen 7 en 25 jaar zijn net het meest actief op de arbeidsmarkt. Het verschil in uren tussen vrouwen en mannen is het grootst in die categorie. Dat geldt ook voor het verschil in huishoudelijk werk. Wanneer er kinderen in huis zijn, doen vrouwen bijna het dubbele van mannen; anders doen ze ongeveer anderhalve keer meer. (*tabel 78, grafiek 41*)

GRAFIEK 41:

Gemiddeld aantal uren per week besteed aan betaald en onbetaald werk naar leeftijd van het jongste kind en geslacht, van 19 tot en met 65 jaar (2005)

Bron: ADSEI, Belgisch Tijdsbudgetonderzoek 2005 (analyses TOR, VUB).

Wanneer er nog jonge kinderen zijn, besteden vrouwen gemiddeld bijna 13 uur per week aan kinderzorg en opvoeding en mannen bijna 5 uur. Wanneer de kinderen groter worden daalt dat drastisch tot respectievelijk anderhalf uur en een half uur. Hierbij moet er rekening mee worden gehouden dat een aantal van de activiteiten die je met of voor grotere kinderen doet in andere categorieën terechtkomt (zoals sociale participatie of huishoudelijk werk). (*tabel 78, grafiek 41*)

TABEL 79:

Gemiddelde werklast per week naar leeftijd van het jongste kind, arbeidssituatie en geslacht (2005)

	Duur per respondent (hh:mm)		
	Vrouwen	Mannen	Verschil vrouwen t.o.v. mannen
<i>Naar leeftijd van het jongste kind (n=5.200)</i>			
Jongste kind jonger dan 7 jaar	51:50	47:24	+4:26
Jongste kind tussen 7 en 25 jaar	47:02	47:07	- 0:05
Geen kinderen of jongste kind ouder dan 25 jaar (leeftijd respondent 18-55 jaar)	42:05	42:42	-0:37
Geen kinderen of jongste kind ouder dan 25 jaar (leeftijd respondent 56-65 jaar)	32:17	24:07	+8:10
Gemiddeld ^a	41:16	37:49	+3:27
<i>Naar arbeidssituatie (n=5.295)</i>			
Voltijds werkend	50:53	48:48	+2:05
Deeltijds werkend	47:02	b	.
Niet-werkend	32:49	22:11	+10:38
Gemiddeld ^c	40:31	37:36	+2:55
<i>Totale bevolking (n=6.400)</i>			
Gemiddeld	35:53	32:57	+2:56

a Gemiddelde werklast voor vrouwen en mannen in de Belgische bevolking die niet inwoners bij ouder(s).

b De steekproef omvat slechts 88 waarnemingen van deeltijds werkende mannen, wat een realistische weergave is van de omvang van deeltijds werk bij mannen, maar te weinig om in een analyse op te nemen.

c Gemiddelde werklast voor vrouwen en mannen in de Belgische bevolking die niet schoolgaand zijn of studeren.

Bron: ADSEI, Belgisch Tijdsbudgetonderzoek 2005 (analyses TOR, VUB).

Tabel 79 toont de gemiddelde werklast naar de leeftijd van het jongste kind en naar de arbeidssituatie. De werklast is de som van de uren betaald werk, huishoudelijk werk en kinderzorg en opvoeding. Het lijkt er immers sterk op dat betaald werk en onbetaald werk elkaar ten dele uitsluiten: de uren die er in het een worden gestoken, worden niet besteed aan het andere. Nochtans ligt de werklast voor vrouwen een stuk hoger dan voor mannen. De werklast is het hoogst voor vrouwen met jonge kinderen en voor voltijds werkende vrouwen. De idee van een 'dubbele belasting' is daaraan niet vreemd. Het verschil met mannen is het grootst voor de 55-plussers en de niet-actieven. De werklast van vrouwen en mannen ligt het dichtst bij elkaar als er geen kinderen zijn, of wanneer de kinderen tussen 7 en 25 jaar zijn. Uit tabel 78 en grafiek 41 weten we dat de samenstelling van de werklast wel verschilt. ([tabel 79](#))

TABEL 80:

Huishoudelijk werk naar geslacht (2005)

Huishoudelijk werk ^a	Duur per respondent (hh:mm)			
	Vrouwen (n=2.934)	Mannen (n=2.766)	Vrouwen besteden ... keer meer tijd aan	Mannen besteden ... keer meer tijd aan
Maaltijdbereiding	6:09	2:27	2,5	
Afwas sen	2:10	1:08	1,9	
Schoonmaken	4:35	1:35	2,9	
Wassen & strijken	2:50	0:15	11,3	
Klus sen (excl. tuinieren)	0:56	2:35		2,8
Tuinieren	0:44	1:45		2,4
Boodschappen	3:19	2:25	1,4	
Administratie	0:50	0:55		1,1

a De lijst van huishoudelijke taken is niet uitputtend.

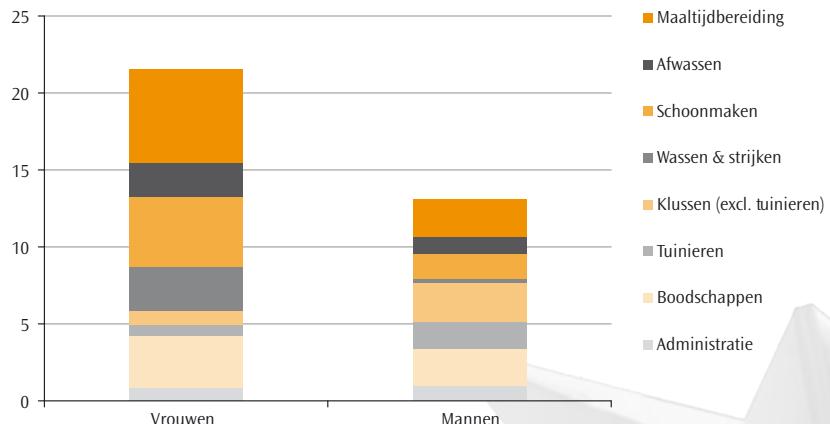
n=5.700

Bron: ADSEI, Belgisch Tijdsbudgetonderzoek 2005 (website www.time-use.be).

Mannen nemen niet alleen veel minder huishoudelijk werk op zich, maar het gaat ook om andere soorten taken. Eten klaarmaken neemt op een week het meeste tijd in beslag, gevolgd door schoonmaken en boodschappen doen. Vrouwen wassen gemiddeld tweemaal meer af dan mannen, maken driemaal vaker schoon, en wassen en strijken elf keer meer dan mannen. Ze koken twee en halve keer meer dan mannen. Mannen zijn vooral bezig met klussen, eten maken en boodschappen doen. Ze klussen bijna drie keer meer dan vrouwen en werken twee en halve keer meer in de tuin. (*tabel 80, grafiek 42*)

GRAFIK 42:

Gemiddeld aantal uren per week besteed aan huishoudelijk werk naar geslacht (2005)

Bron: ADSEI, Belgisch Tijdsbudgetonderzoek 2005 (website www.time-use.be).

TABEL B1:

Gemiddelde tijdsbesteding van tieners op een schooldag, zaterdag en zondag naar geslacht, van 12 tot en met 18 jaar (2005)

	Duur per respondent (hh:mm)					
	Schooldag		Zaterdag		Zondag	
	Meisjes (n=355)	Jongens (n=345)	Meisjes (n=180)	Jongens (n=160)	Meisjes (n=176)	Jongens (n=185)
Betaald werk	0:08	0:15	0:36	0:03	0:00	0:18
Huishoudelijk werk	0:47	0:36	1:22	0:39	1:00	0:40
Kinderzorg & opvoeding	0:03	0:02	0:10	0:02	0:04	0:03
Opleiding	4:50	4:36	1:00	0:46	1:26	0:56
Persoonlijke verzorging, eten & drinken	2:01	2:01	2:25	2:07	2:20	2:04
Slapen & rusten	9:31	9:16	9:48	9:29	11:31	10:44
Sociale participatie	1:11	1:00	2:06	2:26	1:33	1:41
Vrije tijd	3:53	4:51	5:09	6:58	5:06	6:24
Verplaatsen	1:29	1:20	1:19	1:24	0:53	1:05

	Duur per respondent (hh:mm)					
	Verschillen schooldag		Verschillen zaterdag		Verschillen zondag	
	Meisjes doen meer	Jongens doen meer	Meisjes doen meer	Jongens doen meer	Meisjes doen meer	Jongens doen meer
Betaald werk			0:07 ^{n.s.}	0:33*		0:18*
Huishoudelijk werk	0:11*			0:43*		0:20*
Kinderzorg & opvoeding	0:01 ^{n.s.}			0:08 ^{n.s.}		0:01 ^{n.s.}
Opleiding	0:14 ^{n.s.}			0:14 ^{n.s.}		0:30*
Persoonlijke verzorging, eten & drinken	-	-		0:18*		0:16*
Slapen & rusten	0:15 ^{n.s.}			0:19 ^{n.s.}		0:47*
Sociale participatie	0:11 ^{n.s.}				0:20 ^{n.s.}	0:08 ^{n.s.}
Vrije tijd			0:58*		1:49*	1:18*
Verplaatsen	0:09 ^{n.s.}				0:05 ^{n.s.}	0:12 ^{n.s.}

* Verschil is significant voor $p \leq 0.05$; n.s. verschil is niet significant.

n= 700

Bron: ADSEI, Belgisch Tijdsbudgetonderzoek 2005 (analyses TOR, VUB).

De genderstereotiepe verschillen tussen vrouwen en mannen zitten er al van jongens af aan in. Tabel 81 geeft de gemiddelde tijdsbesteding van tieners weer voor een schooldag, een zaterdag en een zondag. Meisjes tussen 12 en 18 jaar doen op een schooldag een derde meer huishoudelijk werk dan jongens, op zondag doen ze anderhalve keer zoveel als jongens en op zaterdag het dubbele. Jongens hebben meer vrije tijd dan meisjes: op een schooldag hebben ze een uur meer vrije tijd. In het weekend loopt dat op: op zaterdag is het verschil bijna twee uur. Meisjes studeren meer, maar enkel op zondag is dat verschil ook statistisch significant. (*tabel 81*)

Voor meer informatie over dit onderwerp, zie:

- *Gender en tijdsbesteding: verschillen en evolutie in de tijdsbesteding van Belgische vrouwen en mannen (2005, 1999 en 1966)*, Brussel: IGVM, 2009.
- *Gender en inkomen: analyse en ontwikkeling van indicatoren* (hoofdstuk 5, Analyse van ongelijkheden in tijd tussen vrouwen en mannen in België), Brussel: IGVM, 2011.
- Website Belgisch tijdsbudgetonderzoek: www.time-use.be
- Website onderzoeksgroep TOR, Vrije Universiteit Brussel: www.vub.ac.be/TOR
- Website ADSEI: www.statbel.fgov.be

HOOFDSTUK 8

BESLUITVORMING

HOOFDSTUK 8 BESLUITVORMING

194

HOOFDSTUK 8

Een gelijke participatie van vrouwen en mannen in machtsstructuren en besluitvorming is één van de strategische doelstellingen van het actieplatform dat tijdens de vierde Wereldvrouwenconferentie in Peking (1995) werd aangenomen. De deelname van vrouwen aan de macht is enerzijds een noodzakelijke voorwaarde om de genderdimensie in het beleid te integreren, en dus om gelijkheid van vrouwen en mannen te realiseren. Anderzijds is gelijkheid in besluitvorming ook een vereiste voor rechtvaardigheid of democratie: het is immers fundamenteel onrechtvaardig wanneer vrouwen niet meebeslissen.

Genderindicatoren in verband met besluitvorming zijn relatief eenvoudig: vrouwen en mannen worden geteld en hun aantal worden in verhouding weergegeven. Er bestaan vanzelfsprekend ook meer complexe indicatoren, waarbij de inhoud van beleidsinitiatieven en -beslissingen van vrouwen en mannen in de analyse wordt opgenomen. We mogen immers niet ontkennen dat ook mannen een genderbewust beleid kunnen uitstippelen en uitvoeren. Die meer verfijnde indicatoren vallen echter buiten de scope van deze publicatie.

In een eerste paragraaf worden de gegevens beschreven in verband met de politieke besluitvorming; in de tweede die met betrekking tot de rechterlijke macht; de derde paragraaf behandelt de federale overheidsadministratie; ten slotte worden de Nationale Arbeidsraad, de Nationale Bank van België en het bedrijfsleven besproken.

13 Op de website www.belgium.be wordt onder de hoofding 'Over België' een beknopte toelichting gegeven bij de staatsstructuur.

8.1

POLITIEKE MACHT

In België zijn er quotawetten van kracht die de evenwichtigheid van kieslijsten regelen. De invoering van deze genderquota, die gelden voor het federale, regionale, provinciale en gemeentelijke niveau, kunnen worden gezien als een sleutelfactor voor het versterken van de politieke deelname van vrouwen. In de leeswijzer zijn verschillende publicaties van het IGVM opgenomen waarin deze quotawetten meer in detail worden besproken.

België heeft een vrij complexe staatsstructuur. In het totaal telt het land zes parlementen en zes regeringen. Bovendien is er een zekere asymmetrie in de landsdelen.¹³

TABEL B2:

Aantal en aandeel parlementsleden naar geslacht* (2009-2010)

		Aantal		Aandeel	
		Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
	Federaal Parlement	85	136	38,5%	61,5%
	Kamer van Volksvertegenwoordigers	58	92	38,7%	61,3%
	Senaat	27	44	38,0%	62,0%
	Parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	39	50	43,8%	56,2%
	Parlement van de Duitstalige Gemeenschap	7	18	28,0%	72,0%
	Parlement van de Franse Gemeenschap	34	60	36,2%	63,8%
	Vlaams Parlement	49	75	39,5%	60,5%
	Waals Parlement	26	49	34,7%	65,3%

* Voor de regionale parlementen betreft het de situatie na de verkiezingen van 7 juni 2009; voor het Federaal Parlement betreft het de situatie na de verkiezingen van 13 juni 2010.

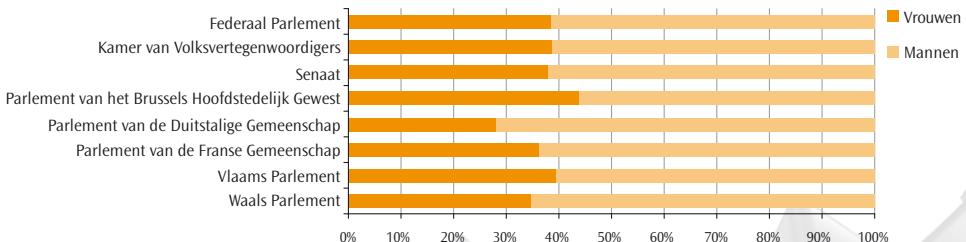
Bronnen: IGVM; *De politieke vertegenwoordiging van vrouwen na de verkiezingen van 7 juni 2009: een objectieve balans van de quota*, Brussel: IGVM, 2010.

¹⁴ Federatie Wallonië-Brussel sinds het voorstel van resolutie betreffende het gebruik van de benaming 'Federatie Wallonië-Brussel' in de communicatie van de Franse Gemeenschap, goedgekeurd door het Parlement van de Franse Gemeenschap op 25 mei 2011. (Het gebruik van de term 'Franse Gemeenschap' verwijst naar de geldende terminologie op het moment van de verkiezingen die in deze publicatie in beschouwing worden genomen.)

Tabel 82 en grafiek 43 tonen het aantal en aandeel vrouwen en mannen voor de verschillende parlementen: het Federaal Parlement, dat is opgedeeld in de Kamer van Volksvertegenwoordigers en de Senaat, het Vlaams Parlement, het Waals Parlement, het Brussels Hoofdstedelijk Parlement, het Parlement van de Franse Gemeenschap¹⁴ en het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap. Het betreft het aantal vrouwelijke en mannelijke mandatarissen dat de eed heeft afgelegd na de betreffende verkiezingen. Voor de meeste parlementen ligt het aandeel vrouwen tussen 30% en 40%. Uitschieter in positieve zin is het Parlement van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dat 43,8% vrouwelijke leden telt. Ook het Vlaams Parlement scoort met bijna 40% vrouwelijke mandatarissen hoog. Het Parlement van de Duitstalige Gemeenschap doet het met 28% vrouwelijke leden relatief slecht. (*tabel 82, grafiek 43*)

GRAFIK 43:

Aandeel parlementsleden naar geslacht* (2009-2010)

* Voor de regionale parlementen betreft het de situatie na de verkiezingen van 7 juni 2009; voor het Federaal Parlement betreft het de situatie na de verkiezingen van 13 juni 2010.

Bronnen: IGVM; *De politieke vertegenwoordiging van vrouwen na de verkiezingen van 7 juni 2009: een objectieve balans van de quota*, Brussel: IGVM, 2010.

TABEL B3:

Aantal en aandeel regeringsleden naar geslacht* (2009-2011)

	Aantal		Aandeel	
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
Federale regering**	6	13	31,6%	68,4%
Brusselse Gewestregering	2	6	25,0%	75,0%
Duitstalige Gemeenschapsregering	1	3	25,0%	75,0%
Franse Gemeenschapsregering	3	4	42,9%	57,1%
Vlaamse regering	4	5	44,4%	55,6%
Waalse Gewestregering	1	7	12,5%	87,5%

* Voor de gemeenschaps- en gewestregeringen betreft het de samenstelling aan het begin van de legislatuur 2009-2014; voor de federale regering betreft het de samenstelling van de regering Di Rupo I bij haar eedaflegging (06/12/2011). Regeringsherschikkingen tijdens de legislatuur worden niet in beschouwing genomen.

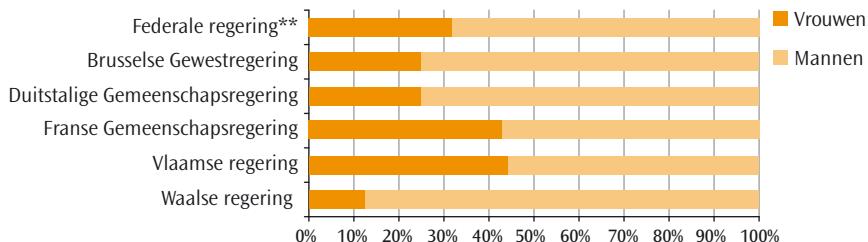
** De staatssecretarissen zijn hierbij inbegrepen.

Bronnen: IGVM; *De politieke vertegenwoordiging van vrouwen na de verkiezingen van 7 juni 2009: een objectieve balans van de quota*, Brussel: IGVM, 2010.

Tabel 83 en grafiek 44 geven het aantal en aandeel vrouwen en mannen weer in de verschillende regeringen van België. In vergelijking met het aandeel vrouwelijke parlementsleden, zijn vrouwen ondervertegenwoordigd in de regeringen. De Vlaamse regering (44,4% vrouwen) en de Franse Gemeenschapsregering (42,9% vrouwen) vormen daarop een uitzondering. Vooral de Waalse Gewestregering doet het met slechts één vrouwelijke minister op acht erg slecht. ([tabel 83, grafiek 44](#))

GRAFIK 44:

Aandeel regeringsleden naar geslacht* (2009-2011)

* Voor de gemeenschaps- en gewestregeringen betreft het de samenstelling aan het begin van de legislatuur 2009-2014; voor de federale regering betreft het de samenstelling van de regering Di Rupo I bij haar edaflegging (06/12/2011). Regeringsherschikkingen tijdens de legislatuur worden niet in beschouwing genomen.

** De staatssecretarissen zijn hierbij inbegrepen.

Bronnen: IGVM; *De politieke vertegenwoordiging van vrouwen na de verkiezingen van 7 juni 2009: een objectieve balans van de quota*, Brussel: IGVM, 2010.

TABEL B4:

Aantal en aandeel ministers voor enkele belangrijke bevoegdheden naar geslacht* (1999-2011)

	Aantal**		Aandeel	
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
Eerste Minister	0	7	,0%	100%
Vice-Eerste Minister	12	22	35,3%	64,7%
Minister van Ambtenarenzaken***	4	3	57,1%	42,9%
Minister van Begroting	1	6	14,3%	85,7%
Minister van Binnenlandse zaken	3	5	37,5%	62,5%
Minister van Buitenlandse zaken	0	9	,0%	100%
Minister van Landsverdediging	0	7	,0%	100%
Minister van Financiën	0	7	,0%	100%
Minister van Justitie	2	6	25,0%	75,0%
Minister van Sociale zaken	5	3	62,5%	37,5%
Minister van Werk	6	3	66,7%	33,3%

* We namen hiervoor de zeven laatste regeringen in beschouwing, d.i. vanaf de regering Guy Verhofstadt I (12/07/1999–19/05/2003) tot en met de regering Elio Di Rupo I (06/12/2011–...).

** Een minister die in twee regeringen dezelfde bevoegdheid heeft, wordt dubbel geteld. Bij een ministerwissel tijdens een legislatuur worden beide ministers geteld. Indien een minister verschillende bevoegdheden combineert tijdens één regeerperiode, dan wordt dit apart in de tellingen opgenomen. Vice-Eerste ministers worden geteld binnen die functie en binnen hun andere bevoegdheid.

*** In de regering Elio Di Rupo I is een staatssecretaris bevoegd voor ambtenarenzaken, en wordt de bevoegdheid voor deze regering daarom niet mee opgenomen in de telling.

Bron: IGVM.

Voor de federale regering werd voor de periode 1999-2011 nagegaan in welke mate de belangrijke ministerposten door vrouwen, dan wel mannen werden waargenomen. We stellen een duidelijke segregatie in de bevoegdheden vast. In de periode 1999-2011 was geen enkele vrouwelijke minister bevoegd voor buitenlandse zaken, financiën en landsverdediging. België heeft ook nog nooit een vrouwelijke eerste minister gehad. Bevoegdheden zoals sociale zaken, ambtenarenzaken en werk, blijken in de laatste regeringen daarentegen vaker door vrouwelijke dan mannelijke ministers te worden waargenomen. Ter informatie vermelden we nog dat ook gelijke kansen een bij uitstek ‘vrouwelijke’ bevoegdheid is, hoewel ze in de regeringen Verhofstadt II en III door een man werd waargenomen. ([tabel 84](#))

TABEL B5:

Aantal en aandeel vrouwen en mannen in het Europees Parlement en in de Europese Commissie* (2011)

	Aantal		Aandeel	
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
Europees Parlement	256	480	34,8%	65,2%
Belgische delegatie in het Europees Parlement	8	14	36,4%	63,6%
Europese Commissie	9	18	33,3%	66,7%

* Toestand op 16/02/2011.

Bronnen: Websites Europees Parlement en Europese Commissie.

Het Europese niveau wordt op beleidvlak steeds belangrijker. Daarom geven we ook enkele cijfers met betrekking tot de vrouwelijke vertegenwoordiging in het Europees Parlement en de Europese Commissie. Van de 736 Europese parlementsleden is 34,8% vrouw. België doet het iets beter dan dit gemiddelde: 8 van de 22 leden van de Belgische delegatie (36,4%) is vrouw. De Europese Commissie, die bestaat uit 27 leden, telt exact een derde vrouwelijke commissarissen. België heeft voor de periode 2010-2014 een man afgevaardigd. Sinds het ontstaan van de Europese Commissie in 1958 was dat overigens altijd het geval. ([tabel 85](#))

TABEL B6:

Aantal en aandeel van vrouwen in bestuursorganen van provincies* (2011)

	Gouverneur	Bestendige deputatie	Provinciegriffier	Provincieraads- leden
Antwerpen	V	1/6	M	35/84 41,7%
Henegouwen	M	2/6	M	34/84 40,5%
Limburg	M	1/6	V	29/75 38,7%
Luik	M	1/6	V	39/84 46,4%
Luxemburg	M	2/6	M	21/56 37,5%
Namen	M	2/6	M	14/56 25,0%
Oost-Vlaanderen	M	1/6	M	34/84 40,5%
Vlaams-Brabant	M	3/6	M	33/84 39,3%
Waals-Brabant	V	1/6	V	20/48 41,7%
West-Vlaanderen	M	1/6	M	29/84 34,5%
Totaal aandeel vrouwen	20,0%	25,0%	30,0%	288/739 39,0%

* Toestand op 18/11/2011.

Bronnen: Agentschap voor Binnenlands Bestuur van de Vlaamse overheid; Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest; Direction générale opérationnelle des Pouvoirs locaux, de l'Action sociale et de la Santé van de Service public de Wallonie; websites provincies.

Op het niveau van de provincies wordt het bestuur waargenomen door een gouverneur, de deputatie en de provincieraad. De gouverneur, die wordt benoemd door de gewestregering, staat aan het hoofd van de provincie. De deputatie is de uitvoerende macht op provinciaal niveau, en bestaat uit 6 gedeputeerden, naast de provinciegriffier, die de secretaris van de deputatie is, en de gouverneur, die de deputatie voorzit. De provincieraad is het wetgevende orgaan van de provincie. Het aantal leden ervan is afhankelijk van het aantal inwoners van de provincie.

Het aandeel vrouwelijke provincieraadsleden varieert tussen 25% (Namen) en 46% (Luik). Gemiddeld ligt het aandeel op 39%. De deputatie van Vlaams-Brabant is evenredig samengesteld uit drie vrouwen en drie mannen. De deputaties van Henegouwen, Luxemburg en Namen tellen twee vrouwelijke leden; de andere provincies tellen slechts één vrouwelijke gedeputeerde. Enkel in Limburg, Luik en Waals-Brabant is de provinciegriffier een vrouw; in de andere provincies wordt die functie door een man waargenomen. Twee van de tien provinciegouverneurs zijn vrouw: de gouverneurs van Waals-Brabant en Antwerpen. ([tabel 86](#))

TABEL B7:

Aandeel vrouwen in lokale besturen naar provincie en in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest* (2011)

	Burgemeesters**	Schepen	Gemeenteraadsleden
Antwerpen	10,1%	31,0%	34,5%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	26,3%	39,2%	42,5%
Henegouwen	7,5%	29,1%	34,1%
Limburg	11,1%	31,9%	33,7%
Luik	11,0%	27,2%	38,7%
Luxemburg	13,9%	26,1%	31,1%
Namen	2,6%	27,6%	34,7%
Oost-Vlaanderen	9,2%	30,6%	33,5%
Vlaams-Brabant	12,3%	31,0%	34,4%
Waals-Brabant	7,7%	37,7%	38,2%
West-Vlaanderen	10,9%	32,0%	35,2%
Totaal aandeel vrouwen	10,3%	30,7%	35,1%

* Toestand op 17/02/2011 (lokale besturen in Vlaanderen en Waals Gewest) / 21/02/2011 (lokale besturen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

** De waarnemende burgermeesters zijn hierbij inbegrepen.

Bronnen: Agentschap voor Binnenlands Bestuur van de Vlaamse overheid; Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest; Direction générale opérationnelle des Pouvoirs locaux, de l'Action sociale et de la Santé van de Service public de Wallonie.

Vrouwelijke burgemeesters zijn nog steeds veeleer uitzonderingen. Iets meer dan 10% van de burgemeesters is vrouw. De variatie tussen provincies is echter erg groot: in de provincie Namen is er slechts 1 vrouwelijke burgemeester (2,6%); de provincie Luxemburg scoort met 13,9% vrouwelijke burgemeesters het hoogst. Het aandeel vrouwelijke schepenen en gemeenteraadsleden varieert minder sterk over de provincies. Voor het hele land is 30,7% van de schepenen vrouw. De gemeenten van Waals-Brabant scoren het hoogst met 37,8% vrouwelijke schepenen. 35,1% van de gemeenteraadsleden in België is vrouw, met Waals-Brabant (38,2% vrouwelijke gemeenteraadsleden) als koploper. De negentien gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest doen het telkens beter dan het nationale gemiddelde, met meer dan een kwart (26,3%) vrouwelijke burgemeesters, bijna 40% vrouwelijke schepenen en 42,4% vrouwelijke gemeenteraadsleden. (*tabel 87*)

TABEL 8B:

Aantal en aandeel magistraten naar geslacht (2010)

	Zetel				Parket			
	Aantal		Aandeel		Aantal		Aandeel	
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
Federaal Parket					7	16	30,4%	69,6%
Hof van Cassatie	5	22	18,5%	81,5%	1	14	6,7%	93,3%
Hoven van beroep*	171	195	46,7%	53,3%	31	77	28,7%	71,3%
Arbeidshoven*	22	34	39,3%	60,7%	6	19	24,0%	76,0%
Rechtbanken van eerste aanleg	331	275	54,6%	45,4%	296	271	52,2%	47,8%
Arbeidsrechtbanken	81	52	60,9%	39,1%	46	42	52,3%	47,7%
Rechtbanken van koophandel	48	62	43,6%	56,4%				
Vredegerechten*	57	135	29,7%	70,3%				
Politierechtbanken*	27	79	25,5%	74,5%				
Strafuitvoeringsrechtbanken	5	5	50,0%	50,0%	5	5	50,0%	50,0%
Totaal	747	859	46,5%	53,5%	392	444	46,9%	53,1%

* De toegevoegde rechters zijn hierbij inbegrepen.

Bron: FOD Justitie.

15 Bron: ADSEI, *Enquête naar de Arbeidskrachten*, 2010.

8.2 RECHTERLIJKE MACHT

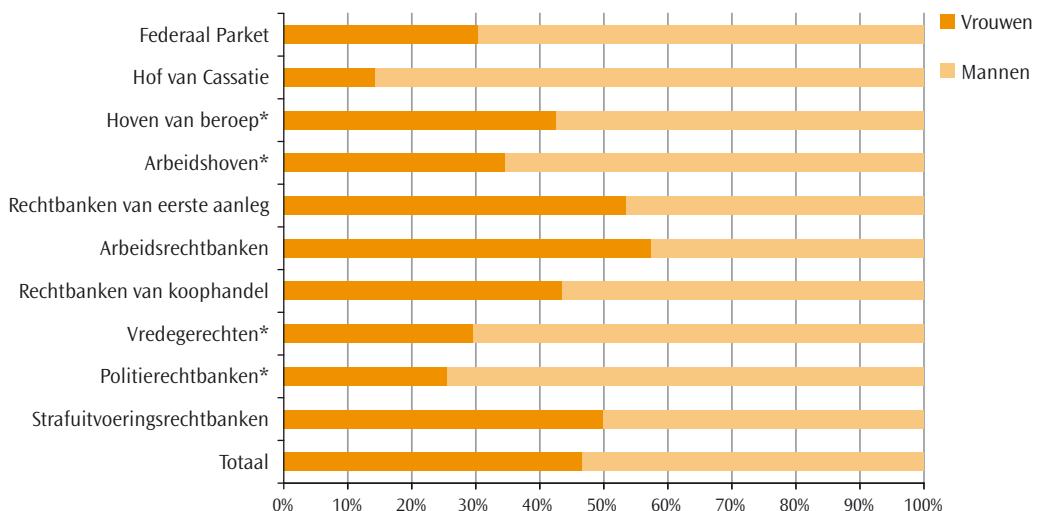
In de rechterlijke macht is er de laatste jaren een stille revolutie aan de gang. Terwijl het beroep van rechter en advocaat vanouds mannenberoepen waren en de weigering om een vrouwelijke juriste, Marie Popelin, toe te laten tot de balie zelfs aan de wieg stond van de vrouwenbeweging in België, zien we de laatste jaren een geleidelijke vervrouwelijking van de rechterlijke macht optreden. Zo was in 2010 48,7% van de advocaten en juridische adviseurs vrouw.¹⁵

Uit tabel 88 blijkt dat deze vervrouwelijking zich ook doorzet in de magistratuur. We maken een onderscheid tussen de zetel of ‘zittende magistratuur’, met andere woorden de rechters, en de ‘staande magistratuur’, d.i. het parket of openbaar ministerie. In 2010 was meer dan 46% van alle magistraten vrouw. Het verschil tussen het globale aandeel vrouwen bij de zetel en dat bij het parket is verwaarloosbaar, maar het aandeel vrouwelijke magistraten varieert wel sterk over de verschillende hoven en rechtbanken, en per type rechtbank soms tussen rechters en parketmagistraten.

GRAFIK 45:

Aandeel magistraten naar geslacht (2010)

*De toegevoegde rechters zijn hierbij inbegrepen.

Bron: FOD Justitie.

Bij de Arbeidsrechtbanken is 61% van de rechters en 52% van de parketmagistraten vrouw; bij het Hof van Cassatie is dat respectievelijk slechts 19% en 7%. Ook bij de Rechtbanken van eerste aanleg zijn er meer vrouwelijke dan mannelijke magistraten, met 55% vrouwelijke rechters en 52% vrouwelijke parketmagistraten. Bij de Strafuitvoeringsrechtbanken, die in 2006 werden opgericht en bevoegd zijn voor beslissingen inzake vervroegde invrijheidsstelling, is de vrouw-manverhouding gelijk. Bij het Federaal Parket, de Vrederechten en de Politierechtbanken, en bij de parketten van de Hoven van beroep en de Arbeidshoven zijn er een kwart tot een derde vrouwelijke magistraten. Het Hof van Cassatie, de Hoven van beroep en de Arbeidshoven staan hiërarchisch boven de andere rechtbanken. Wellicht moet de lagere aanwezigheid van vrouwen daar worden geïnterpreteerd als (de restanten van) een glazen plafond. (*tabel 88, grafiek 45*)

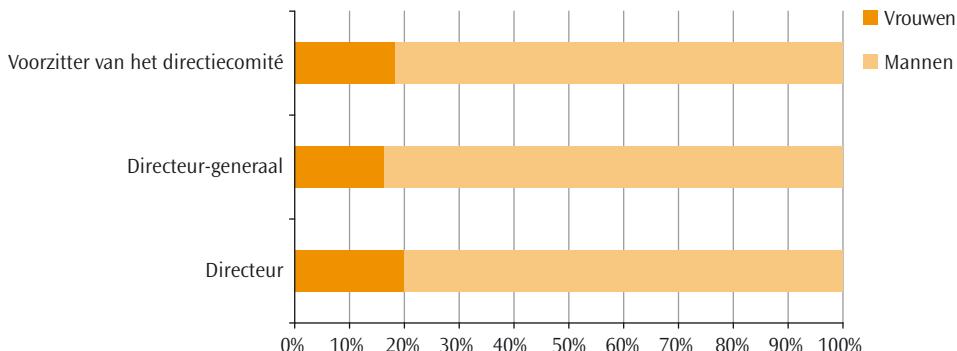
TABEL 89:

Aantal en aandeel leidinggevenden binnen de federale overheid naar geslacht (2011)

	Aantal		Aandeel	
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
Voorzitter van het directiecomité	7	31	18,4%	81,6%
Directeur-generaal	13	66	16,5%	83,5%
Directeur	3	12	20,0%	80,0%

Bron: FOD Personeel & Organisatie.**GRAFIK 46:**

Aandeel leidinggevenden binnen de federale overheid naar geslacht (2011)

Bron: FOD Personeel & Organisatie.

16 Van de 82.457 federale ambtenaren zijn er 43.350 vrouwen (52,6%) en 39.107 mannen (47,4%) (toestand op 01/01/2011). Bron: FOD Personeel & Organisatie, 2011.

8.3

FEDERALE OVERHEID

Van een vervrouwelijking van de topfuncties binnen de federale overheidsadministratie is voorlopig nog weinig sprake. Tabel 89 geeft de verdeling weer voor de drie hoogste niveaus binnen de federale overheidsadministratie. Het betreft de voorzitters van het directiecomité, directeurs-generaal en directeurs voor het geheel van de federale overheidsdiensten, programmatorische overheidsdiensten en parastatale instellingen. Nauwelijks één vijfde van de federale topambtenaren is vrouw, terwijl vrouwen meer dan de helft van het totale personeelsbestand van de federale overheidsadministratie uitmaken.¹⁶ Rekening houdend met de voorbeeldfunctie van de overheidssector, is dit een veeleer mager resultaat. (*tabel 89, grafiek 46*)

TABEL 90:

Aantal en aandeel vrouwen en mannen in diplomatieke loopbanen (toestand op 31/12/2010)

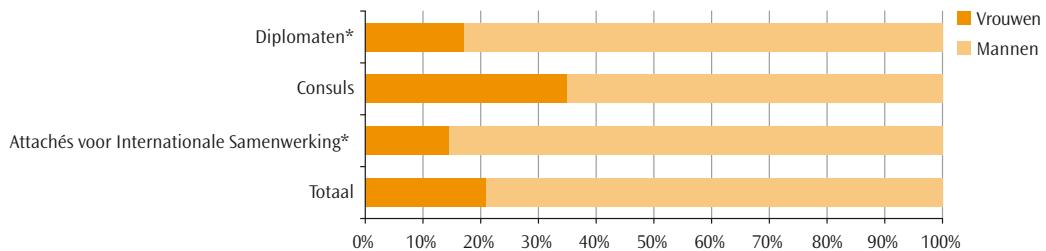
	Aantal		Aandeel	
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
Diplomaten*	74	359	17,1%	82,9%
Consuls	53	99	34,9%	65,1%
Attachés voor Internationale Samenwerking*	10	59	14,5%	85,5%
Totaal	137	517	20,9%	79,1%

* De stagiairs zijn hierbij inbegrepen.

Bron: FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

GRAFIK 47:

Aandeel vrouwen en mannen in diplomatieke loopbanen (toestand op 31/12/2010)

* De stagiairs zijn hierbij inbegrepen.

Bron: FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

De ambtenaren met een diplomatieke loopbaan nemen bij het overheidspersoneel een aparte plaats in: zij vertegenwoordigen België in het buitenland en behartigen de Belgische belangen in de ontvangende staat. Omdat deze functies lange tijd sterk gericht waren op mannen en er impliciet vanuit werd gegaan dat de echtgenote bepaalde taken op zich nam, heeft het lang geduurd voor vrouwen hier hun weg vonden. De oproep naar vrouwen toe om deel te nemen aan diplomatieke examens lijkt echter vruchten af te werpen. Was in 2005 slechts 18,5% van de ambtenaren in een diplomatieke functie vrouw, dan is hun aandeel vijf jaar later gestegen tot bijna 21%.

Bij de diplomatieke loopbanen dient een onderscheid te worden gemaakt tussen de diplomaten, de consuls en de attachés voor internationale samenwerking. De diplomaten hebben een veeleer politieke functie: hun taak bestaat vooral uit vertegenwoordigen, onderhandelen, informeren en rapporteren. Consuls hebben daarentegen veeleer een administratieve opdracht, met name consulaire dienstverlening, waaronder het bijstaan van Belgen in het buitenland, en het beheer van de ambassade of het consulaat. Slechts 17% van de diplomaten is vrouw, tegenover 35% vrouwelijke consuls, wat voor beide categorieën een lichte vooruitgang betekent ten opzichte van 2005. De attachés voor internationale samenwerking zijn verantwoordelijk voor de opvolging van samenwerkingsprogramma's en humanitaire projecten in een partnerland. Ongeveer 1 op 7 van deze ontwikkelingsattachés is vrouw, tegenover ongeveer 1 op 9 in 2005. (*tabel 90, grafiek 47*)

TABEL 91:

Aantal en aandeel vrouwen en mannen in hogere functies in diplomatieke loopbanen* (toestand op 31/12/2010)

	Aantal		Aandeel	
	Vrouwen	Mannen	Vrouwen	Mannen
Diplomaten	2	18	10,0%	90,0%
Consuls	5	11	31,3%	68,8%
Attachés voor Internationale Samenwerking	0	8	,0%	100,0%
Totaal	7	37	15,9%	84,1%

* Administratieve klasse 1

Bron: FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking.

Dat het diplomatieke corps langzaam vervrouwelijkt, blijkt ook uit het feit dat de man-vrouwverdeling bij de stagiairs, d.i. zij die zijn geslaagd voor het selectie-examen en een stage van twee jaar doorlopen om zich voor te bereiden op een diplomatieke benoeming, evenwichtiger is. 31% van de stagiairs-diplomaten is vrouw, en zelfs de helft van de kandidaten-attaché internationale samenwerking is vrouw.

Het aandeel vrouwen bij de hogere functies binnen de diplomatie ligt lager dan het algemene vrouwelijke aandeel. 10% van de diplomaten in de administratieve klasse 1 (de hoogste bevorderingsgraad) en 31% van de consuls in de administratieve klasse 1 is vrouw. Van de 8 attachés voor internationale samenwerking in de administratieve klasse 1 is er geen enkele vrouw. ([tabel 91](#))

TABEL 92:

Aantal vrouwen en mannen in de Nationale Arbeidsraad (2011)

	Vrouwen	Mannen
Voorzitter	0	1
Dagelijks bestuur*	2	7
Plenaire raad (werkende leden)	5	21
voor de werknemersorganisaties	4	9
voor de werkgeversorganisaties	1	12

* Het dagelijks bestuur bestaat uit de voorzitter, 4 ondervoorzitters, de secretaris en 4 adviseurs die paritair worden gekozen.

Bron: Nationale Arbeidsraad.

TABEL 93:

Aantal vrouwen en mannen in de bestuursorganen van de Nationale Bank van België (2011)

	Vrouwen	Mannen
Gouverneur	0	1
Vicegouverneur	1	0
Directeurs	1	5
Regentenraad	3	7
College van Censoren	1	9
Totaal	6	22

Bron: Website Nationale Bank van België.

8.4 ANDERE BESLUITVORMINGSSINSTANTIES

Belangrijke beslissingen in verband met de arbeidsmarkt en de relaties tussen werkgevers en werknemers worden in ons land geregeld door de Nationale Arbeidsraad (NAR), waarin werkgevers- en werknemersorganisaties zijn vertegenwoordigd. Het dagelijks bestuur ervan bestaat uit 8 mannen, waaronder de voorzitter en de secretaris, en 2 vrouwen. In de plenaire raad vinden we een gelijkaardige vertegenwoordiging van vrouwen, namelijk 5 vrouwen op 26 werkende, of stemgerechtigde, leden. We merken op dat vooral de werknemersorganisaties vrouwelijke vertegenwoordigers afvaardigen. ([tabel 92](#))

De Nationale Bank van België is een belangrijk orgaan voor de financiële stabiliteit van het land, in Europese context. De Nationale Bank heeft een specifieke structuur: het Directiecomité staat in voor het dagelijks bestuur van de Nationale Bank; de Regentenraad vertegenwoordigt de Belgische sociaal-economische wereld en bepaalt algemene kwesties met betrekking tot de Nationale Bank; het College van Censoren ziet toe op de begroting van de Nationale Bank en is het auditcomité ervan.

Het Directiecomité is samengesteld uit 7 directeurs, waarvan 2 vrouwen. Eén van deze vrouwelijke directeurs voert bovendien de titel van vicegouverneur van de Nationale Bank. De (mannelijke) gouverneur van de Nationale Bank zit het Directiecomité voor. De Regentenraad is samengesteld uit 3 vrouwelijke en 7 mannelijke regenten. Het College van Censoren bestaat uit 1 vrouw en 9 mannen. ([tabel 93](#))

TABEL 94:

Aandeel vrouwen en mannen in de raden van bestuur van topondernemingen (2006)

	Vrouwen	Mannen
Beursgenoteerde ondernemingen		
Alle beursgenoteerde ondernemingen	6,9%	93,1%
BEL20	6,2%	93,8%
Niet-beursgenoteerde ondernemingen		
Top 100 omzet	7,1%	92,9%
Top 50 omzet	7,9%	92,1%
Top 50 aantal werknemers	6,9%	93,1%
Topondernemingen financiële sector		
Top 50 omzet	5,8%	94,2%
Top 25 omzet	3,3%	96,7%
Top 25 aantal werknemers	6,2%	93,8%
5 grootste banken	6,1%	93,9%
Topondernemingen mediasector		
Top 50 omzet	10,6%	89,4%
Top 25 omzet	9,4%	90,6%
Top 25 aantal werknemers	5,2%	94,8%
Topondernemingen culturele sector		
Top 50 omzet	15,6%	84,4%
Top 25 omzet	11,0%	89,0%

Bron: Belfirst (bewerking SEIN).

17 *Vrouwen aan de top, Brussel: IGVM, 2009.*

In 2008 verrichte het onderzoeksinstituut SEIN (Universiteit Hasselt) in opdracht van het IGVM een onderzoek naar de aanwezigheid van vrouwen aan de top.¹⁷ Eén van de domeinen die daarin aan bod kwamen, is het bedrijfsleven. Tabel 94 en 95 en grafiek 48 geven de resultaten beknopt weer. Het aandeel vrouwen in de raden van bestuur van belangrijke ondernemingen ligt rond de 7%, en dat geldt zowel voor beursgenoteerde ondernemingen als voor de 100 niet-beursgenoteerde ondernemingen met de grootste omzet. Binnen specifieke sectoren schommelt het aandeel vrouwen in de raden van bestuur tussen 3% (in de top 25 qua omzet in de financiële sector) en 16% (in de top 50 qua omzet in de culturele sector). Deze cijfers liggen zo laag omdat in heel wat ondernemingen geen enkele vrouw zetelt in de raad van bestuur. Van alle beursgenoteerde bedrijven heeft 62% geen enkele vrouw in de raad van bestuur; in 29% van de beursgenoteerde bedrijven zetelt er maar één vrouw in de raad van bestuur. Bij de 100 grootste niet-beursgenoteerde ondernemingen is het nog slechter gesteld: bij 71% ervan zetelen er geen vrouwen in de raad van bestuur. Dank zij de recente wetgevende initiatieven met betrekking tot de verplichte aanwezigheid van vrouwen in de raden van bestuur van overheidsbedrijven en beursgenoteerde ondernemingen zullen deze cijfers in de toekomst wellicht sterk verbeteren. (*tabel 94 en 95, grafiek 48*)

TABEL 95:

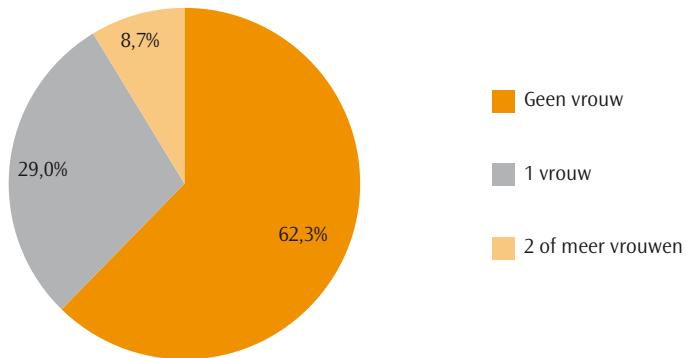
Aandeel top ondernemingen met geen enkele, één, of meer vrouwen in de raad van bestuur (2006)

	geen vrouw	1 vrouw	2 of meer vrouwen
Beursgenoteerde ondernemingen			
Alle beursgenoteerde ondernemingen	62,3%	29,0%	8,7%
BEL20	44,4%	38,9%	16,7%
Niet-beursgenoteerde ondernemingen			
Top 100 omzet	71,0%	20,0%	9,0%
Top 50 omzet	66,0%	22,0%	12,0%
Top 50 aantal werknemers	66,7%	22,9%	10,4%

Bron: Belfirst (bewerking SEIN).

GRAFIEK 48:

Aandeel beursgenoteerde ondernemingen met geen enkele, één, of meer vrouwen in de raad van bestuur (2006)

Bron: Belfirst (bewerking SEIN).

Voor meer informatie over dit onderwerp, zie:

- *De deelname van vrouwen en mannen aan de Belgische politiek*, Brussel: IGVM, 2006.
- *De politieke deelname van vrouwen na de verkiezingen van 10 juni 2007*, Brussel: IGVM, 2008.
- *Vrouwen aan de top*, Brussel: IGVM, 2009.
- *De politieke vertegenwoordiging van vrouwen na de verkiezingen van 7 juni 2009: een objectieve balans van de quota*, Brussel: IGVM, 2010.

